

ANERKJENNELSE

- ”KOM AN KETCHUP!”

Kristin Eriksen

Masteroppgave i helse- og sosialfaglig arbeid
med barn og unge og deres familier

Høgskolen i Lillehammer

Desember 2009

Innhold

1	Innledning	6
2	Fagertun Hybelhus	9
2.1	Innledning	9
2.2	Fagertun Hybelhus' målsetting og virksomhet	10
2.2.1	Organisering	12
2.2.2	Utforming	14
2.2.3	Felles utgangspunkt – lik behandling?	15
2.2.4	Kamp for likeverd og solidaritet	18
2.3	Oppsummering	19
3	Anerkjennelse	21
3.1	Innledning	21
3.2	Axel Honneths "Kamp om anerkjennelse" (2007)	22
3.2.1	Kjærlighet	22
3.2.2	Rett	24
3.2.3	Solidaritet	26
3.2.4	Oppsummering	27
3.3	Laila Granli Aamodts "Sosialt arbeid og anerkjennelse" (2003)	27
3.3.1	Relasjonsmodellen	27
3.4	Anne-Lise Løvlie Schibbyes anerkjennelsesbegrep (2002)	29
3.4.1	Lytte	30
3.4.2	Forståelse	31
3.4.3	Aksept/toleranse	31
3.4.4	Bekreftelse	32
3.4.5	Behandlerens "bagasje"	32
3.5	Forskning på anerkjennelsens betydning	33
3.6	Oppsummering	34
4	Miljøterapeutisk arbeid	36
4.1	Innledning	36
4.2	Tore Andreassen	37
4.2.1	Gode behandlingsopplegg	37
4.3	Inge Kvaran	39
4.3.1	Omsorg	41
4.3.2	Oppdragelse	42
4.3.3	Behandling	43
4.4	Erik Larsen	44
4.4.1	Organisering	45
4.4.2	Hvordan komme i posisjon til å hjelpe	46
4.4.3	Oppdragelse?	49
4.5	Oppsummering	50
5	Metode	52
5.1	Innledning	52
5.2	Forskningsmetode	53
5.3	Utvalget	56
5.4	Innsamling av data	56
5.4.1	Telefonintervjuene	60
5.5	Bearbeiding av resultatene	61

5.5.1	Forskningsetiske overveielser	63
5.5.2	Validitet og reliabilitet	64
6	Resultater	65
6.1	Innledning.....	65
6.2	Før oppholdet på Fagertun	66
6.2.1	Oppsummering av tiden før Fagertun Hybelhus	69
6.3	Under oppholdet på Fagertun Hybelhus.....	69
6.3.1	Anerkjennelse i praksis?.....	70
6.3.2	Utvikling av selvrespekt.....	73
6.3.3	Sommerprosjektet – solidaritet på flere nivåer	77
6.3.4	Omsorg og kjærlighet – terapeutisk metodikk	79
6.3.5	Oppsummering av tiden under Fagertun Hybelhus.....	84
6.4	Etter oppholdet på Fagertun Hybelhus.....	85
6.4.1	Oppsummering av tiden etter Fagertun Hybelhus.....	89
7	Hva forteller ungdommenes stemmer?	91
7.1	”Liten tue kan velte stort lass”	91
7.2	”På seg selv kjenner man andre?”	94
8	Avslutning	98
8.1	Taus kunnskap.....	98

Forord

Anerkjennelse dukket tidlig opp som et viktig tema for meg. Etter tre måneders praksis i Namibia på en skole med døve og/eller blinde barn, og en måneds kurs i India om People based development: concept and practice, opplevde jeg på nært hold hvor essensielt det er å legge det enkelte individs utgangspunkt til grunn, for å få til et produktivt samarbeid videre.

Da jeg i 2005 hadde avsluttet bachelorstudiet mitt og fått tittelen barnevernspedagog, ble jeg var på min stadige tørst etter mer kunnskap. Som ung og nyutdannet savnet jeg en fordypning på de ulike temaene som kunne gjøre meg tryggere i rollen jeg skulle innta, og valgte derav å søke meg inn på masterstudiet. Anerkjennelse fortsatte å følge meg gjennom emnene jeg tok, og brikkene falt på plass da jeg leste Løvlie Schibbyes forståelse, og praktiske bruk av begrepet.

Jeg vil rette en spesiell takk til Fagertun Hybelhus, og leder Erling Segelstad, som har tatt sjansen på å blottstille seg i lys av forskningen. Ikke minst ønsker jeg å fremheve dere som har gjort denne undersøkelsen mulig, tidligere beboere ved Fagertun Hybelhus. Tusen takk til alle og enhver av dere, for deres åpenhjertelige svar og tilbakemeldinger. Det er viktig at deres stemmer blir hørt.

Høgskolen i Lillehammer har over disse årene vært et godt studiested for meg, både faglig og sosialt. Takk til dere alle sammen, fra personalet i kantina til personalet på biblioteket. Takhøyden har vært stor, og døren til lærernes kontor har alltid vært åpen om man trengte å drøfte noe, smått eller stort. Jeg vil takke veilederen min, Halvor Fauske, for konstruktiv tilbakemelding på det arbeidet jeg har gjort underveis.

Avslutningsvis ønsker jeg å fortelle nære venner og familie at jeg setter stor pris på deres tålmodighet med meg over disse årene, gode diskusjoner, hjelp til tekniske ting, korrekturlesing, støtte, omsorg, husly, lån av bil, varme klemmer, og sist men ikke minst, for deres urokkelige tro på at jeg skulle mestre dette og komme i mål. Jeg er glad i dere alle!

Desember 2009

Kristin Eriksen

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar for seg anerkjennelse innenfor miljøterapeutisk arbeid på en barnevernsinstitusjon. Studien er basert på en kvalitativ undersøkelse i form av et spørreskjema med åpne og lukkede spørsmål, besvart av tidligere beboere ved Fagertun Hybelhus. Formålet med undersøkelsen var å høre ungdommenes egne opplevelser fra tiden *før, under* og *etter* oppholdet på Fagertun Hybelhus, og å sette ord på taus kunnskap.

Det er gjort en del forskning på betydningen av anerkjennelse i relasjoner mellom mennesker, men ikke innen barnevernsarbeid. Tidligere forskning viser at anerkjennende tilnærming er et grunnleggende terapeutisk prinsipp innen psykiatrisk sykepleie. Videre etterspør forskere en bredere forståelse av resultater og evidens innen barnevernsarbeid, hvor barnevernsbarnas stemmer blir hørt. Jeg ønsket å se i hvilken grad man kan jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse i en barnevernsinstitusjon.

Denne studien viser av svarene til tidligere beboere ved Fagertun Hybelhus, at man både kan og bør jobbe etter et prinsipp om anerkjennelse i en barnevernsinstitusjon.

Anerkjennelse blir i denne oppgaven belyst gjennom Axel Honneths tre overordnede nivåer; kjærlighet, rett og solidaritet, Laila Granli Aamodts relasjonsmodell innen sosialt arbeid, og Anne-Lise Løvlie Schibbyes praktiske måte å jobbe anerkjennende på. Videre har jeg sett nærmere på et utvalg av litteraturen til noen av de mest framtrede forskerne innen miljøterapeutisk arbeid, Tore Andreassen, Inge Kvaran og Erik Larsen, for å se hva de anser godt miljøterapeutisk arbeid for å være.

1 Innledning

”To tomater gikk langs en vei. Dere husker den? Den om lastebilen som kjørte over den ene, og så sa den andre: ”Kom an ketchup!”(...)” ”Den uskadede tomaten svikter ikke sin venn. Han snur seg og erkjenner det som er hendt, aksepterer det som må aksepteres. Han sier ikke ”oj, hvilken fast og fin tomat. En riktig kirsebærtomat er du.” Nei, han ser at tomaten er blitt noe annet. Noe som også er bra: Ketchup! Og han ber ham komme seg opp. Ligg ikke der selv om livet har fart hardt med deg! Kom så du ikke havner i den samme situasjonen igjen.” (Jonas Gardell 7.juni 2008, A-magasinet).

Grunnleggende i alle menneskers liv er ønsket om tilhørighet, det å føle seg elsket for den man er, med alle sine gode og dårlige sider. Med likeverd, aksept, gjensidighet og anerkjennelse, vokser vi. Det blir rom for at vi kan være oss selv helt og fullt, rom for å feile for så å stable seg på bena, og forsøke igjen. Sosialpedagogikkens far, Paul Natorp hevdet at: ”(...)mennesket blir menneske gjennom det menneskelige fellesskap(...)” (Mathiesen 1999: 8).

Anerkjennelse er kjærlighet. Kjærlighet er en menneskerett. De aller fleste av oss hadde vårt første møte med kjærlighet den dagen vi kom til verden, den dagen vi ble født. Det er et barns rett å få vokse opp i et trygt og godt hjem fullt av kjærlighet og omsorg. Av og til mestrer ikke foreldre den oppgaven de står ovenfor – til tross for sin kjærlighet til barnet – og noen av disse barna blir forsøkt ivaretatt av andre omsorgspersoner. Mange av barnevernsbarna må få bygd opp denne grunnmuren – kjærligheten – på nytt når de kommer til institusjonen.

Alle miljøterapeutiske institusjoner har som overordnet mål å drive endringsarbeid. Hvordan dette endringsarbeidet skal gjennomføres, og hva slags metoder og teorier som ligger til grunn, er forankret i den enkelte institusjons virksomhet og målsetting. Hva er det som gjør at de institusjonene som fungerer godt, fungerer godt? Hvordan kan de miljøterapeutiske institusjonene jobbe på en måte som avler anerkjennelse, kontra det gamle ordtaket; Den man elsker, tukter man?

Problemstillingen for oppgaven er:

- *I hvilken grad kan man jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse i en barnevernsinstitusjon?*

Jeg skal se nærmere på den private barnevernsinstitusjonen Fagertun Hybelhus i kapittel 2. Den drives av en stiftelse i regi av lokale lag av Norsk Folkehjelp, og har videreført Norsk Folkehjelps formål og verdier som menneskeverd, solidaritet og samhold i sin organisering og drift. Fagertun Hybelhus har i sin terapeutiske metodikk, i tillegg til erfaringsbrudd og realitetskonfrontering, inkorporert begrepene kjærlighet og omsorg. ”Mellom to personer er det to relasjoner. Det er den enes relasjon til den andre og den andres relasjon til den ene. I sosialt arbeid er det sosialarbeiderens relasjon til klienten (inkludert i denne er klientens omgivelser/kontekst) og klientens relasjon til sosialarbeideren” (Levin 2004: 86).

I kapittel 3 vil jeg utdype hovedtemaet for oppgaven, anerkjennelse, og se det fra tre ulike vinkler. Anerkjennelse sett på et samfunnsnivå via Honneth, deretter til en modell for miljøterapeuter via Granli Aamodt, for så å vise gjennom Løvlie Schibbys forståelse av begrepet hvordan man kan jobbe anerkjennende i praksis. Avslutningsvis i dette kapittelet vil jeg trekke fram noe forskning angående temaet, som blant annet etterspør hva barnevernsbarna selv tenker og mener om sine erfaringer.

Andreassen, Kvaran og Larsen er alle profilerte fagfolk innen emnet miljøterapeutisk arbeid. I kapittel 4 vil jeg se nærmere på hva disse tre anser godt miljøterapeutisk arbeid å være. Hva kan være utfordringene med å jobbe anerkjennende i institusjoner hvor endring er i fokus?

I hvilken grad greier Fagertun Hybelhus å jobbe ut fra målsettingene sine? I kapittel 5 vil jeg utdype metoden jeg har valgt for undersøkelsen min der Fagertun Hybelhus fungerte som test-case. Et kvalitativt spørreskjema dannet grunnlaget for å finne svar på hva de tidligere beboerne ved Fagertun Hybelhus mener om tiden før, under og etter oppholdet der. I kapittel 6 presenteres resultatene av undersøkelsen. Deretter vil man i kapittel 7 få innblikk i hva ungdommenes stemmer forteller oss. Konklusjonen som inneholder hva man bør bruke forskningen til, og hvordan, presenteres til slutt i kapittel 8.

Miljøterapeuten vil i generelle sammenhenger i oppgaven, bli omtalt som ”vi”, eller som personalet. Og til tross for at de tidligere beboerne på Fagertun Hybelhus i dag er voksne,

omtaler jeg dem tidvis som ungdommer. Årsaken til dette er at det er betraktninger fra denne tidsperioden som preger besvarelsene. De blir i tillegg til dette referert til både som tidligere beboere, og som utvalget.

For å unngå misvisende eller ukorrekte faktaopplysninger og sitater, falt det seg naturlig etter ferdigstillingen av oppgaven å oversende kapitlene som omhandler Fagertun Hybelhus, kapittel 1 og kapittel 5, til leder Erling Segelstad for korrektur og kvalitetssikring.

2 Fagertun Hybelhus

2.1 Innledning

I januar 2008 tok jeg turen til Lillehammer for å prate med veilederen min, Halvor Fauske. Jeg var frustrert og fortvilet over at jeg fremdeles ikke hadde kommet i gang med masteroppgaven min. Etter at jeg begynte på masteremnet kommunikasjon, samhandling og relasjonsarbeid, har jeg vært spesielt interessert i, og opptatt av Anne-Lise Løvlie Schibbyes begrep *anerkjennelse*. Hennes måte å beskrive møtet med andre mennesker på, traff meg rett i hjertet og viste seg for meg som helt vesentlig innen arbeid med mennesker, uansett hvilken arena man jobber på. Fauske tipset meg om en institusjon i Brumunddal som kanskje kunne være aktuell for meg å se nærmere på; en institusjon som har fokus på individet og det å gi omsorg og kjærighet.

Tidlig i mars måned tok jeg kontakt på telefon med en positivt innstilt leder ved Fagertun Hybelhus i Brumunddal, Erling Segelstad, og vi avtalte et møte samme uke. Segelstad var en blid og snakkesalig mann med åpenbar entusiasme og engasjement for ungdommer, både de som bor på institusjonen, men også ungdommer generelt som lever i lignende livssituasjoner. Han delte noen av tankene sine med meg om hvordan de ”mindre heldige” ungdommene blir ivaretatt/møtt både i dagens samfunn og i vår tids institusjoner. Han satte spørsmålsteget til en politikk som fører til private institusjoner på anbud, og som en konsekvens, prislapper på ungdommens hoder. Fagertun Hybelhus satt foten ned mot det de mener er en uverdigg anbudspolitik fra statens barnevern, og fikk midlertidig endret betingelsene for sin institusjon, noe jeg vil komme nærmere tilbake til.

Informasjonen som fremkommer i dette kapittelet er hentet fra samtaler jeg har hatt over tid med leder Erling Segelstad, grunnlagsdokumentet for godkjenning av Fagertun Hybelhus fra 2004, institusjonens årsrapporter fra 2006 og 2007, samt informasjon fra hjemmesidene deres.

”Hvis Fagertun er et sted du ikke ville ha plassert dine egne barn, skal du heller ikke plassere andres barn her!” formidler Erling Segelstad til innsøkende instans, barneverntjenesten.

2.2 Fagertun Hybelhus' målsetting og virksomhet

Fagertun Hybelhus er en privat, idealistisk barnevernsinstitusjon som drives av en egen stiftelse i regi av lokale lag av Norsk Folkehjelp, og har med hjemmel i "lov om barneverntjenester" et tilbud til ungdom i alderen 16-20 år om å yte omsorg og behandling.

Fagertun Hybelhus har vært i drift siden 1971, men med ulike målgrupper. Det var først i 1993 at driften av Fagertun ble underlagt barne- og familietjenesten i Hedmark, og fortsatte derfra som "ren" barnevernsinstitusjon. Fagertun Hybelhus er godkjent for 8 beboere. 7 av plassene er inne på selve institusjonen, den åttende plassen er i en separat leilighet på naboeiendommen. Personalgruppa på 11 ansatte er fordelt på 9,7 stillingshjemler, og har vært stabil i flere år. Den som ble ansatt sist av disse 11, har jobbet på Fagertun Hybelhus i over 5 år nå, andre har over 29 års fartstid der. Vikarlista er kort og stabil, og ungdommene har derfor få voksne å måtte forholde seg til, noe som blant annet er med på å skape trygghet og en forutsigbar hverdag. Fagertun Hybelhus er disse ungdommenes hjem, og personalgruppa representerer på sitt vis deres familie. En stabil personalgruppe er med på å forhindre at ungdommene nok en gang opplever å "bli forlatt/gitt opp." Å måtte omstille seg omgivelsene sine til stadighet er krevende. Prosessen med å skape en ny relasjon innebærer ofte at en blottstiller seg selv. Ungdommene kan komme til å overføre sine tidligere erfaringer med brutte relasjoner til miljøterapeuten. Og for å beskytte seg selv, utfordre miljøterapeuten gjennom å teste grenser for å forsikre at dette er et menneske som er i stand til å "holde deg ut."

Fire begreper som er sentrale i Fagertun Hybelhus' terapeutiske metodikk er som jeg nevnte kort i kapittel 1:

Erfaringsbrudd – Realitetskonfrontering – Kjærlighet – Omsorg.

På hjemmesiden sin skriver Fagertun Hybelhus om disse begrepene:

"Gjennom dette skal beboerne etablere seg med optimal kompetanse for egenomsorg og selvstendighet. Med dette menes at den enkelte skal etableres i en samfunnsmessig tilværelse ut fra sine egne forutsetninger. Det betyr at ungdommen skal etableres i en hovedvirksomhet; skole/arbeid, et sosialt venne/støttenettverk, et reetablert familienettverk, i en samfunnsmessig akseptabel økonomisk situasjon og i en bolig med trygge rammer og utviklingsmuligheter. Samt at de skal ha en framtid og tro på!"

I ungdommenes prosess for vekst og utvikling, blant annet av de kvaliteter og ressurser de allerede innehar, er relasjonen de får med personalet ved Fagertun Hybelhus av signifikant betydning. Fagertun Hybelhus bygger på en grunnleggende tillit *til* ungdommene, og gjensidig tillit *mellom* ungdommene og personalet. Om man går en hel arbeidsdag uten å be en av ungdommene om unnskyldning er det noe som er galt, sier Segelstad. Voksne trækker også feil, og vi har ting vi bør unnskyldte i løpet av en dag. Segelstad sier, om vi forventer at de unge skal ta ansvar for sine ord og handlinger, må vi voksne stille som gode rollemodeller, og selv ta ansvar når vi gjør feil. Fagertun Hybelhus appellerer til ungdommenes samvittighet og egen evne til å resonnerer. Ungdommene utfordres til å ta selvstendige valg, til å se hvilken innflytelse disse valgene har på livene deres, og til å stå for konsekvensene som kommer av disse. De ansvarliggjøres. I helgene er det som oftest kun en miljøterapeut på jobb. Ofte en kvinne i moden alder, ca.60 år, alene, for å ivareta ungdommene og ”se til” at de ”skikker” seg. Og det fungerer, sier Segelstad.

Veiledning og grensesetting, gjort på en måte som ivaretar ungdommens ansvarsfølelse for egne avgjørelser, er en av oppgavene til personalet på Fagertun Hybelhus. Respekten for ungdommenes integritet og autonomi er i høyeste grad til stede. Som vi skal se nærmere på i kapittel 4.2.1 nevner også Andreassen (2003) at dette er ett av to trekk som gjør seg gjeldende i utviklingen av en ungdomskultur på institusjoner som påvirker ungdommene i positiv retning. For at personalet ved Fagertun Hybelhus skal kunne opparbeide seg en slik relasjon med ungdommene, har de noen viktige retningslinjer å forholde seg til:

- 1) Tilgjengelighet – personalet skal være *fysisk* til stede i ungdommens liv. De skal være synlige i fellesarealene, innen ”rekkevidde” og oppmerksomme på ungdommenes behov for kontakt. Dette skal gjøres ved å samhandle med ungdommene, vise interesse for deres liv, vekst og utvikling, og på den måten være *psykisk* til stede i deres liv, og vise at de bryr seg.
- 2) Forutsigbarhet – hverdagen skal fortone seg slik at ungdommene til enhver tid skal vite hvilke krav, plikter og rettigheter de har. Personalet ved Fagertun skal gjennom sin kontakt med ungdommene vise seg som trygge og tillitsfulle mennesker. Eksempelvis skal ungdommene kunne føle en forutsigbarhet i at personalet sammen med dem er opptatt av å finne best mulige løsninger på problemer eller konflikter de

måtte ha. På denne måten kan de tilegne seg nye erfaringer til konfliktløsning senere i livet.

- 3) Oversiktligheit – sammen med ungdommene lage handlingsplan som konkretiserer hva tiden på Fagertun kommer til å omhandle. Samt gi en beskrivelse av hva som er ungdommens spesifikke oppgaver, og hva som er personalets.
- 4) Kommunikasjon – personalet skal i sin kommunikasjon være bevisste, klare og tydelige, og gjennom samhandling og kommunikasjon vise interesse og forståelse.

I disse punktene gjenkjenner vi Larsens (2004) tre ressurser i miljøterapeutisk arbeid. Det miljøterapeutiske territoriet, den miljøterapeutiske tiden og tilgjengeligheten i den miljøterapeutiske rollen, som jeg vil utdype senere i kapittel 4.4.2. Fagertun Hybelhus oppsummerer punktene over med at personalet må være: ekte, entusiastiske, empatiske, og ha humor! I grunnlagsdokumentet for godkjenning (2004: 8) skriver de: ”Fagertun Hybelhus definerer humor som selve trua på framtida. Vi mener det så sterkt at en dag uten latter og glede med våre ungdommer er en meningsløs dag.”

Norsk Folkehjelps humanitære ideologi er sterkt forankret også i Fagertun Hybelhus sin organisering og drift. Menneskeverd, solidaritet, samhold, frihet og fred er viktige verdier i arbeidet. Hele Fagertun Hybelhus, ansatte og ungdommer, jobber etter Norsk Folkehjelps grunnleggende tanke om solidaritet. De siste 13 somrene har ungdommene vært med å jobbe aktivt i 3 uker for å samle inn penger, før de har reist på 1 ukes busstur til Litauen for å overrekke pengene til en barnevernsinstitusjon der borte. Ungdommene har fått se hvordan det kan være på barnehjem andre steder enn i Norge, og de har også fått lov til å hjelpe noen som er i større nød enn dem selv. En klar oppvekker for ungdommene som kanskje har levd ”innestengt” i sin egen verden i mange år og syntes at deres situasjon har vært vanskelig, noe den sannsynligvis også har vært. Men det setter ting i perspektiv, og tillater ungdommene å se egen situasjon fra en annen vinkel. Noe mange av de tidligere beboerne også kommenterte i spørreskjemaet. Dette vil jeg komme tilbake til i resultatene i kapittel 6.

2.2.1 Organisering

Leder Erling Segelstad har en visjon om et samlet team på Fagertun Hybelhus, alle ansatte skal ha like forutsetninger for å gjøre den jobben de er satt til. Han forventer at de faglærte kan jobben sin, og bruker penger på å sende ufaglærte på kurs for å bringe de opp på nivå med

de faglærte. Han drar ikke selv på dyre seminarer så fremt han ikke selv har råd til å ta de andre ansatte med seg. Både interne og eksterne foredragsholdere blir invitert til Fagertun Hybelhus for å holde personalgruppa oppdatert på nyeste forskning innen miljøterapeutiske arbeidsmetoder. Og selv har Fagertun Hybelhus arrangert kurs om barnevernfaglige emner for fagmiljøene i Hedmark. Segelstad sier han ønsker de ansattes fulle oppmerksomhet når de er på jobb, og oppfordrer dem til å jobbe noen år først for så å få permisjon med lønn for å ta videreutdanning. Det er krevende å jobbe på barnevernsinstitusjon, og Segelstads erfaring er at de ansatte i større grad utsetter seg for risiko for å bli utbrente og ikke ha overskudd til arbeidet sitt dersom de tar videreutdanning samtidig som de jobber full stilling.

En godt fungerende personalgruppe er det andre trekket Andreassen (2003) (som jeg kommer tilbake til, som nevnt, i kapittel 4.2.1.) sier har vist seg å påvirke ungdommene i positiv retning og skape en velfungerende ungdomskultur på institusjonen. Ingen ansatte skal umyndiggjøre seg selv for ungdommene, forteller Segelstad. På Fagertun Hybelhus har alle de ansatte likeverdige roller ovenfor ungdommene. De ansatte jobber ut fra en felles faglig forståelse, men det betyr selvfølgelig ikke at de skal la være å utnytte sin kompetansemessige forskjell i arbeidet med ungdommene. Poenget blir at de skal gjøre det på en slik måte at ingen miljøterapeut blir viktigere enn en annen. Utad i institusjonen har Fagertun Hybelhus fjernet seg fra den hierarkiske institusjonen med daglig leder på topp, avdelingsleder, ledende miljøterapeut, miljøterapeut og ufaglært. Ungdom som er under barnevernstiltak har ofte et negativt forhold til voksne med makt. Fagertun Hybelhus har derfor valgt å ta grep på denne måten.

Alle de ansatte har et helhetsansvar ovenfor ungdommene, og tar del i dagliglivets oppgaver på institusjonen. Det er viktig at de voksne blir sett på som voksne; konsekvente, trygge omsorgspersoner, i stand til å ta en avgjørelse og stå for den. Segelstad sier at dette er en så viktig del av det arbeidet de gjør på institusjonen at et svar som ”det må jeg spørre sjefen om” på et spørsmål fra en ungdom, har ”avskjedigelsesgrunn” med umiddelbar virkning. De ansatte fungerer som et team på lik linje. En dynamisk organisasjon på ”arbeidsgruppenivå”, slik Larsen (2004) henviser til Bions begrepsbruk i kapittel 4.3.1. De tilstreber å fungere så godt det lar seg gjøre, som en ”normal” familie der omsorgspersonene er likestilte og tar avgjørelser på egen hånd i små tilfeller, og der de diskuterer i fellesskap ved større spørsmål uten å umyndiggjøre hverandre.

For ungdommene kan dette i praksis bety at de ubevisst ser at de voksne på Fagertun Hybelhus er trygge i rollene sine som omsorgspersoner, slik en far eller mor ville vært i et "vanlig" hjem. Eksempelvis hvis ungdommen bodde i et "vanlig" hjem med begge foreldrene sine, og far var hjemme alene med en fjortenåring som spør om lov til å overnatte hos en venn. Før far svarer barnet sitt, er det ikke naturlig at han ringer og spør mor først om hun synes det er greit. Hverdagslige avgjørelser tas av den omsorgspersonen som for øyeblikket er tilgjengelig. På Fagertun Hybelhus er det den miljøterapeuten som på daværende tidspunkt er tilgjengelig, innenfor den felles faglige forståelsen institusjonen har. Større spørsmål som det er alminnelig å diskutere i en "vanlig" familie, er også naturlig for miljøterapeutene å diskutere i fellesskap før ungdommen blir gitt et svar.

2.2.2 Utforming

Som jeg vil komme nærmere inn på i kapittel 4.3.2, sier Larsen (2004) at det miljøterapeutiske territoriet er en ressurs til hjelp i det miljøterapeutiske arbeidet. Fagertun Hybelhus er lokalisert i en stor rød enebolig, sentralt plassert i et "hav" av andre eneboliger i et boligområde i Brumunddal. Trappa som fører opp til inngangspartiet, ser ut som en hvilken som helst trapp til et hvilket som helst hus. Når man kommer inn i gangen blir man, som i mange andre hjem, konfrontert med sko i hopetall på gulvet, og jakker som henger på knagger langs veggen. Dette er ungdommenes hjem, fremhever Fagertun Hybelhus i sitt grunnlagsdokument for godkjenning. De har som en del av sine faglige prinsipper i minst mulig grad forsøkt å okkupere husrom til faglig drift av institusjonen. I hele huset er det kun tre rom som til enhver tid er avlåst, som ungdommene ikke har tilgang til: kontor og arkivlager i kjelleren, og personalkontoret i 1.etasje.

Da jeg for første gang var på besøk på Fagertun Hybelhus og kom gående gjennom gangen og inn i selve huset, fikk jeg en følelse av at her er det høyt under taket i mer enn bokstavelig form. Lyset strømmer inn gjennom store vinduer, med utsikt til en åpen hage. Den er innrammet av kun en liten grusvei, og de andre husene rundt i nabolaget. Her er ingen hekker eller busker som skal "skjule" barnevernsbarna fra omgivelsene, her er kun åpent landskap, et par trær og en sittegruppe. Jeg ønsker å trekke en parallell til Høgskolen i Lillehammer (HiL), og min tid som student her over en periode på 7 år. Hvis du har vært der, vet du hva jeg snakker om. HiL er utformet med store åpne landskap, hvor veggene på nesten hele vestsiden er erstattet med vindu fra gulv til tak. Her blir ikke tanker og følelser "holdt inne" av vegger

og stengsler, men gis rom til å flyte fritt ut i horisonten, med utsikt til Gudbrandsdalen og Lågen. ”Takhøyden” er stor på mange måter og påvirker tror jeg, lærere ved skolen så vel som oss studenter. Lærerne mine på HiL har alltid hatt en åpen dør til kontoret, og oppfordret oss studenter til å komme og diskutere hva enn det skulle være med dem. Den lave terskelen har hatt mye å si for min egen mestringsfølelse som student, og vært med på å føre meg inn på veien mot denne masteroppgaven.

Inngangspartiet til Fagertun Hybelhus fører til en sofagruppe som åpner for spontan sosialisering, omgitt av grønne planter og varme farger. Forbi sofagruppen, videre inn i rommet, står det et solid spisebord i furu med sitteplass til omtrent tolv personer. Rundt hjørnet snur en kjøkkenkrok seg med god benkplass. Hver morgen dekkes det til felles frokost for alle på huset på spisebordet. Matpakke smører ungdommene selv. Middagen er et omsorgsmåltid som de voksne har ansvar for, men ikke sjeldent dukker ungdommene opp og vil hjelpe til. Kveldsmaten er ungdommene ansvarlige for å lage selv, men normen er at dette bør gjøres før ca. kl.21.30. Utover dette er det ingen regler på Fagertun Hybelhus om det å spise utenfor de faste måltidene. Fornuftig kosthold tilstrebes samt gode rutiner for matinntak. For øvrig har Fagertun Hybelhus rutiner som sikrer at det alltid er frukt tilgjengelig, og en hovedregel er å ha frisk salat til hvert hovedmåltid. Det å ha fokus på helse og kosthold er en del av Fagertun Hybelhus fysiske omsorg for ungdommene.

De faste rammene rundt måltidene representerer en del av både den miljøterapeutiske tiden og tilgjengeligheten i rollen som miljøterapeut, som Larsen (2004) nevner som viktige ressurser i det miljøterapeutiske arbeidet (se kapittel 4.4.2). Institusjonen må kunne vise ungdommene at de er hva de sier de er, at de gjør det de sier de skal gjøre, og at de fortsatt er der, til tross for vanskeligheter som måtte oppstå underveis. Uavhengig av hva som måtte skje i løpet av dagen, vil rutinene med frokost, middag og kvelds være konstante. I prosessen med å skape en relasjon med ungdommer på institusjoner som Fagertun Hybelhus, er dette et viktig moment.

2.2.3 Felles utgangspunkt – lik behandling?

Ungdom på institusjon i alderen 15-18 år, står på trappa til et selvstendig liv. Når det gjelder det grunnleggende, det å overleve, har de kunnskap og erfaringer som barn og unge burde vært foruten. Men det samsvarer dessverre ikke med det å ta såkalte riktige valg og avgjørelser for framtiden, og ansvarliggjøres for disse. Når det gjelder generell

selvstendighetstrening, styre økonomien, stå i vanskelige situasjoner eksempelvis på skole eller jobb, lage mat, vaske hus og lignende, er det mye læring som skal integreres på kort tid. Til tross for at lov om barneverntjenester åpner for at ungdom ved behov kan få hjelp fram til fylte 23 år, avsluttes mange barnevernstiltak når ungdommen fyller 18 år. De har mye de skal lære på svært kort tid, som ”vanlige” ungdommer har tilegnet seg fra tidlig barndom. De som står dårligst rustet til å mestre hverdagen, blir ofte stående uten en eneste støttespiller ved myndighetsalder.

Institusjoner har til felles at de tilbyr en fullstendig substitutt for biologiske foreldres daglige omsorg, men de varierer i sitt virke med ulike ideologier og fremgangsmåter (Andreassen 2003). Barnevernsbarn anses av lovverket som *voksne*, fra fylte 18 år. Mens alle vi andre, uavhengig av hvor gamle vi er, er våre foreldres barn hele livet og får støtte der når vi måtte ha behov for det. Barnevernsbarna er også sine omsorgsgiveres ”barn”, de er *barnevernets barn*. I grunnlagsdokumentet for godkjenning skriver Fagertun Hybelhus at de undrer seg over at plasseringsinstansene aldri spør hvordan relasjonene innad i personalgruppa deres er når de skal plassere ungdommer hos dem. I potensielle fosterhjem er det alltid et spørsmål om hvordan kjærligheten er mellom barn, mor og far, før en ungdom eventuelt blir plassert hos dem. Personalkonflikter og ustabile ansatte på institusjoner kan resultere i brudd av tydelige voksenmodeller for ungdommene. Fagertun Hybelhus valgte derfor bevisst å inkorporere begrepene kjærlighet og omsorg som en del av sin terapeutiske metodikk, som en ”kvalitetssikring” av eget tiltak. Som jeg vil komme tilbake til i kapittel 4.3.1, sier Kvaran (1996) at omsorg er det mest grunnleggende behovet for utvikling under oppveksten til barn og unge. Er det noen som virkelig har behov for den type livslang støtte foreldre kan gi, er det nettopp disse barna og ungdommene. Erling Segelstad, sier at de som jobber på Fagertun Hybelhus, *er* familien til ungdommene som bor der. For dem er det naturlig og en selvfølge å skulle følge opp ungdommene, også etter utflytting.

Fagertun Hybelhus har et humanistisk menneskesyn. Deres ideologi innebærer at alle mennesker har behov for grunnleggende omsorg, respekt, tilhørighet og anerkjennelse. For å føle seg verdifull og slik skape grunnlag for personlig vekst, er det viktig å legge til rette for at ungdommenes selvbilde og selvfølelse blir tatt vare på og videreutvikles. Mestringsområder varierer fra ungdom til ungdom, de er i høyeste grad individuelle. Det å finne akkurat *den* tingen eller *det* området som en ungdom behersker og kan vokse på, er vesentlig for Fagertun Hybelhus sitt arbeid med ungdommen.

Som en av flere tilnæringsmetoder benyttes elementer av kognitiv atferdstilnærming på Fagertun Hybelhus. Det vil si at de ønsker å hjelpe ungdommen til å se konsekvenser av atferd, at de skal forstå bakenforliggende motiver for egne handlinger og slik finne alternative løsninger for å kontrollere atferden. Løsningsfokuseret tilnærming (LØFT) brukes for å legge til rette for at ungdommene er aktivt deltakende i egen problemløsning, samt at dens fokus er på ungdommens positive ressurser fremfor de negative. Økologisk systemteori danner grunnlaget for Fagertun Hybelhus sin helhetstankegang på ungdommens tilpasning og kompetanseutvikling i interaksjon med sitt miljø, skrives det i grunnlagsdokumentet for godkjenning. Videre benytter de seg av nettverksteori, og har fokus på at ungdommene skal ha et støttende nettverk mens de bor på Fagertun Hybelhus. Systemperspektivet er en av deres sentrale faglige forankringer, og kommer spesielt til syne i resosialiseringen av den enkelte ungdom, samt familiearbeidet som er av både generell, støttende og behandlingsmessig karakter.

Segelstad forteller at deler av personalgruppa på et tidspunkt var uenig i at den ene ungdommen fikk mer ukepenger enn den andre. Til tross for at denne ungdommen jobbet ekstra for å oppnå dette. Saken ble tatt opp med Segelstad som svarte: ”Selvfølgelig skal disse ungdommene ha like mye i ukelønn, selvfølgelig skal det være rettferdig! Men da skal de også ha like mange stryk på kinnet, like mange smil, like mange klemmer og oppmuntrende ord, og dette vil jeg ha dokumentert, slik at det er målbart og vi kan se om Per har fått like mye oppmerksomhet som Kari! For det er det eneste rettferdige!” Fagertun Hybelhus er av den oppfatning at ungdommene deres er som andre ungdommer; forskjellige! Det må i praksis bety at hvis to ungdommer blir behandlet ”likt”, blir den ene behandlet ”feil”, sier de i grunnlagsdokumentet for godkjenning.

Ulike faglige og ideologiske forklaringer og utviklingsforståelser, er en del av den grunnleggende eklektisk-teoretiske forankringen Fagertun Hybelhus legger til grunn, for sin forståelse av hva slags type tilbud den enkelte ungdom er i behov av. I grunnlagsdokumentet for godkjenning skriver Fagertun Hybelhus at det er naturlig å gå ut ifra at ungdom responderer forskjellig på de ulike behandlingsoppleggene, ut ifra hva slags problemstilling de står ovenfor. Dette er helt i tråd med hva forskningen til Andreassen (2003) viser, hvor multimodale tiltak fremkommer som de mest effektive. Tilgang til flere metoder kan bidra til å dekke flere enn ett utviklingsområde til en ungdom, slik at utbyttet av oppholdet på

Fagertun Hybelhus vil være mest mulig hensiktsmessig. Fagertun Hybelhus er opptatt av at metodene de nyttiggjør seg på institusjonen skal ha vist dokumentert positiv effekt, og holder seg oppdatert gjennom blant annet å hente inn eksterne foredragsholdere. I grunnlagsdokumentet for godkjenning skriver de videre at til tross for at behandlingsprogrammer har vist gode resultater i analyser, så varierer resultatene mellom de spesifikke metodene og tilnærminger som benyttes. De er derfor oppmerksomme og vurderer aktivt hvordan evidensbasert forskning kan integreres i deres institusjonsteori, ideologi og metodeutvikling.

2.2.4 Kamp for likeverd og solidaritet

Fagertun Hybelhus har tatt tak i viktige spørsmål fortløpende i virksomheten. Som et ikke-diskriminerende tiltak forteller Segelstad at de har benyttet seg av ordtaket; ”Det enkle er ofte det beste!” lenge før det fantes noe som het Rema 1000. Som den gangen da en ungdom kom og fortalte personalet om sin homofile legning. Hva gjorde Fagertun Hybelhus? Med glimt i øyet og latteren på lur fortsetter Segelstad: ”Vi ansatte en som lever i partnerskap!”. Ungdom på barnevernsinstitusjoner har ikke tid til å sitte og vente på at de ansatte skal få tatt kurs om eksempelvis hvordan det er å ”komme ut av skapet”, kurs om spiseforstyrrelser, eller videreutdanning innen etnisitet og sosialt arbeid, sier Segelstad. De trenger noen med kompetanse, her og nå, faglig så vel som personlig. Som mennesker, både berøres og opprøres vi i yrket som miljøterapeuter. Når vi står sammen med ungdommene på sidelinja, lytter til deres historier og følelser, viser forståelse, aksept, toleranse og bekreftelse – virker det inn på oss som mennesker, så vel som miljøterapeuter.

Det er snakk om likeverd og solidaritet, sier Segelstad, når Fagertun Hybelhus i skrivende stund for andre gang har ført en kamp mot det offentlige anbudsrunder. For Fagertun Hybelhus handler det om at noen må reise seg opp og snakke ungdommenes sak, der ungdommenes egen stemme ikke blir hørt. Bokstavelig talt settes det en pris på barnevernsbarns hoder. Ungdommenes velferd og hverdag er avhengig av om barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (BUF-direktoratet) anser at det er verdt pengene å la tenåringer få vokse opp i et stabilt og trygt hjem. Det at barnevernsbarns velferd har kommet på tilbud, har fått pengejegerne til å dukke opp i markedet. Det er blitt business å gi barnevernsbarn et hjem, og profitt framfor et reelt ønske om å hjelpe, kan i mange tilfeller være drivkraften bak. Barn og unge på institusjon skal slippe å måtte uroe seg for om de skal

bli revet bort fra nok en "familie" i løpet av sitt unge liv. Dette er fordi BUF-direktoratet velger et billigere alternativ enn det tiltaket barnet allerede er plassert i; fordi penger skal spares. Segelstad forteller at Fagertun Hybelhus er en av de rimeligste barnevernsinstitusjonene som er drevet av en privat aktør, og påpeker at det ikke nødvendigvis trenger å være en sammenheng mellom kvalitet og pris. Anbudsrunder ville trolig ha gitt Fagertun Hybelhus en større inntjening, sier han, men det å tjene penger på ungdommenes vanskelige livssituasjon strider mot deres verdier og holdninger som idealistisk organisasjon.

Fagertun Hybelhus har vært i vinden flere ganger nå i løpet av årene. Gjennom sine eksterne foredrag for fagmiljøene i Hedmark, hadde de fokus på heving av aldersgrensen i lov om barneverntjenester. Fagertun Hybelhus inviterte til pressekonferanse og møte mellom sine ungdommer og stortingspolitikere fra Hedmark, og slik fikk de alene Stortinget til å vedta lovendringen som hevet aldersgrensen fra 18 år til 23 år. De siste årene har de, som tidligere nevnt, også skapt blest om sin kamp mot anbudsrunder. I den sammenheng inviterte de, og fikk besøk av, både justisminister Knut Storberget og barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt for å snakke barnevernsbarnas sak. I begge omganger fikk de begrenset anbudskonkurransen til å midlertidig omfatte ikke-kommersielle institusjoner og ideelle organisasjoner.

2.3 Oppsummering

Segelstad og de andre ansatte ved Fagertun Hybelhus er dedikerte til arbeidet sitt og har en iver og glød man skal se lenge etter andre plasser. Jeg opplevde at det var en egen sjel og en egen verden inne på Fagertun Hybelhus, en som forsøker å vise ungdommene som flytter inn der, hvordan livet og hverdagen kan se ut. Men så er spørsmålet; den ideologien og målsettingen Fagertun Hybelhus har, gir den gode resultater på eget grunnlag, eller er det Løvlie Schibbys anerkjennelsesbegrep som ligger implisitt i metodikken og skaper den positive utviklingen? Er det anerkjennelse som er virkemiddelet?

Jeg dro fra Fagertun Hybelhus med hodet fullt av informasjon, historier, verdisyn og ønsker for fremtiden for disse ungdommene. Og engstelsen var stor for at jeg kanskje ikke kom til å mestre oppgaven som lå foran meg. Frykt for å svikte Fagertun Hybelhus, som så veldig

gjærne ønsket å bli gått etter i sømmene, uavhengig av hva resultatene vil vise. Ydmykelse med tanke på å få være den som skulle få muligheten til å gjennomføre en undersøkelse hos dem. Ærefrykt for all den kunnskapen og informasjonen som denne institusjonen besitter, og frykt for å ikke strekke til faglig selv. Hvordan gripe an denne masteroppgaven, hvordan planlegge hva jeg skal se på, hvordan jeg skal se på det, hvordan lage undersøkelsen, intervju, spørreskjema, personlig møte med ungdommene, utflyttede ungdommer og nåværende ungdommer? Spørsmålene var mange og feltet stort.

3 Anerkjennelse

3.1 Innledning

Tidligere jobbet jeg ved en barnevernsinstitusjon hvor selvstendighetstrening var hovedfokus. Vi hadde ungdom i aldersgruppa 15-18 år (23 år) hos oss, noen plassert med vedtak om omsorgsovertakelse, andre med frivillig hjelpetiltak. Intensjonen var at institusjonen skulle fungere som en plattform, mellom tidligere institusjonsopphold og livet som selvstendig etter utflytting. Påvirket retningslinjene ved institusjonen anerkjennelsen i det daglige arbeidet, og ikke minst relasjonen mellom ungdom og miljøterapeut? Møtte vi ungdommene med utgangspunkt i deres ståsted, med deres evner og muligheter? Og ga vi dem en reell mulighet til å vise hvem de var og kunne være, når vi både ga dem ansvar for eget liv og påla dem institusjonens rammer? Jeg ble nysgjerrig på å finne ut om det lar seg gjøre, å jobbe på en anerkjennende måte, når man på samme tid har et sett med retningslinjer som ungdommene må forholde seg til, eksempelvis innetider og krav om skole/jobb.

Løvlie Schibbyes anerkjennelsesbegrep ble, som nevnt i kapittel 1, introdusert for meg i ett av masteremnene jeg tok. Og det var da mitt personlige engasjement om å jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse begynte. Løvlie Schibbyes forståelse av anerkjennelsesbegrepet har også opphav et sted. Hun viser til Hegel i utdypingen av sine begreper, uten at hun går i en dypere diskusjon på hvordan han tenkte eller kom fram til sine teorier. Her kommer Honneth inn i bildet, som på en teoretisk og grundig måte, har tatt for seg Hegel og Mead for å forklare hvor anerkjennelsen hadde sitt opphav og i hvilket lys den kunne sees. Man kan se på Honneths anerkjennelsesnivåer som en slags overordnet og altomfattende beskrivelse av hva anerkjennelse er. Granli Aamodt skrev i 2003 en artikkel om anerkjennelsens betydning i sosialt arbeid. Hennes fremstilling gjør det relevant å kaste et blick på relasjonsmodellen som en form for brobygger, før vi går videre til Løvlie Schibbyes praktiske fremgangsmåte. Anerkjennelse er en viktig komponent i flere ulike settinger og arbeidsarenaer. Jeg vil vise noen eksempler på forskning som er gjort på dette temaet avslutningsvis i kapittelet.

3.2 Axel Honneths ”Kamp om anerkjennelse” (2007)

Honneth skriver i boken *Kamp om anerkjennelse* (2007), med utgangspunkt i Hegels teorimodell fra Jena-skriftene, om kampen om anerkjennelse. Honneth uttrykker at anerkjennelse består av tre nivåer, som alle forutsettes av det foregående nivå; *kjærlighet, rett* og *solidaritet*. Jeg ønsker her å komme med en kort introduksjon til hvert av disse nivåene, og deres forbindelse til hverandre.

3.2.1 Kjærlighet

Honneth viser til Hegel når han snakker om kjærlighet som det første av tre nivåer hvor man kan erfare gjensidig anerkjennelse. Han forklarer kjærlighetsforhold som en varig emosjonell tilknytning innen primære relasjoner, eksempelvis foreldre-barn-relasjonen, intime parforhold, og nære vennskap.

Et spedbarn er prisgitt sine foreldres omsorg for overlevelse. Det ligger i menneskets konkrete behovsnatur å gjensidig bekrefte den andre som et subjekt og slik anerkjenne hverandre som behovsvesener. I de primære relasjonene opplever subjektene at de med sine behov, er avhengig av den andre gjennom deres felles opplevde kjærlighet for hverandre. ”Behov og affekter kan i en viss forstand bare ”bekreftes” gjennom å bli direkte tilfredsstilt eller gjengjeldt, og derfor må anerkjennelsen her ha karakter av affektiv tilslutning eller oppmuntring” (Honneth 2007: 104).

Prosessen, som den følelsesmessige tilknytningen man får til andre personer er en del av, er avhengig av opprettholdelse av spenningen mellom å være selvoppofrende og det å fremheve egen individuell verdi for å kunne lykkes. Honneth viser her til psykoanalysens undersøkelser av samspill i den tidlige barndommen (2007). ”(...) John Bowlbys banebrytende undersøkelser viste at spedbarnet allerede i de første levemånedene bidrar aktivt til å etablere en interpersonal nærhet som danner grunnlaget for alle senere former for emosjonell binding. Inspirert av Spitz og Bowlby har Daniel Stern på en overbevisende måte vist at interaksjonen mellom mor og barn er en svært komplisert prosess hvor begge parter gjensidig innøver en evne til å oppleve følelser og fornemmelser sammen”(Honneth 2007: 105-106).

Honneth (2007) viser til Winnicott, som sier at det er rimelig å anta at barnet fødes inn i en symbiose med mor, hvor den livsnødvendige omsorgen mor gir ikke kommer som en reaksjon

på spedbarnets atferd, men som en fase av udifferensiert intersubjektivitet. Winnicotts arbeid har vært preget av å finne ut hva som kjennetegner interaksjonsprosessen der denne symbiosen brytes opp, og videre fører til en gjensidig forståelse og aksept av den andre som et uavhengig individ og elskes som det – fra kun å være en del av en ”primær intersubjektivitet”. ”Barnet er ikke i stand til å differensiere mellom seg selv og omverdenen, og beveger seg derfor i de første levemånedene innenfor en opplevelshorisont som bare kan gis kontinuitet gjennom en interaksjonspartners supplerende hjelp” (Honneth 2007: 108). Denne fasen av absolutt avhengighet av mor beveger barnet seg bort fra, og fokuset flyttes til å trigge spesifikke kvaliteter ved mors omsorg ut i fra barnets personlige impulser, når barnet selv blir bevisst på, og erfarer seg selv som avhengig av sin mor. Gjennom denne bevisstgjøringen vil barnet også etter hvert kunne anerkjenne mor, som tidligere har vært et objekt for barnets behovstilfredsstillelse i dets subjektive verden, som et individ med egne behov.

Som mor handler det om å tåle å stå i barnets utagering, å forstå/å se at utageringen er en del av en løsrivelsesprosess for barnet. Når barnet tester mors grenser og mor viser seg som en klippe, mottar barnet signal på at mor til tross for at hun ikke er en del av en symbiose med barnet, likevel elsker barnet og er til stede for det. Mor og barn vil få en gjensidig opplevelse av å være elsket og av avgjørende betydning for hverandre, som selvstendige individ.

Honneth (2007) fremhever Winnicotts påstand om at forsøket på å gjenopprette kjærligheten som et særegent anerkjennelsesforhold, er relatert til at barnet gjennom sin trygghet på mors kjærlighet som noe som er konstant, betinger evnen til å være alene. ”Denne tesen sier noe om hva slags selvforhold et subjekt kan oppnå hvis det vet at det er elsket av en person som det opplever som uavhengig og som det selv er hengiven overfor eller elsker” (Honneth 2007: 112). Videre påpeker Honneth at denne evnen til å være alene, som Winnicott snakker om, er et uttrykk for det Erikson samlet under begrepet *selvtillit*. ”(...)denne kommunikativt beskyttede ensomheten er det stoffet som ”vennskap er laget av”. Med dette mener han antagelig at enhver sterk følelsesbinding mellom mennesker gjør det mulig å forholde seg til hverandre på en avslappet og situasjonsuavhengig måte(...)” (Honneth 2007: 113).

Uavhengig av hva slags primærrelasjon det snakkes om, er det en gjensidig avhengighet mellom det å være del av en symbiose, og å være et selvstendig individ. Tilstedeværelsen av de trygge rammene som må sies å finnes i en primærrelasjon, gir rom til at man kan utforske

seg selv og sitt eget individ, på en slik måte at subjektene utvikler seg både som individ så vel som en samlet enhet.

Honneth sier: ”Dette grunnsjiktet av emosjonell trygghet, som ikke bare foreligger i erfaringen, men også i ytringen av egne behov og fornemmelser, og som den intersubjektive kjærlighetserfaringen bidrar til, utgjør den psykiske forutsetningen for å utvikle enhver annen form for selvrespekt” (2007: 116).

3.2.2 Rett

Mead og Hegel peker på at det er gjennom erkjennelsen av at vi som subjekter har et normativt ansvar overfor andre som gjør at vi også er i stand til å se at vi som enkeltindivider er rettighetsinnehavere. Det er på denne måten forbindelsen mellom *rett* og *anerkjennelse* blir gjenkjennbar (Honneth 2007).

Ved å erkjenne at alle individer, rettighetsinnehavere, er underlagt den samme loven, oppstår en gjensidig anerkjennelse av hverandre som kapable selvstendige mennesker med evne til å ta kloke avgjørelser om normer av moralsk art. I følge Honneth legger dette grunnlaget for noen spørsmål vedrørende de strukturelle egenskapene til den rettslige anerkjennelsen i form av vilkår for nyere tids rettsforhold. ”For det første må vi klargjøre hva som nødvendigvis kjennetegner en anerkjennelsesform som gir alle andre medlemmer av rettsfellesskapet den samme individuelle autonomien.(...)For det andre må vi besvare spørsmålet om hvordan subjektene under det moderne rettssystemets betingelser kan anerkjenne hverandre gjensidig som moralsk tilregnelige personer” (Honneth 2007: 119).

På den ene siden av rettslig anerkjennelse, har vi den empiriske situasjonsfortolkningen som sier om individet vi står ovenfor er et selvstendig menneske eller ikke, som videre eventuelt trigger vårt rettslige ansvar for vedkommende. ”Vi skal se at de moderne rettsforholdene inngår i dette feltet av anvendelsesorienterte situasjonsfortolkninger som et av de stedene hvor en kamp om anerkjennelse kan finne sted” (Honneth 2007: 122). På den andre siden stilles et krav om at vi innehar moralsk viten om hva slags type ansvar vi da har overfor disse selvstendige menneskene (Honneth 2007).

Verdenen som omgir oss er i stadig forandring, og en universell egenskap hos mennesket som utløser vårt rettslige ansvar kan derfor ikke hugges inn i stein. Rettsfellesskapets legitimitet er avhengig av at avgjørelser om hva den til enhver tid egenskap er, fremkommer som følge av en rasjonell overenskomst mellom kompetente likeverdige, moralsk tilregnelige mennesker (Honneth 2007: 123).

”Innenfor rettsvitenskapene er det vanlig å dele inn de subjektive rettighetene i liberale frihetsrettigheter, politiske deltakerrettigheter og sosiale velferdsrettigheter. Den første kategorien sikter til negative rettigheter som beskytter personens frihet, liv og eiendom mot vilkårlige statlige inngrep; den andre kategorien er positive rettigheter som personen har med henblikk på å delta i den offentlige viljesdannelsen; den tredje kategorien er positive rettigheter som gjør at personen kan nyte godt av en rimelig fordeling av goder” (Honneth 2007: 124).

Honneth (2007) viser til Marshall som forklarte betydningen av inkludering av likhetsprinsippet for utviklingen av status som rettsperson slik: ”Denne prosessen drives fremover av et press for større likhet (dvs. for en forbedring av statusens konkrete innhold) og en utvidelse av antall personer som blir tilkjent denne statusen” (Honneth 2007: 127).

Innen rettsforholdet kan man tenke seg at et individs selvrespekt betyr det samme som selvtillit betyr for kjærlighetsrelasjonen. Honneth (2007) viser til at rettigheter til enkeltindividet kan sees på som en slags form for sosial aksept fra en anonymisert gruppe, tilsvarende forståelsen av kjærlighet som et følelsesmessig tegn på hengivenhet som tåler avstand. Honneth skriver at det vanskelig lar seg gjøre å bevise at selvrespekt er et empirisk fenomen. Han legger til grunn at selvrespekten oftest viser seg på en måte som tilsier at individene det gjelder, åpenbart lider under mangelen på det. Gjennom kjærligheten og den tryggheten den utstråler til individet, får man en grunnleggende opplevelse rent psykisk av at man kan utforske egne behovsimpulser. Selvrespekten på sin side skaper en bevisstgjøring i individet om at det kan ha respekt for seg selv, på grunnlag av at det fortjener alle andres respekt (Honneth 2007: 128).

3.2.3 Solidaritet

Av tre nivåer innenfor begrepet anerkjennelse, slik Honneth forklarer det, er solidaritet det siste. For å kunne oppnå et intakt selvforhold har mennesket behov for sosial verdsetting og rettslig anerkjennelse, i tillegg til erfaringer om følelsesmessig hengivelse/hengivenhet.

Der den nyere tids rettslige anerkjennelse er i stadig endring og derfor i stor grad påvirker hvilke egenskaper som til enhver tid utløser respekten mot individene, dreier den sosiale verdsettingen seg om hvilke særegne egenskaper som skiller de enkelte individene fra hverandre som subjekter. Begge disse nivåene deler som utgangspunkt at de har oppstått ut fra rammebetingelsene til standsamfunnet (Honneth 2007: 132). Følelsen av å være verdifull kommer som følge av at individet vet at det er ens egne spesifikke prestasjoner som gjør at det anerkjennes. Hovedfokus er hva slags ferdigheter som gjennom et livsløp har utviklet seg hos mennesket, og slik sett kan bli en del av en sosial verdsetting. Det er ikke lenger moralens vokter som fastlegger hva som anses å være en etisk riktig livsførsel (Honneth 2007: 134-135).

Innen hver kollektive gruppes identitet, det være seg Norsk Folkehjelp som organisasjon eller et politisk parti, er det til tross for, eksempelvis Jens Stoltenbergs aktive rolle og prestasjoner som partileder, partiet som helhet som samler erfaringene fra den sosiale utmerkelsen fra standsstrukturen, når det gjelder verdsettingens anerkjennelsesform. ”Det praktiske selvforholdet som individene kan oppnå gjennom en slik anerkjennelseserfaring, er derfor en følelse av gruppestolthet eller kollektiv ære” (Honneth 2007: 137).

Som medlem av en slik kollektiv gruppe erkjenner individene at slik en selv verdsetter de andre gruppemedlemmene, blir også de som individ verdsatt av de andre. En gjensidig påvirkningsform hvor individene aktivt involverer seg i hverandres liv, kan forstås som en solidarisk relasjon, da de verdsetter hverandre symmetrisk og anerkjenner den andres særegenhet og evner (Honneth 2007). ”Slike relasjoner må kalles ”solidariske” fordi de ikke bare vekker passiv toleranse overfor den andre personen, men også affektiv deltagelse i det som er individuelt særegent hos ham” (Honneth 2007: 138). Med å verdsette hverandre symmetrisk evner individene uten frykt for å miste seg selv eller sin posisjon i gruppen å se at alles deltakelse er viktige for å nå deres felles mål.

3.2.4 Oppsummering

Honneth beskriver hvordan det som hos Mead tok form som en systematisk empirisk hypotese angående individets selvforhold, allerede så tidlig som hos Hegel, ble forstått slik at hvert enkelt menneskes subjektive selvstendighet økte fortløpende etter hvert som de ulike nivåene av anerkjennelsen; kjærlighet, rett og solidaritet, erstattet hverandre (2007: 103).

Kun ved å lære å se og å forstå egne handlinger gjennom øynene og forståelsen til et annet likeverdig menneske, kan individet oppnå en reell bevissthet om seg selv.

Anerkjennelseslæren til Hegel beveger seg med denne påstanden i retning av en naturalistisk begrunnelse på bakgrunn av at den setter fokus på hva slags form for psykisk mekanisme det er som gjør utviklingen av ens egen selvbevissthet avhengig av et annet subjekts eksistens (Honneth 2007: 83).

3.3 Laila Granli Aamodts ”Sosialt arbeid og anerkjennelse” (2003)

Granli Aamodt skrev i 2003 en artikkel i tidsskriftet Nordisk Sosialt Arbeid Nr.03, *Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkingen i sosialt arbeid.*

I denne artikkelen peker hun på at den tradisjonelle forståelsen av forholdet mellom hjelper- og klientrelasjonen, ekspertmodellen, er en ensidig asymmetrisk relasjon. Ekspertmodellen har til hensikt å hjelpe klienten, men kan komme i fare for å frata klienten eget ansvar.

Gjennom hjelperens forståelse av seg selv som den som skal støtte, forstå og gi omsorg i en vanskelig situasjon, iverksettes automatisk et subjekt-objektperspektiv som kan komme i fare for å undertrykke klienten, da en interaktiv deltakelse fra klienten ikke er innbefattet i disse begrepene. Fremfor å pålegge klienten egenskaper som har påvirket resultatet i en negativ retning, i de tilfellene hvor et behandlingsopplegg stagnerer, spør Granli Aamodt seg om vi som fagpersoner i for liten grad har stilt spørsmålsteget til egen praksis.

3.3.1 Relasjonsmodellen

Granli Aamodt utfordrer oss til, å i sosialt arbeid, ta i bruk anerkjennelse som et nøkkelbegrep. Det innebærer ikke at den asymmetriske relasjonen forsvinner. Det vil alltid være en ubalanse i hjelper- klientrelasjonen grunnet hjelperens fagkompetanse på området, samt det ansvaret og

makten hjelperen gjennom sin rolle er pålagt. Eksempelvis fagansvaret som ligger på hjelperens skuldre ved, å i den anerkjennende kommunikasjonen, formulere seg på en slik måte at klienten får nok rom til å kjenne på egne følelser, og la egne tanker komme fram og være i sin egen meddelelse (Granli Aamodt 2003). Anerkjennelsen oppfordrer, som et tillegg til den asymmetriske relasjonen, til en gjensidighet og likeverd som styrker en relasjonsmodell framfor en ekspertmodell.

Relasjonsmodellen setter fokus på klientens kunnskap om egen situasjon i like stor grad som hjelperens faglige kompetanse. Hun sier videre at relasjonen i lys av anerkjennelsens tenkning vil ha gjensidighet, respekt og tillit som et fundament i arbeidet. ”Sammen er de medskapere og medaktører av den hjelpen som tilbys” (Granli Aamodt 2003: 155). For å fremheve sitt poeng viser Granli Aamodt til Hans Skjervheims artikkel *Deltakar og tilskodar* fra 1957. Her påpeker han at det er språket som ligger til grunn for at menneskene har en felles verden. Skjervheim sier videre at dette utgjør en treleddet relasjon hvor vi har meg (hjelperen) på den ene siden, deg (klienten) på den andre, og sammen har vi (de) sakens kjerne som vi (de) samtaler om. ”Her åpnes muligheten for det frie møtet mellom subjekter – et intersubjektivt møte – der begge parter møtes som subjekter” (Granli Aamodt 2003: 156).

På samme måte som klienten påvirkes av hjelperen, påvirkes også hjelperen av klienten. Granli Aamodt bemerker også at den konteksten hjelperen og klienten befinner seg i, må tas med i betraktning når det gjelder påvirkningen av møtet mellom disse to individene og behandlingsopplegget deres. I det intersubjektive møtet oppstår muligheten til utvikling og personlig vekst. ”Bare det faktum at vi bruker begrepet kommunikasjon og dialog, er på en måte å anerkjenne en avstand som impliserer at mitt perspektiv er annerledes enn ditt.(...) Og hvis vi anerkjenner denne forskjellen, blir vi sittende igjen med tre ulike fenomener: det å ha noe felles, det å dele noe og det å ha noe helt for seg selv” (Johnsen m.fl 2001: 58-59). I anerkjennelsen ligger både klientens og hjelperens gjensidige rett til å uttrykke sine meninger, bli lyttet til, bli sett og respektert.

Granli Aamodt (2003) beskriver begrepet anerkjennelse som en spirallignende bevegelse. Ved at hjelperen ser klienten som et subjekt i stedet for et objekt, evner klienten å se seg selv som et likeverdig individ gjennom hjelperens øyne, som igjen anerkjenner hjelperen som et individ. ”Anerkjennelse blir bare anerkjennelse i kraft av at den blir gitt av en vi selv

anerkjenner. (...) Det vil si at vi aldri kan bruke anerkjennelse som en form for ros eller bekræftelse i strategisk eller instrumentell sammenheng” (Granli Aamodt 2003: 159).

Avslutningsvis i artikkelen sier Granli Aamodt at hun er overbevist om at undertrykking av klienten i form av objektivisering eller påtrengende nærhet kan være historie innen sosialt arbeid, om vi gjennom begreper som gjensidighet, likeverd og anerkjennelse åpner opp for samtaler med rom for korrektiver og meninger fra både klient og hjelper (2003).

3.4 Anne-Lise Løvlie Schibbyes anerkjennelsesbegrep (2002)

Løvlie Schibbye (2002) har psykoterapi som utgangspunkt i boken *Dialektisk relasjonsforståelse*. Det er fra denne boken, kapittel 7 om anerkjennelse, at jeg har funnet anerkjennelsesbegrepet jeg ønsker å bruke som grunnlag for denne masteroppgaven. Løvlie Schibbye snakker her blant annet om viktigheten av relasjonen mellom psykoterapeut og klient i terapिसammenheng. Jeg ønsker å overføre noen av hennes tanker til omgivelsene på en barnevernsinstitusjon, til relasjonen mellom ungdommen som bor der og miljøterapeuten.

”Jeg ser på terapi som en relasjonell, dialogisk prosess med det siktemål å endre eller modifisere de følelser, væremåter, holdninger og tankesett som hindrer klienten i å kunne bli selvstendig, benytte egne ressurser, være kreativ samt ha tilgang til og utvikle sitt indre liv, både sin tanke- og følelsesverden. Innebygget i dette er mer selvaktelse, økt evne til nærhet og evne til å gi og ta imot fra andre. For å muliggjøre en slik endring er jeg overbevist om at det ikke dreier seg om spesielle teknikker, men om det *forholdet* terapeut og klient klarer å skape sammen” (Løvlie Schibbye 2002: 234).

Det finnes ingen overordnet definisjon på begrepet anerkjennelse, men det innebærer blant annet å gjenkjenne, erkjenne og styrke. Å se noe man har sett før på nytt, med nye øyne. Det å være i stand til å bringe noe fram i ungdommen, som gjør han eller henne sterkere og empowered. Som en av våre kjente fotball-filosofier Nils Arne Eggen sier, ”Det handler om å spille hverandre god.”

Når følelser i ungdommen har ”gått i vranglås”, det vil si konflikter skapes og avler en uverdighetsfølelse, snakker man her om det Hegel omtaler som trelsk anerkjennelse (Løvlie

Schibbye 2002). Gjentakelser av slike ”usannheter” blir til en ond sirkel ungdommen ikke kommer ut av. Gjennom gjensidig anerkjennelse kan det som framstår som uløselig og fastlåst i en situasjon endre seg. Løvlie Schibbye henviser igjen til Hegel som påpeker at individene i en relasjon skal være likeverdige. ”Det betyr ikke at de er like, men at begge har *lik* rett til sin egen opplevelse” (2002: 248).

Ungdommens opplevelse av hvordan situasjonen er, er *ungdommens* opplevelse, og slik sett også ungdommens sannhet. En sannhet ekskluderer ikke nødvendigvis en annen. Det er viktig å akseptere at den andre har en annen oppfatning av situasjonen enn hva en selv har. Anerkjennelse handler om likeverd, gjensidig respekt og ivaretagelse. For å skape endring må man begynne med seg selv. Miljøterapeuter på barnevernsinstitusjoner er i en unik posisjon til å kunne skape endring, *sammen* med ungdommene som bor der.

3.4.1 Lytte

Å lytte til hva den andre sier, er noe annet enn å *høre*. ”Terapeutisk lytting” er å lytte uten forutinntatthet, og med åpenhet. Vi må bruke fenomenologien for å lære oss å få tak i det nesten usansbare som for eksempel endringer i toneleie og den andres kroppsspråk. Alle sanser og ens oppmerksomhet må være konsentrert rundt samme oppgave.

Det som sies bærer kun preg av ungdommens egne ord og historier. Miljøterapeutens egen forståelse og tolkning ytres ikke, og det blir rom til å ”smake” på det som blir sagt; på det som kan ligge bak det ungdommen sier, føler, opplever. Ofte er det sånn for oss alle, tror jeg, at de tankene vi har ofte ikke blir sanne, virkelige eller forstått, ikke en gang av oss selv, *før* de har blitt sagt høyt. ”*Om et tre faller i skogen, og ingen hører det, lager det da en lyd!*?” Ved at miljøterapeuten tar i mot ungdommens ord og gjentar det som ble sagt, blir uttalelsene reflektert tilbake til ungdommen hvor de kan de bli anerkjent og dermed virkelige. Ordene blir til liv, og ungdommen får en mulighet til å høre sine egne ord og reflektere over hva som ligger i dem. ”En slik åpenhet og den tidsopplevelsen som denne skaper, gir psykisk rom både innover i terapeutens bevissthet og utover i forholdet. I et slikt rom kan dypere selvprosesser skimtes. Vi gir den andre plass” (Løvlie Schibbye 2002: 251).

Miljøterapeuten må tåne seg inn på ungdommens subjektive virkelighetsoppfatning, lik affektiv inntoning slik Stern referer til i møtet mellom spedbarnet og omsorgspersonen, for å

kunne dele intersubjektivt (Johnsen m.fl. 2001). Teori er viktig, men vi må passe oss for at den ikke forstyrrer lyttingen vår, sier Løvlie Schibbye (2002). Den skal bidra til at ungdommens følelser/affekter kommer til rette i forbindelse med spesifikke emner i samtalen. ”Terapeutisk lytting innebærer noe mer enn å være en ”god lytter”. Dialogene har et mer omfattende og overordnet mål, nemlig endring” (Løvlie Schibbye 2002: 253).

3.4.2 Forståelse

Miljøterapeuten må kunne gå inn i ungdommens opplevelsesverden og ”kjenne på” tilsvarende følelser i seg selv for å forstå hvordan de oppleves for ungdommen; en indre ”terapeutisk forståelse.” Gjennom speiling kan vi vise ungdommen at vi har forstått det de opplever ved å sette ord på den følelsen vi ”kjenner på”. For at ungdommen skal kunne se seg selv utenifra og bli i stand til å reflektere over seg selv, er det nødvendig å stå sammen ungdommen – med en undrende holdning; lytte, forstå og gi tilbakemelding. Det er viktig at tilbakemeldingen vi gir ikke er en repetisjon av ungdommens utsagn, ikke en imitering, men miljøterapeutens opplevelse av ungdommens utsagn, en kryssmodal tilbakemelding (Løvlie Schibbye 2002). Motsetninger er essensielle for at et nytt syn/en ny lærdom skal kunne finne sted. Miljøterapeuten skal ikke *ta over* følelsene, men forbli avgrenset, slik at det er to subjekters ulike opplevelser av samme situasjon.

3.4.3 Aksept/toleranse

Uakseptable følelser er følelser som er i uoverensstemmelse med eget selvbilde. Ved å møte ungdommenes uakseptable følelser med varme, aksept, toleranse og respekt – vise at vi *forstår*, kan ungdommen begynne å se seg selv med nye øyne. Ungdommen kan være et godt menneske, selv om han eller hun sitter med en følelse av å ikke være det selv. Mange av oss har, slik som disse ungdommene, kjent på følelsen av for eksempel å være et dårlig menneske grunnet et valg vi en gang tok som fikk konsekvenser, og i større eller mindre grad har vi latt denne følelsen definere hvem vi var.

Aksept og toleranse blir vist gjennom tre ledd; for det første, *ikke fordømme ungdommens opplevelse*, for det andre, sette ungdommens *selvvurdering inn i en større sammenheng*, og for det tredje, ytre at *følelsene til ungdommen er forståelige, men at vi ikke nødvendigvis ser de som sanne* (Løvlie Schibbye 2002).

Ved å akseptere følelsen og samtidig tillegge en forståelse som er begripelig for ungdommen, kan ungdommens refleksivitet øke og skape grunnlag for endring. Om vi som miljøterapeuter *vrderer* ungdommens selvoppfatning, setter vi oss i en subjekt-objekt-posisjon som kan resultere i at konflikten låses. Så lenge ungdommen selv "eier" opplevelsen/følelsen, uten "innblanding" fra miljøterapeuten, kan denne forandres eller forkastes gjennom aksept og toleranse (Løvlie Schibbye 2002). Vi aksepterer den andres rett til sin følelse, vi tåler den og lar den være.

3.4.4 Bekreftelse

Å bekrefte noe er å verifisere det som en sannhet, og som miljøterapeuter kan vi komme til å utøve definisjonsmakten vår gjennom forsøk på å bekrefte. Vår bekræftelse kan komme til å bli ensbetydende med at vi *godtar* opplevelsen i betydningen å være *enig* i den eller også beundrer den. Som miljøterapeuter skal vi ikke tilfredsstillte behov, men forstå de (Løvlie Schibbye 2002). Bekreftelsen er her og nå, den er ikke en teknikk. Bekreftelse har likhetstrekk med likeverd. *I* forståelsen, *i* den umiddelbare tilbakemeldingen, *i* den affektive inntoningen ligger bekræftelsen (Løvlie Schibbye 2002).

3.4.5 Behandlerens "bagasje"

Hva bringer vi med oss inn i relasjonen og samspillet med barn og unge? På hvilke måter kan vår "bagasje" fungere som en kompetanse til å se og forstå, framfor å få oss til å lukke øynene og flykte i motsatt retning? Ved å være oss selv bevisste hvilke feil og mangler vi stiller med i møtene med barn og unge, og benytte oss av de valide erfaringer vi har fra tidligere samspill og møter, mener jeg vi er på god vei til å kunne legge til rette for barn og unges utviklings- og endringsarbeid.

Løvlie Schibbye (2002) omtaler tre måter lytting kan være krevende for miljøterapeuten; *for det første* er det ikke nødvendigvis bare ungdommene som utvikles og endres i møte med miljøterapeuten. Vi blir utfordret til å kjenne på hva det ungdommen forteller gjør med oss. Kanskje må vi erkjenne at vårt syn eller teori må erstattes med noe annet; vi videreutvikles i samspillet med den andre. Det å kjenne på at den trygge grunnen vi sto på nå er i bevegelse, og en ny ukjent vei åpenbarer seg, kan føles truende. Usikkerhet og frykt for å miste seg selv i

prosessen, melder seg. *For det andre* kan vi oppleve at ungdommens vanskelige følelser aktiverer våre private vanskelige følelser, og denne nærheten kan bli vanskelig å takle. Selvavgrensningen vår som fungerer som vår beskyttelse, utfordres, og vi kan risikere å handle/forstå ungdommen ut i fra våre personlige følelser i stedet for deres. *For det tredje* risikerer vi å høre noe vi ikke vil høre om, for eksempel at ungdommen ikke liker oss; eller vi blir nødt til å kjenne på vår egen utilstrekkelighet som følge av at ungdommen ytrer, gjennom ord eller handling, at han eller hun ikke utvikler seg eller forandres.

Hva slags faglige kunnskaper har vi om barn og unges utvikling og signaler, og deres reaksjoner på traumatiske hendelser? Hva slags konkrete kunnskaper har vi om eksempelvis rusmisbrukets (eget eller nære relasjoners) påvirkning av ungdommens relasjoner til andre mennesker? Vi må ha *empati* for å kunne leve oss inn i ungdommens tanker og følelser, vi må ha *mot* til å; være tilstede, lytte til egne sanser, gi oss selv til kjenne, anerkjenne og være ydmyk og allmektig, og sist men ikke minst må vi ha *bevissthet* om vår egen rolle og følelsesmessige sår (Løvlie Schibbye 2002).

3.5 Forskning på anerkjennelsens betydning

Anerkjennelse er et vidt begrep som kan forstås og brukes på mange måter – i mange sammenhenger. En masteroppgave skrevet av Mona-Lisa Angell-Jacobsen ved Høgskolen i Vestfold (2008) tar opp spørsmålet om hvordan kulturelt mangfold anerkjennes i barnehagen. Ingunn Haraldsen (2009), journalist for nettsiden Forskning.no skriver i en av sine artikler om en forskningsrapport av hovedforfatter Caitlin Ryan ved San Francisco University. Ryan presenterer evidens på homofile, lesbiske og bifile ungdoms grunnleggende behov for anerkjennelse fra sine foreldre, for å forebygge psykisk sykdom. Det finnes en del forskning som nevner betydningen av anerkjennelse i menneskelige relasjoner, men med andre arenaer enn barnevernsinstitusjoner som hovedfokus. Av dette forstår jeg at anerkjennelsesbegrepet er, i manges bevissthet noe grunnleggende viktig i relasjonen med mennesker, uavhengig av arena.

Jeg har i mine søk etter undersøkelser omhandlende Løvlie Schibbyes anerkjennelsesbegrep funnet én. Denne er gjennomført av Solfrid Vatne, og er innenfor psykiatrien. Vatne skriver i sitt bidrag til boken *Se mennesket* (Karlsson (red.) 2008) at anerkjennende tilnærming er et

grunnleggende terapeutisk prinsipp i psykiatrisk sykepleie. Funnene hennes er forankret i et tverrprofesjonelt forskningsprosjekt. Hun satt fokus på å se om det lot seg gjøre at miljøterapeutene gjennom systematisk refleksjon over egen praksis utviklet en mer anerkjennende tilnærming i samhandlingen med pasientene. I fokus for undersøkelsen var pasientene, og om Løvlie Schibbys teori om anerkjennende kommunikasjon lot seg overføre til en håndgripelig praksis i det daglige virke. Vatne forklarer at de valgte deltakende aksjonsforskning som forskningsdesign, da de så det som naturlig at utvikling av praktisk kunnskap forutsatte en gjensidig reflekterende samtale, fagfolkene i mellom. Forskingen ble gjort i perioden 2004-2006, og utvalget besto av alle de faglige ansatte ved en behandlingsavdeling for 17 ungdommer i alderen 16-30 år. Vatne understreker overføringsverdien av funnene; til anvendelse i flere typer menneskelige relasjoner hvor enkeltindivid er i en sårbar situasjon i livet, og til andre arbeidsarenaer enn kun psykiatrien som det her er forsket på. Men på samme tid etterspør hun også studier som tar sikte på å undersøke hvordan mottakerne av anerkjennende tilnærminger opplever det i praksis.

Jeg ønsker her spesielt å vise til en fagartikkel skrevet av Anne Halvorsen i Tidsskrift for Velferdsforskning (2005) der hun tar utgangspunkt i en pilotstudie gjort på tidligere barnevernsbarn. I denne studien etterlyser hun nødvendigheten av en bredere forståelse av resultater og evidens innen barnevernsarbeidet, der man setter fokus på hva barnevernsbarna sier har vært av betydning for deres utvikling. Hun nevner historikken av kvantitative undersøkelser som en motsats, hvor det i hovedsak forskes på målbare mål som i større grad viser *hva* slags type arbeid barnevernet gjør, framfor hvordan det de gjør *virker* på barnevernsbarna. Selve handlingen – eksempelvis å vise omsorg, samtale med og observere – må sees som et mål i seg selv sier Halvorsen (2005), med henvisning til Ekeland og Fossetøl. Halvorsen (2005) ønsker å fremheve de kvalitative intervjuene, som mulig representativ evidens, for hva som er av betydning i arbeid innenfor barnevernet. Hun er klar i talen når hun henter fram relevansen av barnevernbarnas stemmer (2005: 56): ”Vi må ikke glemme at det er de som på godt og vondt både *erfarer og er* resultatene.”

3.6 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg forsøkt å gi en fremstilling av anerkjennelse fra dens grunnleggende forståelse forankret i Hegel og Mead sett gjennom øynene til Honneth, hvor kjærlighet, rett og

solidaritet utgjør nivåer innenfor begrepet. Deretter har jeg sett på Granli Aamodts definering av hvilken posisjon vi miljøterapeuter bør ha i arbeidet med barn og unge. Hun sier at relasjonen alltid vil bære preg av å være asymmetrisk, men at vi kan ivareta hele mennesket med en relasjonsmodell fremfor en ekspertmodell. Gjensidigheten, likeverdet og anerkjennelsen gjør det mulig å komme med konstruktive tilbakemeldinger til hverandre, og begge parters meninger blir hørt. Løvlie Schibbye gir en innføring i hvordan anerkjennelse kan komme til syne gjennom å lytte, vise forståelse, bekreftelse, aksept og toleranse, og også hvordan miljøterapeuten forvalter egen "bagasje" i relasjonen. Miljøterapeuter på barnevernsinstitusjoner er i en unik posisjon hvor de, sammen med ungdommen, kan skape endring. Avslutningsvis så vi eksempler på forskning vedrørende anerkjennelsens betydning. Kort oppsummert etterlyser både Vatne og Halvorsen kvalitativ forskning som mulig representativ evidens. For å få et svar på om barnevernsbarna har en opplevelse av anerkjennelse under opphold på en barnevernsinstitusjon, er det nettopp deres stemmer som må bringes frem til overflaten. Kort oppsummert med hjelp fra et ordtak: "Den vet best hvor skoen trykker, den som har den på."

4 Miljøterapeutisk arbeid

4.1 Innledning

”Selv om lov om barneverntjenester og lov om psykisk helsevern er ulike, er de problemer og vanskeligheter som barn og unge sliter med, stort sett de samme når de kommer til institusjonen, uansett hvilket lovverk de er plassert i forhold til” (Larsen 2004: 18).

Endringsarbeid er felles for alt miljøterapeutisk arbeid. Hvordan man oppnår endring kan derimot forstås i lys av mange ulike teorier og ideologier. Hvilke teorier og metoder som nyttiggjøres i endringsarbeidet, kommer klart og tydelig fram gjennom den enkelte institusjons virksomhet og målsetting. Det er positivt at de miljøterapeutiske institusjonene har fokus på at barn og unge er individer med forskjellige behov, til tross for at de kan ha relativt lik bakgrunn, og det er en altruistisk tanke at de ønsker å legge til rette for at dette på best mulig måte skal kunne la seg gjennomføre. Forholdet mellom miljøterapeut, barn og ungdom vil alltid være preget av en asymmetrisk relasjon, som vi tidligere så Granli Aamodt påpeke i kapittel 3.3.1. Miljøterapeuten vil være i besittelse av ressurser, kunnskap og kompetanse til å kunne definere hvorfor, hva til, og hvordan barnet eller ungdommen trenger hjelp. Anerkjennelsesbegrepet til Løvlie Schibbye peker på noe vesentlig i denne relasjonen; uten det ene individet ”eksisterer” heller ikke det andre. For at miljøterapeuten skal kunne fungere i sitt virke som miljøterapeut, er han/hun avhengig av at det er et barn eller en ungdom som har behov for en miljøterapeut. Gjensidigheten i forholdet er med på å skape en bevissthet rundt begge individenes relevans og avgjørende betydning for hverandre, som igjen leder til en erkjennelse av seg selv som individ.

Miljøterapeutisk arbeid er komplekst og har mange aspekter ved seg, som alle kan være viktige for resultatet av behandlingen og ivaretagelsen av barn og unge på barnevernsinstitusjoner. Jeg undrer meg over hva de avgjørende faktorene for positiv utvikling og endring kan være, og for å komme til bunns i dette har jeg gjort et utvalg av litteraturen til noen av de mest framtrepende forskerne innenfor miljøterapeutisk arbeid; Andreassen (2003), Kvaran (1996) og Larsen (2004). I dette kapitlet ønsker jeg å presentere

hva disse tre anser som godt miljøterapeutisk arbeid. Hva man kategoriserer som dårlig miljøterapeutisk arbeid er selvfølgelig også relevant for resultatene av behandlingen. Dette har jeg imidlertid valgt å se bort fra, da fokuset for denne oppgaven er å finne ut av i hvilken grad man kan jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse i en barnevernsinstitusjon. Institusjonenes generelle overordnede mål er å være et sted hvor positiv endring og utvikling skal foregå, grobunn for en framtid, for barn og unge i en allerede vanskelig livssituasjon.

4.2 Tore Andreassen

Tore Andreassens (2003) bok "Behandling av ungdom i institusjoner. Hva sier forskningen?" tar i hovedsak for seg ungdom med atferdsvansker og hvilke behandlingsmetoder forskningen har vist er mest hensiktsmessig for denne gruppen. Jeg har valgt å ikke gå inn i de spesifikke områdene ungdom på institusjoner kan slite med, eller hva som har vært problematikken til ungdommene som har bodd på Fagertun Hybelhus. De fleste ungdom vi treffer gjennom vårt virke har ett eller flere områder de trenger ekstra hjelp til, det være seg eksempelvis relasjonsskader, atferdsvansker, psykiske problemer eller primært et omsorgsbehov. Dette er helt klart områder som må behandles deretter, med den aller største respekt. Dog som jeg har nevnt tidligere i oppgaven, skal jeg se om det er slik at for å komme i posisjon til å hjelpe ungdommene med disse spesifikke områdene, må anerkjennelsen først ligge til grunn.

4.2.1 Gode behandlingsopplegg

Det er store variasjoner i hvilken effekt behandlingen har hatt for ungdom med atferdsvansker, viser meta-analyser og frittstående studier (Andreassen 2003). Disse variasjonene kan sees blant annet i sammenheng med institusjonenes behandlingsopplegg, miljø og organisasjonsstruktur, og ungdommens egenskaper (Andreassen 2003).

Barnevernsinstitusjonens egenskaper påvirker ungdoms atferd og kultur i like stor grad som smitteeffekten ungdommene som bor der seg i mellom gjør (Andreassen 2003).

To trekk gjør seg gjeldende for hva slags ungdomskultur det er på institusjoner når man ser på litteraturen som er skrevet, sier Andreassen (2003: 212). Selvbestemmelsesretten og muligheten ungdommene blir gitt for autonomi, samt en godt fungerende personalgruppe, påvirker ungdommene i positiv retning. Andreassen (2003) viser til Michigan-undersøkelsen,

hvor det av resultatene fremkom at det mest effektive personalet var lydhøre for ungdommenes utviklingsmessige behov, samtidig som de plasserte ansvaret for ungdommens atferd hos ungdommene. Opprettholdelse av høye, men fornuftige krav til ungdommenes atferd, og adekvate reaksjoner på brudd på institusjonens normer og regler viste seg å være den mest effektive stilen, og antydnet prososial atferd hos ungdommene (Andreassen 2003). Vi må ikke glemme at det kan være vanskelig å være anerkjennende dersom man har en forforståelse av at ungdommene vi skal jobbe med, *mangler* så mye. Det er essensielt å ha fokus på ungdommens iboende kompetanse også, hva ungdommen allerede kan, ikke kun det ungdommen trenger å lære på nytt. Andreassen (2003) viser til flere typer forskning som har sammenfallende strategier, som er av betydning på tvers av hvilken teoretisk tilnærming som benyttes i behandlingsarbeidet. Scholte og Van der Ploeg står for en av de nyeste undersøkelsene Andreassen (2003: 219) viser til. Den tar for seg emosjonell støtte versus kontroll, og avdekker de 5 grunnleggende strategiene nyttiggjort av personalet ved institusjoner:

Den første er *struktur og atferdsregulering*, å være tydelig på rammer og sanksjoner. Den andre, *konsistens og forutsigbarhet ved tilpasningskrav*, er å delta sammen med ungdommen i hverdagslige gjøremål i hjemmet, samt skole og/eller arbeidstrening og eventuelt fritidsaktiviteter. Den tredje strategien, *autonomi og individualitet*, går ut på at ungdommene i løpet av dagen selv gis lov til å bestemme eksempelvis når han/hun skal gjøre hva. Den fjerde, *emosjonell støtte*, er å gi hjelp og å vise forståelse i forhold til de situasjoner som dukker opp i hverdagen. Den femte, *tillitsskaping*, er å ha positive holdninger og forbindelser med ungdommene i løpet av fritiden. Disse punktene minner i stor grad om det Larsen (2004) nevner som viktige ressurser i det miljøterapeutiske arbeidet; territoriet, tiden og tilgjengeligheten. Dette ser jeg nærmere på i kapittel 4.4.2.

En annen forskning som Andreassen nevner, er gjort av Maccoby og Martin rundt effektive oppdragelsesfaktorer i familieomgivelser som viser til to kjernefaktorer, hvorav den første går på at all foreldreatferd handler om å veilede og styre barnets utvikling, og den andre på tilknytningen mellom foreldre og barn; den affektive bindingen (Andreassen 2003: 219). Honneth (2007) behandler også den affektive bindingen, innenfor primærrelasjonene, men i forbindelse med det første anerkjennelsesnivået; kjærligheten.

Ungdom har behov for å øve seg på å endre tenkemåte, moralske vurderinger, kontrollere eventuell aggresjon og trene på sosiale ferdigheter. En kombinasjon av flere bestanddeler som kognitiv atferdstilnærming og sosial ferdighetstrening har vist seg, gjennom forskning, å være effektive på disse områdene (Andreassen 2003). Ungdom er ulike og vil derfor også kunne respondere ulikt på metodene som anvendes, noe som kan forklare hvorfor multimodale tiltak kan ha bedre effekt; de dekker flere behov og områder hos den enkelte. Generelt sett er det i følge Andreassen (2003) disse metodene som har vist seg å være mest effektive.

Andreassen (2003) viser til Izzo og Ross som melder at behandlingsinstitusjoner som hadde et klart teoretisk grunnlag i sitt virke viste seg å være gjennomsnittlig fem ganger så effektive som de institusjonene uten teoretisk grunnlag, uavhengig av hvilke disse var.

4.3 Inge Kvaran

Inge Kvaran (1996) har skrevet boka "Miljøterapi. Institusjonsarbeid med barn og ungdom" på bakgrunn av sine personlige erfaringer gjort i rollen som miljøterapeut ved institusjoner, og som lærer ved barnevernspedagogutdanningen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Han poengterer at barnevernsinstitusjoner og barne- og ungdomspsykiatriske institusjoner i dag ikke har store forskjeller i det teoretiske og praktiske arbeidet. Begrep som miljøarbeid og miljøterapi er innholdsmessig forstått på samme måte, og det er den enkelte institusjons målsetting og virksomhet som setter standard for det faglige innholdet. Kvaran (1996: 62) definerer miljøterapi som: "En planlagt og systematisk bruk av en felles faglig referanseramme og praksis for å forstå og handle i forhold til individers og gruppers situasjon og behov. Miljøterapi er etikk- og verdiladet og inneholder elementer av omsorg, oppdragelse og behandling." Her kan vi se på Kvarans definisjon med bakgrunn i Honneths (2007) tredje nivå for anerkjennelse, solidaritet. Honneth forklarte den solidariske relasjonen ut i fra å være en del av en kollektiv gruppe/organisasjon, hvor de gjensidig verdsetter hverandre symmetrisk, og anerkjenner hverandres individualitet og evner.

Før jeg går nærmere inn på de tre begrepene omsorg, oppdragelse og behandling, som Kvaran mener favner miljøterapeutisk arbeid, gjengir jeg i sin helhet på neste side (se fig.1) modellen han har laget for miljøterapi i institusjonsarbeid med barn og unge (1996: 64). Modellen tar utgangspunkt i sosialpedagogikken og dens eklektiske virke med elementer fra de tre fagene

pedagogikk, sosiologi og psykologi. Det ene "gode" ekskluderer ikke nødvendigvis det andre; det er sammensetningen og bruken av de ulike bestanddelene som er avgjørende for om man får et godt resultat eller ikke.

Modell for miljøterapi

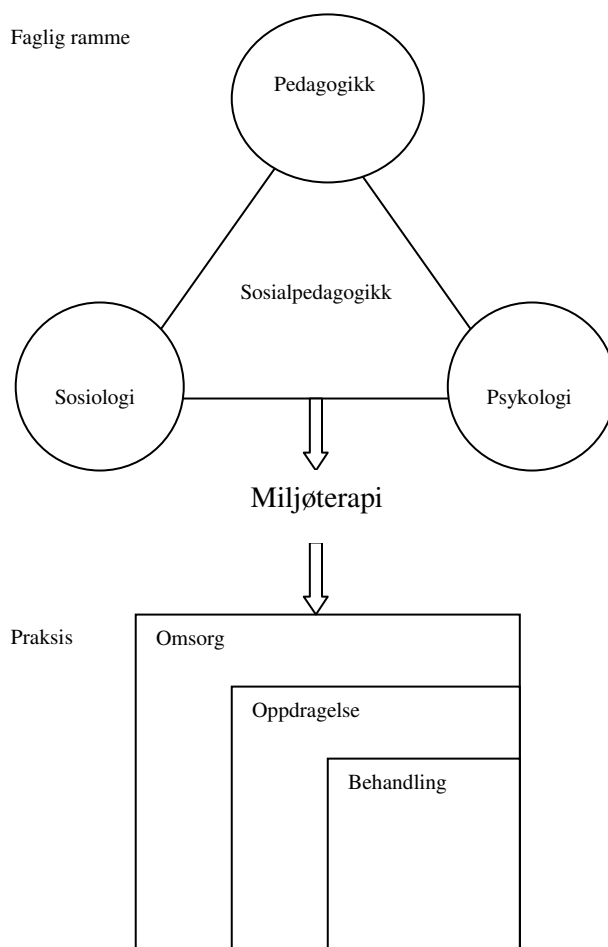

Fig.1

4.3.1 Omsorg

”Omsorg vil under hele oppveksten være det mest grunnleggende behov, og basalt for all utvikling.” sier Kvaran (1996: 24). Men omsorg er ikke et enkelt ord å beskrive. Selv ikke i lov om barneverntjenester av 17.juli 1992, påpeker Kvaran (1996), har de klart å gi et tydelig svar på *hva* omsorg defineres for å være. Det kan synes som at det er enklere å fokusere på hva omsorg ikke er. Kvaran (1996: 22) viser til Karlsen for å beskrive hva han synes omsorg må inneholde og hva slags omsorgskompetanse miljøterapeuter må besitte: ”(...)empati/innlevelse, konsistens, stimulering, tilknytting og sosialisering.”

Empatien/innlevelsen er vesentlig; å kunne ta innover seg ungdommens perspektiv og følelser, og å bruke dette som et reelt utgangspunkt for videre framdrift. I en ”vanlig” familie vil en tenårings kjæresteforhold kunne være et reelt eksempel. Voksne kan fort glemme hvor sterke følelser den første forelskelsen kan bringe fram. I denne sammenheng ønsker jeg å vise til en av kommentarene fra spørreskjemaet i min undersøkelse. En tidligere beboer ved Fagertun Hybelhus forteller at hun opplevde å bli tatt på alvor da hun som 19-åring ønsket å flytte sammen med kjæresten sin. Hun forteller videre at de to i dag er gift med hverandre. Dette kan sees i sammenheng med Løvlie Schibbyes første og andre punkt innen anerkjennelse, av totalt fem. Hun snakker her om å *lytte* til ungdommene, om å *tune* seg inn på deres subjektive virkelighetsoppfatning, og om å vise *forståelse* for deres individuelle opplevelse.

Ungdommens muligheter for å se konsekvenser av egne handlinger er knyttet opp mot *konsistens*; det å ha forutsigbarhet og stabilitet i hverdagen. *Stimulering* i forhold til det å møte ungdommen på det nivået ungdommen er – med adekvate forventninger – slik at det gis rom for å drive endringsarbeid og utvikle seg innenfor trygge oppmuntrende rammer. Enkelte ungdommer sliter eksempelvis stort med de teoretiske skolefagene. I deres tilfelle vil det kanskje være mer ideelt å kunne finne seg praktisk arbeid i stedet. Institusjonene gjør god nytte av å ha bygd seg opp et nettverk knyttet til ulike yrkesgrupper som kan passe for disse ungdommene; gårdsarbeid, bilverksted, kafeteria eller lignende. Stimuleringen kan knyttes opp til Løvlie Schibbyes tredje punkt som danner grunnlaget for utvikling, *aksept og toleranse*. Dette kan gjøres på ulike måter; blant annet ved å ikke fordømme ungdommens opplevelser (for eksempel av å være en skoletaper). Å sette deres vurdering av seg selv i en større sammenheng er et annet virkemiddel, og også å formidle at de negative følelsene ikke

nødvendigvis har rot i virkeligheten. Mennesker har ulike kvaliteter, og noen er sterkere i praktiske fag på skolen enn de teoretiske.

I de tilfeller det er hensiktsmessig for ungdommen bør man oppmuntre til å skape positiv følelsesmessig *tilknytning* til deres foreldre, der dette av ulike årsaker ikke lar seg gjennomføre kan man legge til rette for at de får trygg tilknytning til andre nøkkelpersoner i livet deres, eksempelvis miljøterapeutene på institusjonen. Trygg tilknytning er viktig for deres evne til å knytte nye relasjoner senere i livet, etter at de har løsrevet seg fra omsorgspersonene sine og begynt på et selvstendig liv. Felles verdier og holdninger som anses å være fundamentale i samfunnet må internaliseres, for slik å *sosialiseres*. Her ser vi igjen likheter med Honneths (2007) referanser til primærrelasjonens betydning for kjærlighet – opplevelsen av anerkjennelse – som videre fører individet inn til neste anerkjennelsesnivå, selvretten. Karlsen brukte disse hovedelementene til bruk ved vurdering av omsorg, etter å ha forsøkt å operasjonalisere innholdet i omsorgsbegrepet, utdyper Kvaran (1996: 22).

4.3.2 Oppdragelse

Pedagogikken er sentral innenfor tradisjonen av oppdragelse. Den kan defineres "(...)som teorien og læren om oppdragelsen." påpeker Kvaran (1996: 26). Pedagogikken forbindes, som kjent, med skolens tradisjoner for opplæring og oppdragelse. Kvaran (1996) omtaler oppdragelse som en del av generasjonens videreføring av kunnskap, kompetanse, ferdigheter, holdninger, verdier og normer – til de som kommer etter. Det ligger noe allmektig og allvitende i begrepet oppdragelse; noen hevder allerede å vite hva som er best for deg som individ og går med viten og vilje aktivt går inn for å påvirke i "riktig" retning.

Dagens samfunn må i stor grad kunne sies å være ungdommenes arena. Hverdagen er preget av teknologi i rask utvikling; mobiltelefonene har blitt allemannseie, internett med facebook for å holde kontakt med nettverket sitt, mp3-spillere og i-pod for å laste ned og lytte til musikk. I denne konstante forandringen som skjer i samfunnet har ikke formidling av tradisjoner og kultur, oppdragelse og kunnskap, lenger den overføringsverdien den hadde fra gammelt av. De unge blir stilt ovenfor stadig nye muligheter og valg i hverdagen. Identiteten må skapes på grunnlag av den verden vi lever i her og nå, noe som kan få enhver til å føle seg på vaklende grunn. Miljøterapeutenes roller må tilpasses deretter, noe som kan være en utfordring i seg selv. En må til enhver tid være oppdatert på at det som var riktig i går kan

være feil i dag. Å styrke ungdommenes personlige egenskaper og sosiale kompetanse er derfor svært vesentlig.

Mestring og motstandsdyktighet er momenter som er av betydning for å kunne motvirke en negativ utvikling i et raskt endrende samfunn, sier Kvaran (1996) og henviser til Jørgensen. Kvaran (1996: 33, min oversettelse) gjengir her tre punkter som Jørgensen mener kan utvikle mestring og motstandsdyktighet:

- 1) ”Tillit til egen evne, kognitivt og sosialt (selvtillit).
- 2) Evne til å forutse og forutsi situasjonen (sosial utadvendthet)
- 3) Støtte fra omgivelsene.”

Her ser vi igjen likhetstrekk til det tredje nivået av anerkjennelse slik Honneth (2007) omtaler det, solidaritet. I et samfunn hvor endringer skjer i hurtig tempo, blir enkeltindividets kompetanse verdsatt som noe unikt og nødvendig for å kunne styrke den kollektive gruppen. Ungdommen evner å se at de kvalitetene andre har, som gjør at han/hun verdsetter dem, er de samme som fører til at de som individ gjensidig blir verdsatt av andre.

4.3.3 Behandling

Kvaran (1996:38) påpeker at det er innenfor helse- og sosialfaglige arenaer, begrepet *behandling* blir forstått som at noe/noen må ”(...)pleies, kureres, påvirkes eller forandres, slik at tilstanden og omstendighetene endres.” Videre sier han at begrepet kan brukes, hvor den dagligdagse omsorg og oppdragelse ikke er tilstrekkelig, om de midlene, metodene, tilstandene og situasjonene som ytes ekstra.

For å hjelpe oss å forstå behandlingsbegrepet benytter Kvaran (1996: 38) seg av Theophilakis bok *Behandlernes hus?* for å skissere to grunnmodeller; den instrumentelle modellen, og erkjennelsesmodellen. Den instrumentelle metoden har sitt utgangspunkt i en asymmetrisk relasjon, et subjekt-objekt-forhold, hvor den ene (miljøterapeuten) skal behandle den andre (ungdommen). Fokuset er på de ytre symptomene, som for eksempel atferdsvansker, og målet er å utvikle ferdigheter og funksjoner i en positiv retning. Gjennom observasjoner kan miljøterapeuten lokalisere hvilke endringer som bør gjøres; sette opp handlingsplan med klart definerte tiltak for å nå målene, og fortløpende endre disse ved behov. Denne modellen finner

vi innenfor eksempelvis atferdsteorien og sosial læringsteori, hvor blant annet tegnøkonomien i form av belønning og sanksjoner for henholdsvis ønsket og uønsket atferd er mye brukt.

Psykodynamisk tankegang er utgangspunktet for erkjennelsesmodellen "(...)hvor symptomene og atferdsproblemene sees på som et uttrykk for andre mulige underliggende problemer." (Kvaran 1996: 38). Dette knytter seg til den hermeneutiske tradisjonens vitenskap, fortolkning av fenomener og prosesser i det enkelte individ, hvor interessen ligger i å finne den bakenforliggende meningen for den det gjelder (Kvaran 1996). Ungdommens selvoppfatning, indre følelsesliv og selvforståelse danner grunnlaget for denne behandlingsmodellen. Her kan vi se tegn på Løvlie Schibbyes (2002) prosess innen anerkjennelsesbegrepet. Miljøterapeutens oppgave er å være innstilt på å være der for ungdommen og å sette seg inn i ungdommens perspektiv, som en forelder som affektivt inntoner seg på sitt spedbarns perspektiv. På denne måten kan miljøterapeuten fungere som et speilbilde på det ungdommen ytrer. Tidligere forståelser og oppfatninger han/hun har av seg selv kan vise seg fra andre vinkler, og føre til endret selvoppfattelse. Tilliten som er i den relasjonen de har seg i mellom, gjør det mulig for ungdommen å reflektere over seg selv og sitt indre i en trygg sfære.

"Definisjonen av behandling må forutsette at tiltakene skal være basert på vitenskapelig utprøvet fagkunnskap og fagetiske prinsipper. Tiltakene må videre være systematiske, og de må regelmessig evalueres." (Kvaran 1996: 43). Enkelte barn og unge som flytter inn på institusjoner kan i lys av sine livshistorier være utrustet med et særdeles dårlig utgangspunkt som vanskeliggjør arbeidet med å "nå igjennom" til dem med anerkjennelse.

4.4 Erik Larsen

Erik Larsen (2004) går i boken "Miljøterapi for barn og unge. Organisasjonen som terapeut.", bort fra begrepet *behandling*. Han reflekterer over at begrepet lett kan misforstås i den betydning at det er vi som miljøterapeuter ved barnevernsinstitusjonen som skal gjøre jobben, mens det i realiteten er ungdommene selv som må skape forandring og utvikling. Larsen sier videre at jobben til miljøterapeutene er å legge forholdene til rette slik at denne forandringen og utviklingen skal kunne finne sted; de skal være til stede og romme ungdommenes tanker og følelser i prosessen. Som Kvaran (1996), sidestiller Larsen begrepene miljøarbeid og

miljøterapi. Han poengterer at disse begrepene sammen danner grunnlaget for det som kalles miljøterapeutisk arbeid, og at de slik kan avvise gamle forestillinger om at psykiatrien sto for å gi behandling, og barnevernsinstitusjonene for å gi omsorg.

Omsorg retter seg hos Larsen (2004) mot at barn og unge skal være forunt gode nok oppvekstvilkår som et sted å bo, velsmakende og næringsrik mat, og klær de føler seg vel i og med. Videre erstatter han begrepet *sosial omsorg* med at miljøterapeuter blant annet skal representere voksne som setter nødvendige grenser for barn og unge; de skal kunne se og forstå barn og unge der de er, og være tilgjengelig for dem i hverdagen.

Barn og unge som flytter til institusjoner er allerede i en kaotisk og utsatt posisjon, et felles fagsyn og faglig oppgaveforståelse må danne grunnlaget for at miljøterapeutisk arbeid overhodet skal kunne være vellykket, slik at de ikke blir utsatt for ytterligere stress og traumer (Larsen 2004). Ungdom er forskjellig, og responderer forskjellig selv om det kan virke som de har en tilsynelatende lik bakgrunn. Derfor trenger de også et differensiert tilbud innenfor rammene av det fagsynet enhver institusjon har. Om man skal kunne oppnå gode (nok) resultater i en miljøterapeutisk institusjon, sier Larsen (2004), er differensiering en forutsetning for dette.

Larsen (2004) snakker om organisasjonen i seg selv som terapeut. Alt ved institusjonen fra den fysiske utformingen av huset/boligen til måltidene, er av betydning for det helhetlige bildet av hvordan man som miljøterapeuter kommer i posisjon til å hjelpe barn og unge. Som vi så Granli Aamodt (2003) påpeke i kapittel 3.3.1, må også konteksten miljøterapeuten og ungdommen befinner seg i taes med i betraktning for hvordan møtet mellom de to og deres behandlingsopplegg påvirkes. Konteksten er vel så viktig for mulighetene til endringsarbeid, som de to individenes gjensidige påvirkning på hverandre er. "Miljøterapi er uttrykk for en særlig organisering. Det er ikke en metode. Den miljøterapeutiske organisasjonen kan romme et utall av metoder, standardiserte som spontane" (Larsen 2004: 161).

4.4.1 Organisering

Det er viktig for en miljøterapeutisk institusjon at den fungerer på alle plan; det rent organisatoriske må være på plass, så vel som det praktiske arbeidet. En god ledelse er tydelig på hva hovedmålsettingen for institusjonen er, og formidler denne videre til de ansatte (Larsen

2004). Oppfølging av de ansatte underveis i arbeidet er vesentlig for å forsikre at kursen holdes stø, og at den primære målsettingen er forstått og integrert i den enkelte. Kompetanseheving med eksterne og interne foredragsholdere, og tilrettelegging for videreutdanning og veiledning er nødvendig for at miljøterapeutene utvikles på et faglig plan, og slik stiller seg bedre rustet til å være til hjelp for ungdommene. Dersom deler av personalgruppa blir usikre på hvilke mål det er de forsøker å nå, vil dette kunne ha en negativ smitteeffekt på ungdommene i form av at de blir usikre på egen utvikling. Larsen (2004) nevner muligheten for at barn og unge kan manipulere personalet ved institusjonen ved å sette de opp mot hverandre. På institusjoner hvor ideologien ikke er fastsatt, forstått og integrert av samtlige i personalgruppen, kan dette lett føre til ”splitt og hersk” situasjoner. Dette kan igjen gjøre hverdagen til ungdommen uforutsigbar; det som er lov en dag er ikke lov en annen dag.

”Arbeidet i rollen som miljøterapeut må være basert på at miljøterapeutene kan arbeide selvstendig og kan ta autoritet i sin egen rolle” (Larsen 2004: 61). Larsen viser til Bions når han sier at personalgruppa på institusjonen bør fungere sammen på ”arbeidsgruppenivå” (2004: 58). Med dette menes det at institusjonen som helhet er samlet om å løse samme oppgave og møtes som jevnbyrdige, uavhengig av stillingstitler som leder, nestleder og lignende. De er en kollektiv gruppe som gjensidig anerkjenner hverandres særegne kvaliteter i form av solidaritet (Honneth 2007). Deres oppgave er ikke å hevde seg selv og sine meninger, men å finne fruktbare løsninger for å nå et felles mål. Slik kan de sammen fungere som en dynamisk organisasjon.

4.4.2 Hvordan komme i posisjon til å hjelpe

Larsen (2004) har kategorisert tre ulike ressurser han mener er til hjelp i det miljøterapeutiske arbeidet. Den første ressursen er *det miljøterapeutiske territoriet*. I dette legger Larsen (2004: 70): ”Det sted miljøterapeuten i *sin* rolle og barnet eller den unge i sin møtes for å arbeide med den miljøterapeutiske oppgaven.” Det miljøterapeutiske territoriet inneholder flere viktige elementer; som for eksempel grenser. Dette elementet omfatter både grensesetting av ungdommen i forbindelse med eksempelvis øyeblikkelig behovstilfredsstillelse på ting som kan vente, miljøterapeutens respekt for henholdsvis ungdommens vegring mot nærhet, eller som Larsen skriver, at man som voksen banker på døra til ungdommens rom før man går inn. Mangelen på slike grenser kan forstås som krenkelse av ungdommens selvrett, som Honneth (2007) skriver om i andre nivå av anerkjennelse i kapittel 3.2.2. Sosial kompetanse og

selvstendighet for dårlig integrerte barn og unge, innebærer blant annet at de mestrer både å forstå og godta nødvendige grenser (Larsen 2004). I det miljøterapeutiske territoriet får de rom og mulighet til å øve seg på å forstå og akseptere disse grensene gjennom uttesting og justering av tidligere erfaringer. Inventaret på institusjonen er også en del av det miljøterapeutiske territoriet, sier Larsen. Utformingen er med på å formidle hvilke normalforventninger og muligheter som finnes i institusjonen, og har overføringsverdi til den ”virkelige” verden. Innenfor rammen av det miljøterapeutiske territoriet møter ungdommen og miljøterapeuten hverandre og oppnår kontakt. Det er denne det må jobbes med for å skape tillit og trygghet, og til det trenger man tid.

Den miljøterapeutiske tiden er den andre ressursen Larsen snakker om (2004). Det tar tid å jobbe med endringsarbeid, og varigheten av ungdommens opphold i institusjonen vil være av betydning. Det kan være greit å ha en tidsramme å forholde seg til for å bevare stabiliteten rundt det å jobbe med den primære oppgaven til den enkelte ungdom. Det betyr ikke at man skal lene seg tilbake og håpe på det beste innen det gitte tidsrommet, men evaluere resultatene fortløpende for å se om varigheten av ungdommens opphold bør kuttes ned eller forlenges. De tidsmessige grensene er like viktige som de territoriale grensene, og miljøterapeutene må gå foran som gode eksempler. Det vil si at miljøterapeutene selv må være flinke til å overholde de tidsrammene som er satt til eksempelvis møter med ungdommene. Larsen viser til at hvis et møte er fastsatt i et gitt tidsrom, for eksempel 9-10, så er det å avslutte møtet presis klokka 10 et spørsmål om å være tydelige til ungdommene, ikke rigide (2004). Slik kan man sette standarden på den øvrige strukturen; alle blir vekket til fast tid, måltidene på huset skjer innenfor et gitt tidsrom og skole eller jobb begynner på et bestemt tidspunkt; dessuten har aktiviteter som fotballtrening faste dager i uka. En viktig del av sosial kompetanse, sier Larsen (2004), er å ha respekt for andres tid så vel som sin egen.

Her kan det være en utfordring å jobbe anerkjennende og ivareta ungdommenes integritet som individer og ikke en gruppe, samtidig som man skal overholde institusjonens retningslinjer med faste gjøremål til faste tider. En mulig måte å løse dette på kan være å finne den enkeltes rutiner og mestring innen området, sammen med hver enkelt ungdom. En ungdom klarer kanskje å ta ansvar for å stille vekkerklokka selv og komme seg opp til skole/arbeid, en annen er muligens kjappere til å ordne seg på badet og kan sove litt lengre, og en tredje vil kanskje sette pris på den omsorgen det ligger i at noen andre passer på tiden for han/henne.

Ungdommene blir møtt med en forståelse for deres spesifikke utgangspunkt, innenfor rammene til institusjonen.

”For dårlig integrerte barn og unge har måltider og mat en helt spesiell betydning. Måltider og mat er et uttrykk for ivaretagelse og overlevelse, men det kan også assosieres med en opplevelse av tomhet, vanskjøtsel og omsorgssvikt” (Larsen 2004: 105). Det å ha nok mat på bordet, tak over hodet og en forutsigbar hverdag, er elementært for at barn og unge skal kunne ha tillit til og være trygge på at når de våkner i morgen har ting fortsatt sin vante plass. Dette er ting barn og unge i ”vanlige” hjem tar for gitt, og mange barn og unge i det ganske land dessverre ikke har som en selvfølge. De faste måltidene skaper rom for å jobbe med ungdommenes tidligere erfaringer med blant annet mat og måltider. Tiden som blir satt av i denne perioden gir ro til å kunne nærme seg det miljøterapeutiske arbeidet på en annen måte enn ved direkte konfrontasjon.

Endringsarbeid er krevende for den unge, og det å ha en voksen med tid til å lytte, tid til å gi råd og tid til å gi positiv feedback, er avgjørende for at ungdommen skal kunne ha tiltro til de voksne (Larsen 2004). Aktiviteter av ulike slag er en fin måte å nyttiggjøre seg ressursene i det miljøterapeutiske arbeidet på, både som det miljøterapeutiske territoriet, den miljøterapeutiske tiden som jeg snakker om her, og tilgjengeligheten i rollen som miljøterapeut som jeg vil komme tilbake til i neste avsnitt. Ungdom har godt av å føle seg virksomme, av å oppleve mestring og det å gjennomføre en handling fra begynnelse til slutt. Aktivitetene kan være planlagt som individuelle aktiviteter, eller lagspill hvor andre elementer av læring også kommer inn i bildet. ”Å lære av erfaringer har som forutsetning at man har forestillinger om fremtiden” (Larsen 2004: 76). Videre understreker Larsen (2004: 75) viktigheten av objektkonstans; det å kunne utvikle indre bilder og en indre organisering av relasjoner som noe uavbrutt, stabilt og pålitelig. Ungdommen kan ikke lære å ta ansvar for seg selv, om han eller hun aldri har blitt tatt ansvar for. Som foreldre gjør i et ”normalt” hjem, må miljøterapeutene være kapable til å ta ansvar for og bære det vonde som ungdommen selv ikke makter. Larsen definerer ordet ansvar innenfor en psykologisk forståelse som et relasjonsbegrep, som betyr å svare an, å se den andre (2004).

Den tredje ressursen er *tilgjengelighet i rollen som miljøterapeut*. Miljøterapeuten må, som nevnt tidligere, være i stand til å romme det vonde som ungdommen selv ikke mestrer. Løvlie Schibbyes femte punkt innen anerkjennelsesbegrepet, *behandlerens ”bagasje”*, gir seg til

kjenne her. Vi må være bevisste på hva ungdommenes historier og handlinger kan gjøre med oss som individ, og bruke denne kunnskapen på en, for ungdommen, ivaretagende måte. Ungdommene vil projisere både positive og negative følelser over på miljøterapeuten, som igjen må greie å "holde" på dem uten å selv bli projeksjonene (Larsen 2004). Det er mange ting ungdom på institusjon trenger hjelp til, og mye de kan klare selv. Og det er ting vi voksne vet at ungdommene fint kunne greid selv, men som vi allikevel velger å gjøre *for* dem av omsorg, eksempelvis å lage middag. Det betyr ikke at vi i vår rolle som miljøterapeuter skal glemme bort læringen som ligger i ting vi voksne kanskje tar for gitt, for eksempel å handle inn matvarer eller det å ringe og bestille legetime. Ungdommene må utfordres til å mestre ukjente områder, men på en ivaretagende og veiledende måte. Det er *i* forståelsen, *i* den umiddelbare tilbakemeldingen, *i* den affektive inntoningen, *bekreftelsen* ligger, som er Løvlie Schibbys fjerde punkt i anerkjennelsesbegrepet. "En funksjonell og operativ miljøterapeutrolle er en helt nødvendig forutsetning for at institusjonens miljøterapeutiske hovedoppgave skal løses" (Larsen 2004: 79).

4.4.3 Oppdragelse?

Larsen (2004) henviser til Løvlie Schibbye når han bruker begrepet *anerkjennende holdning*; ungdommens indre og ytre verden må forstås som to sider av samme sak, og de må forstås i lys av hverandre. Gjennom å lytte, være åpen og vise forståelse, og gjennom aksept, toleranse og bekreftelse kan miljøterapeuten vise en terapeutisk holdning. Miljøterapien har sitt fokus på ungdommens indre verden. Larsen (2004) forklarer dette med at ungdommens atferd og potensiale for samspill fortolkes og forstås ut fra hvordan ungdommene organiserer og oppfatter det de opplever i sin hverdag. Oppdragelsen har i hovedsak sitt fokus på ungdommens ytre verden; om atferden deres er akseptabel eller ikke etter samfunnets normer og regler. I utviklingen forstår vi gjerne at oppdragelse og sosialisering er en stor del av bildet. Miljøterapien jobber med å skape endring hos ungdommene slik at forutsetningene for å skulle ha en såkalt "normal" utvikling videre øker. "Miljøterapi blir oppdragelse i den forstand at den representerer en kultur- og verdiformidling. Gjennom modell- og identifikasjonslæring "oppdras" barn og unge på institusjon" (Larsen 2004: 89). Larsen påpeker at ungdom i institusjon har behov for å bli sett og anerkjennes mens de er i prosessen med utgangspunkt i hva deres opprinnelige ståsted var og hvilken utvikling de har gjennomgått. Han sier at målet ikke nødvendigvis er å oppnå aldersadekvat fungering, men en

bedret fungering ut fra ungdommenes individuelle utgangspunkt slik at den sosiale kompetansen og selvstendigheten deres øker.

4.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg tatt for meg hva godt miljøterapeutisk arbeid er, sett gjennom øynene til tre av de mest profilerte fagfolkene på området; Andreassen, Kvaran og Larsen. Det viser seg av deres enkeltstående dokumentasjoner at det er samsvar mellom noen av de elementene som kjennetegner de avgjørende faktorer for positiv utvikling og endring, og at dette kan legge grunnlaget for en fremtid for barn og unge med en vanskelig livssituasjon.

Kvarans modell for miljøterapi viser at faget har sosialpedagogikken som utgangspunkt for arbeidet, med elementer av pedagogikk, sosiologi og psykologi i seg. Han sier at det er sammensetningen og bruken av bestanddelene som avgjør om resultatet blir godt eller ikke. Ungdom er forskjellig og responderer ulikt på like tiltak. Multimodale tiltak favner ungdommenes ulikheter og kan hjelpe dem på individuelle måter. Et differensiert tilbud innenfor de faglige rammene til institusjonen er således av stor betydning. Videre er Andreassen, Kvaran og Larsen enige om at organiseringen er viktig. Her peker de på at en samlet personalgruppe med felles fagsyn og felles oppgaveforståelse er essensiell for ikke å øke ungdommenes opplevelse av stress og traumer, da de allerede befinner seg i en utsatt posisjon i en kaotisk hverdag. Institusjoner med et klart definert teoretisk grunnlag har vist seg å være fem ganger så effektive som de uten, forteller Andreassen.

For å komme i posisjon til å hjelpe ungdommene, nevnte Larsen 3 ressurser i det miljøterapeutiske arbeidet; det miljøterapeutiske territoriet, den miljøterapeutiske tiden, og tilgjengeligheten i rollen som miljøterapeut. Omsorg, oppdragelse og behandling er tre sentrale temaer som både Andreassen, Kvaran og Larsen fremhever som viktige i det miljøterapeutiske arbeidet. Omsorg; barn og unge skal ha gode nok oppvekstvilkår, et sted å bo, næringsrik mat, tilknytning, opplevelse av å bli møtt med empati og genuin innlevelse i deres liv, støtte, konsistens, sosialisering og mestringsopplevelser. Andreassen nevner her spesielt kjernefaktorene i familieomgivelser; affektiv binding, og det å veilede og styre barnets utvikling. Larsen sier han forstår miljøterapien som en form for oppdragelse som representerer kultur- og verdiformidling gjennom modell- og identifikasjonslæring på

institusjonen. Kvaran påpeker at samfunnet er i så rask endring at overføringsverdien av de tradisjonelle ferdighetene, kompetansen, kunnskapen, holdningene, verdiene og normene, ikke lenger er den samme. Han sier videre at styrking av ungdommenes personlige egenskaper og sosiale kompetanse er essensielle for å motvirke negativ utvikling. Behandlingen kommer til syne der omsorg og oppdragelse i hverdagslivet til ungdommene viser seg å ikke være tilstrekkelig. Behandlingen er de midlene, metodene, tilstandene og situasjonene som gis i tillegg til omsorgen og oppdragelsen.

Med det enkelte individ som utgangspunkt for endringsarbeidet, trygge omgivelser, og tydelige og ivaretagende voksne med god innsikt i egen "bagasje", gis det rom for å bli lyttet til, forstått, akseptert og tolerert og få bekreftelse på egen person. Anerkjennelse er ikke et klart definert begrep innen det Andreassen, Kvaran og Larsen fremhever som godt miljøterapeutisk arbeid, men ut fra det de presenterer av forskning på området kan det se ut som at anerkjennelsen ligger implisitt i bunn.

5 Metode

5.1 Innledning

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for forskningsvalg og metodisk valg som jeg har gjort i denne undersøkelsen. Formålet med undersøkelsen (jamfør kapittel 1) var å finne svar på problemstillingen – i hvilken grad kan man jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse i en barnevernsinstitusjon? I hvilken grad greier Fagertun Hybelhus å jobbe ut fra målsettingene sine? Hva kan de tidligere beboerne ved Fagertun Hybelhus fortelle oss?

Fagertun Hybelhus er utvalgt som test-case til denne undersøkelsen, da deres terapeutiske metodikk er preget av blant annet begrepene *omsorg* og *kjærlighet*. Jeg ville undersøke om målsettingen deres om kjærlighet og omsorg realiseres i praksis. Med dette menes: har ungdommene som har bodd på Fagertun Hybelhus opplevd å ha fått kjærlighet og omsorg? Jeg vil ut i fra dette drøfte om det de har opplevd kan kalles anerkjennelse. Et vel gjennomført case-studie av Fagertun Hybelhus vil forhåpentligvis skape en nysgjerrighet hos andre forskere, i forhold til å se om de dataene jeg har samlet inn her gjennom komparative studier, kan vise seg å være sammenfallende med data fra andre institusjoner.

Informasjonen jeg har fått tilgang til for å kunne skrive om Fagertun Hybelhus i sin helhet som barnevernsinstitusjon og virksomhet, og som test-case for undersøkelsen min, stammer fra hjemmesiden deres på internett, grunnlagsdokument for godkjenning fra 2004, årsrapporter fra 2006 og 2007, samt utdrag fra samtaler jeg har hatt med leder Erling Segelstad over tid.

Jeg har valgt å komme med refleksjoner over min rolle som forsker, med begrunnelser for valg jeg har tatt underveis, samt mitt etiske ansvar ovenfor utvalget fortløpende i forskningsmetodekapitlet. Dette fordi det for meg fremstår som mer oversiktlig, og avgjørelsene mine slik sett åpenbarer seg som relevante etter de forhold som lå til grunn.

5.2 *Forskningsmetode*

Jeg hadde tidlig i prosessen med masteroppgaven sett for meg at jeg skulle gjennomføre en kvantitativ forskningsstrategi. Slik ble det allikevel ikke da den endelige avgjørelsen på hva jeg ønsket å undersøke var tatt, og valg av Fagertun Hybelhus som test-case for undersøkelsen viste at mengden utvalg ville bli for lav. Den opprinnelige planen var å få så stort et utvalg som mulig, og den kvantitative metoden åpenbarte seg derfor som svært relevant. Dersom svarene jeg hentet inn viste seg å være sammenfallende med det jeg ønsket å undersøke, ville mengden av utvalg hatt betydning for at forskningen skulle kunne sies å gi et representativt bilde for miljøterapeutisk arbeid også på andre barnevernsinstitusjoner enn den jeg ønsket å studere. Størrelsen på utvalget må altså kunne sies å være av relevant betydning om man lager en kvantitativ undersøkelse. I dette tilfellet ble resultatet en kvalitativ undersøkelse med et utvalg på 31 av det reelle utvalget på 49 tidligere beboere. Resultatene er ikke mindre spennende å se på av den grunn.

Man kunne kanskje tenkt seg at en induktiv strategi kunne vist seg mer fruktbar innenfor den kategorien av spørsmål jeg ønsket å finne svar på. På den måten kunne jeg som forsker ha tatt utgangspunkt i de tidligere beboernes særegne situasjon og deretter forsøkt å utlede relevante holdepunkter for å få forståelse for deres opplevelse (Ringdal 2007). En annen grunn er at utvalget jeg hadde til rådighet fra Fagertun Hybelhus var lite og derfor, som det viste seg å være, også veldig sårbar for eventuelle frafall eller manglende deltakelse. Slik sett ville noen få utvalgte intervjuobjekter sikret deltakelsen. Likevel hadde det seg slik at jeg, for å finne svar på problemstillingen min, så det som nødvendig å ha utsagn fra flere tidligere beboere; enn kun et spesielt utvalg på la oss si fem personer. Hvis anerkjennelse er implisitt i miljøterapeutisk arbeid, tenkte jeg at dette ville kommet frem tydeligere og om mulig mer troverdig, gjennom sammenfallende svar fra en noe større gruppe. Ryen (2002) viser til Brox, som på sin side henviser til Bertaux, som sier at meningspunktet på hva slags svar utvalget gir kommer som følge av innholdet i svarene, ikke som følge av antallet respondenter deltakende i undersøkelsen. Gjennom å lage et selvutfyllingsskjema med åpne spørsmål, ville jeg få tilgang til den generelle opplevelsen til de tidligere beboerne ved Fagertun Hybelhus så vel som de spesielle.

Problemstillingen min er som nevnt tidligere i oppgaven;

I hvilken grad kan man jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse i en barnevernsinstitusjon?

Med anerkjennelsesbegrepet til Løvlie Schibbye som utgangspunkt for undersøkelsen, og Fagertun Hybelhus sine fire grunnbegrep; erfaringsbrudd – realitetskonfrontering – kjærlighet og omsorg som terapeutisk metodikk, ble spørsmålene til. Jeg valgte konsekvent ikke å bruke de faktiske begrepene i spørsmålsformuleringene for å unngå ledende spørsmål i størst mulig grad. Spørsmålsformuleringene er av en slik art at de inneholder relevante elementer av begrepene i sin helhet, og derfor er mer forståelige for utvalget. Løvlie Schibbye beskriver, som vist i kapittel 3.4, anerkjennelsesbegrepet gjennom fem grunnleggende punkter; lytte, forståelse, aksept/toleranse, bekreftelse og behandlerens ”bagasje”. Til tross for at teorien til Løvlie Schibbye tar utgangspunkt i fagpersonens bevissthet om avgjørende rolle i relasjonen, har hun hele tiden fokus på at det er ungdommenes opplevelse av relasjonen til miljøterapeuten som er av betydning for om anerkjennelse er til stede. Spørsmålene ble operasjonalisert med dette i tankene, og formulert med termene: ”følte/føler/opplevde du å bli/at det ble...hørt, tatt på alvor, sett, lagt vekt på meningene, møtt, hjelp og støtte, endret selvpoppfattelse, nok oppfølging”. Fagertun Hybelhus sine begreper er til en viss grad innbakt i noen av disse termene, men står også formulert som egne spørsmål: ”Hvordan opplevde du/ble du...grensesetting, omsorg og kjærlighet, interesse for deg, kjempet for, sommerprosjektet”.

Spørreundersøkelsen ble til i form av et selvutfyllingsskjema som datainnsamlingsteknikk. Dette var en fordel med tanke på at jeg ønsket å nå et geografisk spredt utvalg (Ringdal 2007). Utvalget, som består av tidligere beboere ved Fagertun Hybelhus, kunne på denne måten fylle ut skjemaet når de var alene og slik sett bidra til å bevare anonymiteten. Som Ringdal (2007) skriver, er det beklageligvis stor fare for frafall på selvutfyllingsskjema. Dette fikk jeg selv erfare underveis, og prosessen ble deretter veldig forsinket, noe jeg kommer tilbake til senere i kapittelet. Det jeg skulle undersøke ville være tjent med at jeg kom nærmere de personlige erfaringene til utvalget. Spørsmålene i selvutfyllingsskjemaet var formulert som en kombinasjon av lukkede og åpne spørsmål. De åpne spørsmålene inviterte de tidligere beboerne ved Fagertun Hybelhus til å komme med egne betraktninger av opplevelsene deres, i tillegg til de konkrete ja/nei/vet ikke-svarene de kunne gi. Jeg ønsket å gi utvalget muligheten til å utdype med egne kommentarer dersom de skulle føle behov for det. På denne måten kunne de blant annet sikre seg mot at svarene deres skulle bli misforstått av meg som mottaker. ”Åpne spørsmål kan gi rik informasjon som kan analyseres på samme måte som tekstdata fra kvalitative forskningsstrategier (...)” (Ringdal 2007: 179). Innledningsvis og

avslutningsvis stilte jeg spørsmål om utvalgets daværende og nåværende nettverk og livssituasjon. Slik kunne jeg om mulig, få en pekepinn på om oppholdet på Fagertun Hybelhus kan ha hatt en positiv effekt på deres personlige utvikling.

For å kunne få pålitelige data og unngå målefeil, holder primærdataene jeg har samlet inn en høy grad av strukturering (Ringdal 2007). Jeg ønsket å ha en viss struktur på selvutfyllingsskjemaet, men med mulighet for kvalitative svar. Intervjuguiden og utformingen av spørsmålene var like for hele utvalget. Noen forskjeller ble det allikevel. Dette kom frem under de to formene for innsamling jeg hadde; selvutfyllingsskjema per brevform og telefonintervju gjennomført av meg med selvutfyllingsskjemaet som mal. Det som for meg som forsker virket som et klart definert spørsmål, kunne av utvalget forstås og tolkes på en helt annen måte. Gjennom de elleve telefonintervjuene jeg gjorde ble jeg bevisst de mange måtene man kan tolke et spørsmål på. Ryen (2002) sier at en struktur som er for fastsatt kan føre til at forskeren ikke plukker opp det som for respondenten er av betydningsfull relevans, eller at det oppstår misforståelser. Når det er sagt, må jeg også presisere at jeg før gjennomføringen av undersøkelsen var veldig klar på hva det var jeg skulle se etter, og derfor var i en posisjon til å kunne forhindre at overflødig informasjon ble samlet inn. Som Ryen (2002) fremhever, unngikk jeg på denne måten en ineffektiv bearbeiding av resultatene og fikk frem de essensielle svarene på det jeg søkte å undersøke.

Da selvutfyllingsskjemaet var ferdigstilt skulle det ha gjennomgått en ordentlig testrunde for å luke bort slike mulige misforståelser på kryss av utvalget og meg (Ringdal 2007). Grunnet størrelsen på utvalgsgruppen valgte jeg ikke å nyttiggjøre meg noen av de tidligere beboerne som testpanel/kontrollgruppe for undersøkelsen, og endte i stedet med å la den bli gjennomgått av kun to personer.

Når jeg nå ser tilbake på erfaringene jeg gjorde underveis, er det åpenbart at personlige intervju med et lite utvalg av de tidligere beboerne kunne vært av stor interesse. En grunn er at jeg søkte å få kjennskap til utvalgets følelsesmessige opplevelse og personlige forståelse av deres utvikling, og også relasjonene de hadde under tiden på Fagertun Hybelhus. Gjennom kvalitativt intervju kunne jeg, på grunn av nærheten til intervjuobjektet, ha stått friere til å gå mer i dybden på de tingene som åpenbarte seg som aktuelle underveis (Ringdal 2007). Slik kunne jeg hatt mulighet til å blant annet stille oppfølgingsspørsmål for å få svar på hva slags betydning Fagertun Hybelhus har hatt for dem, både da og i ettertid.

5.3 Utvalget

På forhånd hadde jeg lagt noen utvalgsriterier til grunn:

- Utvalget skulle være tidligere beboere fra én barnevernsinstitusjon.
- Utvalget skulle ha bodd på Fagertun Hybelhus.
- De tidligere beboerne skulle være over fylte 18 år.
- Utvalget skulle bestå av begge kjønn.

Fra den tiden da Fagertun Hybelhus ble barnevernsinstitusjon i 1993, og fram til og med 2008, har de hatt 67 beboere. Leder på Fagertun Hybelhus, Erling Segelstad, ble i september 2008, bedt av meg, om å forberede en adresseliste til de tidligere beboerne slik at det kunne gå kjapt å sende ut spørreskjemaene etter at jeg hadde mottatt godkjenningen fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Det viste seg imidlertid at Fagertun Hybelhus hadde problemer med å finne adressen til flere av de tidligere beboerne i telefonkatalogen på internett. En av de ansatte på Fagertun Hybelhus foreslo da, til kollegaen sin som satt med det praktiske arbeidet, at han kunne lete i skattelistene for å finne bostedskommune og deretter søke de tidligere beboerne opp på nettet. På denne måten klarte de å oppdrive adressene til 50 av de 67 tidligere beboerne, som ble førsteutvalget for undersøkelsen min. Av det totale antallet på 67, var to tidligere avgått med døden. En tredje døde etter at spørreskjemaet ble sendt hjem til vedkommende, men før han/hun hadde rukket å svare. Det reelle utvalget for undersøkelsen ble da 49.

Det er vanskelig å vite hvorfor det var problematisk å finne adressen og telefonnummeret til de resterende 14. Fagertun Hybelhus foreslo som mulige forklaringer at noen av dem kanskje hadde giftet seg og byttet etternavn, eller også flyttet til utlandet.

5.4 Innsamling av data

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD) godkjente prosjektet mitt i slutten av oktober 2008, og medio november samme år reiste jeg opp til Brumunddal. Jeg følte sterkt ansvar for prosjektet mitt, og ønsket å delta i det praktiske arbeidet som forelå før utsendelsen.

Jeg gjorde det til min oppgave å legge informasjonsskriv, spørreskjema og en ferdig frankert og adressert konvolutt til bruk ved innsending av svaret, i konvoluttene. Et nummer ble påført i øvre høyre hjørne på hvert selvutfyllingsskjema og på konvolutten, som i ettertid kunne kobles til et navn på lista over utvalget. De tidligere beboernes personvern ble ivaretatt ved at personalet på Fagertun Hybelhus adresserte konvoluttene, slik at de samsvarte med koblingsnøkkelen, riktig navn og adresse til riktig nummer.

Spørreskjemaene ble utsendt fra Fagertun Hybelhus medio november 2008, med en svarfrist på i overkant av 1 uke. Etter fristen var utgått satt jeg med kun 13 svar, og et oversiktsskjema hvor jeg hadde krysset av for hvilke nummer jeg hadde mottatt fra og hvilke jeg manglet. Jeg kontaktet Fagertun Hybelhus en ukes tid etter at fristen var passert og informerte dem om hvilke nummer på lista jeg manglet svar fra, slik at de kunne sende ut et purrebrev fra meg til disse. Denne gangen fikk de tidligere beboerne tilbud om å få spørreskjemaet tilsendt på e-post hvis de ønsket det. Bakgrunnen for å tilby utvalget denne muligheten, var at jeg undret meg over om den lave svarprosenten kanskje kunne dreie seg om lese-/skrivevansker av noe slag. Av de svarene jeg allerede hadde mottatt var det flere som inneholdt skrivefeil. Hvis dette var årsaken, kunne stavekontrollen i word-dokumentet kanskje ha fungert som en ekstra trygghet for utvalget, ved at de på den måten fikk muligheten til å rette opp eventuelle skrivefeil. Svarfristen ble satt til medio desember. Da denne var nådd var jeg oppe i 15 svar, men der stoppet det.

Siden vi nå nærmet oss juledagene avtalte jeg med leder Erling Segelstad at personalet på Fagertun Hybelhus skulle ringe til de jeg manglet svar fra, og høre om de kunne tenke seg å bli intervjuet av meg over telefonen i stedet. Grunnet misforståelser internt på Fagertun Hybelhus ble det i stedet for en telefonoppringning sendt ut tekstmeldinger kun til noen av de resterende på lista, uten at det resulterte i flere svar.

Da juledagene og nyttår var over, og vi befant oss i januar måned 2009, ble støtet satt inn for fullt. En av de ansatte ved Fagertun Hybelhus, som har vært lengst ansatt der og derfor hatt kontakt med de fleste av de tidligere beboerne, begynte ringerunden til alle de jeg manglet svar fra. Jeg ba personalet om å opplyse de tidligere beboerne om at deres navn og telefonnummer ville bli videreformidlet til meg som forsker, dersom de ønsket å la seg intervjuet over telefonen; samt at jeg har taushetsplikt utover det jeg får kjennskap til som kan

knyttet til deres person. På denne måten sørget jeg for at utvalget hele tiden var informert om hvordan deres personvern ble ivaretatt. Personalet ble også bedt om å informere om at jeg ikke ville ta kontakt med utvalget før etter klokka 16.00, for i størst mulig grad kunne forhindre forstyrrelser for dem i en eventuell jobbsituasjon. Fagertun Hybelhus ga meg fortløpende tilbakemelding slik at jeg kunne påbegynne telefonintervjuene av de som ønsket dette.

11 av de på lista ønsket å sende inn skjemaet selv. Av disse fikk jeg 5 svar. Personalet ved Fagertun Hybelhus fortalte meg at noen av disse ungdommene hadde kommet innom Fagertun for å få hjelp med utfyllingen. Ytterligere 14 av de tidligere beboerne ville la seg intervju over telefonen; av disse fikk jeg 11 svar. 2 av de jeg ringte svarte med å legge på røret til meg opptil flere ganger til tross for at vi tidligere hadde avtalt tidspunkt for når jeg kunne ringe. Jeg tolket dette som at de allikevel ikke ønsket å delta i undersøkelsen. Den siste jeg skulle gjøre telefonintervju med kom jeg aldri i kontakt med, til tross for gjentatte forsøk både ved oppringing og tekstmelding.

Man kan undre seg over hvilke grunner som førte til at 9 av de tidligere beboerne som sa de var interesserte i å delta i undersøkelsen, allikevel valgte å ikke sende den inn eller svare på telefonen da jeg ringte. Kanskje syntes de det var vanskelig å si nei til personalet på Fagertun Hybelhus da de ble oppringt? Av de resterende 9 av totalt 49, var det 5 tidligere beboere Fagertun ikke oppnådde kontakt med. 4 uttalte at de ikke var interesserte i å delta i undersøkelsen. Avslutningsvis ble jeg sittende igjen med 31 svar på undersøkelsen, av totalt 49. 20 av svarene kom i brevform og 11 ble gjennomført som telefonintervju. Av totalen på 31 ungdommer er 15 gutter og 16 jenter. Det lar seg derfor gjøre å se om det er individuelle forskjeller på kjønn og deres oppfattelse av ivaretakelsen av dem under tiden på Fagertun Hybelhus. I samtaler med leder Erling Segelstad kom det fram at kun 3 av de tidligere beboerne på Fagertun Hybelhus som ble spurt om å delta i undersøkelsen, har en annen etnisk bakgrunn enn norsk/vestlig. Resultatene på spørsmål om foreldrenes fødested viste, som jeg vil komme tilbake til i kapittel 6, at 30 av de 31 ungdommenes mødre og 27 av de 31 ungdommenes fedre har etnisk norsk opprinnelse. Av de resterende var en mor og en far født i Amerika. To ungdommer krysset av for at fedrenes fødested var Europa og en lot være å svare. Det betyr at 3 av de 18 som ikke svarte på undersøkelsen har annen etnisk bakgrunn enn norsk/vestlig. Man kan vanskelig påstå at deres etniske bakgrunn er av betydning for at de

valgte å ikke delta i undersøkelsen. Grunnen deres for ikke å svare er trolig nok like kompleks som de resterende 15 ungdommene, av etnisk norsk bakgrunn, som valgte å ikke svare.

I ettertid har jeg kontaktet Fagertun Hybelhus og spurt hva de anser som grunn til at 18 av de tidligere beboerne som fikk forespørsel om å delta i undersøkelsen, valgte å ikke svare. Segelstad svarte at uten å vite hvem disse 18 var, lot spørsmålet seg vanskelig besvares konkret. Han sa imidlertid at mange av de tidligere beboerne på Fagertun Hybelhus nok rent kognitivt kan ha problemer med å besvare selvutfyllingsskjemaet som ble utsendt. Kanskje var spørsmålene for vanskelige å forstå, eller å kunne gi et enkelt svar på. Kanskje stilte de for store krav til seg selv i forhold til mulige forventninger jeg som forsker har til det de svarer. Noen av de tidligere beboerne er kanskje i livssituasjoner hvor de har det vanskelig om dagen, og andre ønsker muligens ikke å delta grunnet gamle konflikter med Fagertun Hybelhus, eksempelvis utkastelse i stedet for utskrivning. Andre igjen sliter nok med dårlig selvfølelse og tenker at "mitt svar ikke er verdt noe" fortsetter Segelstad.

Så, hva kan det bety for resultatene at disse 18 ikke deltok i undersøkelsen. Kan man tenke seg at opplevelsene de sitter med er av en annen art enn de 31 som svarte på undersøkelsen? Ja, det er selvfølgelig en reell mulighet, men når det kommer til stykket sitter jeg allikevel med hele 31 svar av 49 potensielle. Over halvparten av de som fikk invitasjon til å delta i undersøkelsen, valgte å takke ja. Deres stemmer er ikke irrelevante, de fortjener å bli hørt og tatt på alvor! Disse stemmene sier noe om hvordan *de* opplevde oppholdet på Fagertun Hybelhus.

For å oppmuntre de tidligere beboerne til å svare på spørreundersøkelsen kunne jeg i det første informasjonsbrevet utlovet en gevinst til en av de som svarte, eller eksempelvis ha sendt med flaxlodd. Jeg valgte bevisst bort slike former for oppmuntring, da jeg ikke ønsket at utvalgets deltakelse skulle bero på min "gavmildhet". Min forhåpning var at deres deltakelse skulle bunne i et genuint ønske om å få dele erfaringer og tanker fra tiden på Fagertun Hybelhus, med noen som var interessert i å lytte. I ettertid ser jeg at dette kanskje var en vel altruistisk tanke, som kan ha vært med på å gjøre det vanskeligere for meg å få svar fra et muligens større utvalg.

5.4.1 Telefonintervjuene

Ved min førstegangskontakt med utvalget, var det viktig for meg å være så ryddig som mulig. Jeg begynte med å presentere meg og fortelle at jeg hadde forstått, av Fagertun Hybelhus som formidlet nummeret deres til meg, at de kunne tenke seg å bli intervjuet over telefonen. Da de svarte bekreftende på dette, spurte jeg når det passet best for dem å gjennomføre telefonintervjuet. Noen ønsket å ta intervjuet med en gang, andre igjen ville bli oppringt senere grunnet familie- eller jobbsituasjon da de, i følge egne utsagn, ikke ville bli forstyrret eller utsette seg for muligheten til at noen andre kunne høre hva de svarte. Før selve intervjuet begynte spurte jeg om de hadde fått informasjon om hva prosjektet mitt dreide seg om, eller om de ønsket at jeg skulle fortelle litt rundt det. Jeg fortalte at dette ene og alene var mitt prosjekt og at Fagertun Hybelhus velvillig stilte sin institusjon og sitt arbeid i forskningens lys, uavhengig av om det jeg måtte finne i prosessen skulle vise seg å være av positiv eller negativ art for dem.

Utvalget ble oppfordret til å stille spørsmål om de hadde noen. Flere av de jeg ringte til var usikre på hvordan deres personvern ble ivaretatt; om det var noen risiko for at deres navn og deltakelse senere kunne bli brukt mot dem eller videreformidles til uvedkommende, eller om deres barn i fremtiden på noe vis ville få kjennskap til deltakelsen. Jeg forklarte hvordan prosessen var fra begynnelse til slutt; at Fagertun Hybelhus satt på den opprinnelige koblingsnøkkelen og at det var slik vi med mine innkommende nummererte skjema kunne se hvem jeg ikke hadde mottatt svar fra og purre på hos disse. Hvordan jeg nå var kommet i besittelse av deres navn og telefonnummer etter at de selv hadde sagt seg villig til å telefonintervjues. Telefonintervjuene ville bli gjennomført av meg personlig, fra et lukket rom uten inngang fra andre. Det var viktig for meg å poengtere at Fagertun Hybelhus ikke på noen som helst måte kom til å få tilgang til hvem som hadde sagt hva, om de hadde valgt å trekke seg eller ikke, eller til å se de faktiske ferdigutfylte spørreskjemaene. Årsaken til at jeg syntes dette var spesielt viktig å få understreket var for å gi utvalget en forsikring og trygghet under intervjuet, i form av at de kunne tillate seg å snakke fritt, uten tanke på eventuelle reaksjoner eller frykt for represalier fra Fagertun Hybelhus. Jeg forsikret at alle sverskjemaene ville bli makulert så snart prosjektet mitt var ferdigstilt og godkjent, og som jeg har nevnt tidligere i dette kapitlet, at jeg har taushetsplikt i forhold til det jeg får kjennskap til som kan knyttes direkte til enkeltpersoner.

Da telefonintervjuene ble gjennomført satt jeg hjemme i min egen leilighet klar med et selvutfyllingsskjema foran meg på bordet, med nummer påført i øvre høyre hjørne som samstemte med koblingsnøkkelen til Fagertun Hybelhus. Dette var viktig for at jeg skulle kunne holde oversikten underveis i intervjuene, over hvem jeg hadde fått svar fra og ikke. Fortløpende under telefonintervjuet skrev jeg ned intervjuobjektets svar for hånd. Svarene ble skrevet i stikkordsform, men fordi jeg var opptatt av å ikke miste viktig informasjon de kom med tok dette litt tid. Vi opplevde da noen øyeblikk med pinlig stillhet hvor jeg følte behov for, samtidig med at jeg noterte ned svarene deres, å forklare hvorfor det tok tid. Min rolle som intervjuer var ikke klar for meg da telefonintervjuene ble gjennomført. Mitt fokus i prosjektet så langt hadde vært å lage et spørreskjema til utsending, og jeg kjente det tok tid for meg å føle meg komfortabel i intervjuerrollen.

Ringdal (2007: 194) viser til Fowler og Mangione når han sier at "Standardisering er nøkkelen til eliminering av intervjuereffekter." Et av de elementene som kan ha svekket standardiseringen av telefonintervjuene mine er at jeg leste opp spørsmålene fra selvutfyllingsskjemaet på dialekt. Som født og oppvokst i Sør-Trøndelag fylke oppleves det for meg som unaturlig å skulle lese noe høyt for andre på bokmål. Dette kan ha gjort at intervjuet for intervjuobjektet opplevdes som mindre formelt, til tross for at det ikke var min hensikt da jeg leste opp spørsmålene på dialekt. Et annet viktig moment er oppfølgingen av et spørsmål, hvis intervjuobjektet misforstod eller ikke fikk det med seg (Ringdal 2007). På spørsmål hvor intervjuobjektet hadde opptil seks svaralternativer leste jeg gjerne både spørsmålet og alternativene to ganger, uavhengig av om intervjuobjektet ba om det, for å forsikre meg om at alle alternativene ble oppfattet av respondenten. På de åpne spørsmålene i undersøkelsen, hvor intervjuobjektet kunne komme med egne eksempler eller kommentarer, var jeg opptatt av at de ikke skulle føle seg presset til å svare dersom de ikke ønsket det. Måten jeg signaliserte dette på var å raskt gå videre til neste spørsmål dersom de svarte at de ikke hadde noen tilleggs kommentarer. Om jeg hadde ønsket å legge press på dem kunne jeg bevisst ha lagt inn en liten pause, som for å la spørsmålet henge i luften.

5.5 Bearbeiding av resultatene

Da svarene til utvalget var samlet inn, både de innsendte selvutfyllingsskjemaene og telefonintervjuene, begynte arbeidet med kategoriseringer og utregninger. Alle dataene ble

overført fra papirform og inn i excel-skjema. Utvalget ble, som på selvutfyllingsskjemaene, kategorisert etter nummeret fra koblingsnøkkelen, og svarene til hver enkelt ble skrevet inn under sitt respektive nummer i tabellen. Oversikten i excel-skjemaet inneholdt utvalgets egne kommentarer underveis – ordrett. Etter at alle data var på plass i skjemaet regnet jeg ut svarandelen på hvert enkelt spørsmål og kommentar; både den totale svarandelen til det samlede utvalget, samt svarandelen til guttene og jentene hver for seg. På denne måten kunne jeg lettere få oversikt over eventuelle likheter og ulikheter hos kjønnene. Resultatene i sin helhet presenteres i kapittel 6.

For å se om utvalget hadde latt seg lede av meg som intervjuer i en retning framfor en annen, sammenlignet jeg resultatene fra selvutfyllingsskjemaet som ble returnert i brevform med resultatene fra telefonintervjuene jeg gjennomførte. Om de to viste seg å ha stort avvik i forhold til hverandre, kunne dette være tegn på at jeg ikke hadde vært nøytral under telefonintervjuene. I forkant av telefonintervjuene hadde jeg mottatt svar på nesten alle selvutfyllingsskjemaene som ble besvart per brevform. Da dataene fra dette utvalget ble gjennomlest og registrert, ble min forforståelse sentral for hvordan utvalget hadde forstått spørsmålene. Et spørsmål jeg ble spesielt oppmerksom på under telefonintervjuene av det resterende utvalget var utvalgets nettverkssituasjon før og etter oppholdet ved Fagertun Hybelhus. I selvutfyllingsskjemaet hadde jeg antatt at utvalget delte min forståelse av hva et nettverk var; hvordan/hvorfor det kunne kategoriseres som godt, dårlig eller både godt og dårlig. Eksempelvis hadde flere krysset av for at de hadde et dårlig nettverk på jobben, noe jeg tolket som at de hadde få/ingen de følte seg likestilte sammen med på arbeidsplassen sin. Imidlertid viste det seg at flere av de som krysset av for dårlig nettverk på arbeidsplassen, senere krysset av for at de ikke hadde jobb overhodet.

Gjennom å stille kontrollspørsmål fikk jeg avdekket reliabiliteten av dataene, altså sett om svarene viste seg å være pålitelige eller ikke. Under telefonintervjuene var det en fra utvalget som kategoriserte at hun hadde et dårlig nettverk til familien sin, selv om hun i tilleggskommentaren opplyste at hun hadde et svært godt forhold til sin mor. For henne kan det tenkes at spørsmålet om nettverk ble forstått kvantitativt, som at man måtte ha et visst antall gode relasjoner innenfor hver kategori for at det skulle ansees av meg som forsker å være ”godt”. Noe som da gjør det naturlig å spørre seg hva godt nettverk egentlig er? Min forforståelse fremstår ikke lenger så interessant; det interessante er hvordan det enkelte individ i utvalget har tolket at et godt nettverk skal være. Uten tilleggskommentar fra denne

jenta, kunne jeg ha tolket at hun hadde et kvalitativt dårlig nettverk i forhold til sin familie. Mens det hun forsøkte å si, og avdekker i tilleggskommentaren sin, er at nettverket til familien er kvantitativt dårlig. For øvrig viser svarene de to gruppene har gitt, imidlertid stor grad av likhet. Jeg har derfor valgt å ikke gå nærmere inn i resultatene her, og presenterer i stedet tallene i et eget vedlegg til oppgaven.

Ved å ha inkorporert begreper fra teorier om anerkjennelse inn i spørreskjemaet, samt formulert spørsmål ut fra Fagertun Hybelhus terapeutiske metodikk, har jeg tatt høyde for undersøkelsens validitet. I kapittel 7 presenterer jeg historiene til tre tidligere beboere ved Fagertun Hybelhus som har et ambivalent forhold til tiden på barnevernsinstitusjonen. Ryen (2002; 176) referer til at det har vært en diskusjon i fagmiljøene angående kvaliteten på kvalitative data. Hun fremhever kritikken som går på vanskeligheten av å enes om resultatene av en undersøkelse når det finnes et utall måter å tolke den på. Når alle eier sin egen sannhet, finnes det da en sannhet som er felles for alle; en felles måte å tolke dataene på? Ryen viser til Seale (1999) som skiller mellom intern og ekstern reliabilitet. Her hevder han at man på grunnlag av at data kan tolkes på flere måter viser andre forskeres tolkning av en aktuell kvalitativ undersøkelse seg å være nyttig, da den kan bringe fram i lyset en kunnskap som kunne gått tapt (Ryen 2002; 179). En ekstern reliabilitet, det å skulle reprodusere undersøkelsen jeg har gjort i denne studien til et annet studie, vil vanskelig gi de samme resultatene. Dette blant annet på grunn av barnevernsinstitusjonenes ulike målsettinger og ideologi, og utvalgets individuelle opplevelser. Ved at andre forskere tar min studie i øyesyn, vil den i seg selv kunne ha en slags overføringsverdi. Sannheten i denne studien som er felles for oss alle vil da være verdien av å lytte til dem arbeidet vårt omhandler; å høre stemmene til ungdommene fra barnevernsinstitusjonene.

5.5.1 Forskningsetiske overveielser

I innledningen til kapittel 5 poengterte jeg at jeg fortløpende i forskningsmetodekapittelet referer til mine forskningsetiske overveielser. Avgjørelsene jeg har tatt som forsker har i stor grad vært konsentrert rundt det etiske aspektet. Et av mine dilemma oppsto da jeg innså at jeg for å få inn flere svar på undersøkelsen min, ble nødt til å foreta telefonintervju. Av utvalget på 49 tidligere beboere hadde kun 11 svart på spørreskjemaet. Og underveis i telefonintervjuene ble jeg klar over at min uformelle trønderdialekt kan ha påvirket de tidligere beboerne, til å oppfatte undersøkelsen som mindre formell enn hva min intensjon var

ved valg av metode. Jeg ønsket å beskytte kildene mine og ivareta deres individuelle interesser i undersøkelsen, samt sikre deres personvern for ettertiden.

5.5.2 Validitet og reliabilitet

Påliteligheten i en undersøkelse er en forutsetning for at resultatet skal ha gyldighet. Operasjonaliseringen av begrepene innenfor anerkjennelse og Fagertun Hybelhus sin terapeutiske metodikk har lagt til rette for at det er ungdommenes stemmer som blir hørt. Det var viktig for meg at personalet på Fagertun Hybelhus informerte de tidligere beboerne om at de ved å la seg intervju over telefonen oppgav sin anonymitet ovenfor meg som forsker, men at svarene deres ville bli behandlet konfidensielt. Det jeg søker å finne svaret på er i hvilken grad man kan jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse på en barnevernsinstitusjon, i dette tilfellet Fagertun Hybelhus.

Svarene jeg har fått her kan ikke anses å ha direkte overføringsverdi i lys av seg selv. Men de minner oss fagfolk på at det er barnevernsbarna som kan fortelle oss om det miljøterapeutiske arbeidet vi gjør er godt eller ikke. Man kan bruke denne undersøkelsen for å høre hva ungdom på en annen barnevernsinstitusjon opplever – i hvilken grad man kan jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse der? Utformingen av spørreskjema fremfor kvalitativt intervju ga utvalget en forsikring om at ingen andre enn dem selv visste hva de skrev. Slik kunne de tillate seg å ” snakke ” fritt i sine tilleggs kommentarer og vite at de var anonymisert. Jeg trekker derfor den slutningen at svarene deres er sannferdige. Innledningsvis i kapittel 6 vil jeg utdype mer om sannhet.

6 Resultater

6.1 Innledning

Hvem er eier av sannheten? Sannheten er subjektiv, og eies av den enkelte. Det kan være flere observatører til en og samme hendelse, og hver og en har sin subjektive opplevelse/forestilling om hva som faktisk fant sted i den aktuelle situasjonen. Man kan også tenke seg at svarene disse ungdommene har gitt meg er preget av tidens tann; vesentlige momenter kan være bortglemt, og essensen av hva som faktisk skjedde er det som står igjen. Eller man kan tenke seg at de erfaringene ungdommene har gjort seg i tiden etter oppholdet på Fagertun Hybelhus har hatt innvirkning på deres forståelse av situasjonen i etterkant, og slik endret den etter tilegnelsen av ny kunnskap. Så, når de 31 tidligere beboerne har kommet med sine subjektive svar i selvutfyllingsskjemaet, er det aktuelt å se om de til tross for subjektive ytringer viser seg å ha noenlunde sammenfallende inntrykk og opplevelse av tiden på Fagertun Hybelhus. Det er dette Ryen (2002) omtaler som intern validitet, hvor hun viser til Seale. Videre vil jeg, der det er ønskelig å se om det er forskjeller eller likheter i svarene til de to kjønnene, spesifisere dette.

I utgangspunktet ønsket jeg å vise svarprosentene til utvalget med desimaler; med avrundinger opp eller ned til nærmeste hele prosent. Men med et utvalg på kun 31 tidligere beboere, ville man slik sett få et feilaktig inntrykk på blant annet de spørsmålene hvor nærmere 90 % av utvalget har svart bekreftende. Dette kan ha gitt inntrykk av at så og si alle de tidligere beboerne på Fagertun Hybelhus stilte seg positivt til det spørsmål som ble stilt, når det i realiteten kun var 31 av i alt 64 gjenlevende ungdommer som overhodet hadde deltatt i undersøkelsen. Jeg har derfor presentert svarene i de faktiske tall fra 1-31, slik at et reelt bilde av hva utvalget svarte kommer frem.

Det var viktig at informasjonen i selvutfyllingsskjemaet var klar og tydelig for utvalget. Jeg startet med å klargjøre at de første spørsmålene omhandlet den tiden da utvalget flyttet inn på Fagertun Hybelhus. Utvalget ble bedt om å tenke seg selv tilbake i tid, på *hvordan de hadde det* mens de bodde på Fagertun Hybelhus, hvilke *tanker* de gjorde seg under innflyttinga, hva de *følte*, hvordan var det *å bo der*, og *gjorde det noe med dem* å bo der. Mot slutten av spørreskjemaet informerte jeg om at spørsmålene som fulgte under dreier seg om livet deres i

dag, at de har flyttet ut fra Fagertun Hybelhus og *påbegynt et selvstendig liv*; hvordan ser det livet ut. Jeg har delt opp resultatene, som presenteres i dette kapittelet, innen hver av disse tre ”tidsepokene”: *før*, *under* og *etter* oppholdet på Fagertun Hybelhus.

Som nevnt i kapittel 5, fikk jeg gjennom telefonintervjuene forståelse for at enkelte spørsmål i undersøkelsen ble tolket av utvalget på en annen måte enn hva jeg først hadde antatt. Jeg har valgt å la utvalgets svar komme fram i sin helhet ut i fra deres subjektive tolkning av spørsmålene. De tidligere beboerne kunne ved noen av spørsmålene krysse av for flere enn ett alternativ, og på andre spørsmål ble de bedt om å krysse av for kun ett svar. Jeg har valgt å ikke forkaste de svarene som ikke samsvarer med det jeg ba om i spørreskjemaet. Dette fordi svarene i seg selv er interessante, og avdekker blant annet min manglende forforståelse da spørsmålene ble formulert og spørreskjemaet ferdigstilt. Dette betyr at det i noen av svarene vil bli en høyere svardeltakelse enn hva som i utgangspunktet ville være mulig med det utvalget jeg sitter igjen med. Jeg vil fortløpende i kapittelet spesifisere dette der det er tilfellet.

Utvalget har, som kjent, kunnet komme med tilleggs kommentarer til nesten alle spørsmål i spørreundersøkelsen. Disse gjengis med direkte avskrift. Da enkelte tilleggs kommentarer utvalget har gitt kan komme til å utlevere deres person, har jeg som forsker valgt å fjerne deler av utsagnene deres for å bevare deres personvern. Dette blir tydeliggjort underveis i de direkte avskriftene hvor jeg har satt inn, (...), for å vise at noe er tatt ut av setningen.

6.2 Før oppholdet på Fagertun

Som vi så i kapittel 2.2.3 har Fagertun Hybelhus en forståelse av at ungdom som bor på barnevernsinstitusjoner er som andre ungdommer, de er forskjellige. Uavhengig av om noen av ungdommene deler erfaringen av å ha eksempelvis rusmisbrukende foreldre, er historien deres ikke lik. Av det totale utvalget på 31 tidligere beboere ved Fagertun Hybelhus kan man trygt påstå at det blant disse ungdommene eksisterte 31 forskjellige erfaringsgrunnlag som dannet utgangspunkt for deres opphold på institusjonen. Jeg fant det derfor ikke avgjørende, for ungdommenes opplevelse av anerkjennelse eller ikke, å spørre om hva slags type livssituasjon som lå til grunn for plasseringen deres. En ting hadde de allikevel til felles; de hadde alle et barnevernsvedtak på seg som plasserte dem på Fagertun Hybelhus i Brumunddal.

Det var 15 gutter og 16 jenter som svarte på undersøkelsen. Guttene fordeler seg jevnt på om de leverte i brevform eller om de valgte å la seg intervju over telefonen. Jentene derimot var i klart flertall når det gjaldt å svare i brevform; kun 4 av de 16 ønsket å la seg intervju over telefonen. Jeg har dessverre ingen oversikt over når de ulike besvarelsene kom inn, før eller etter purring, men er av den oppfatning at jenter i større grad enn gutter muligens preges av en pliktfølelse, og at det kanskje kan være grunnen til at så mange av dem valgte brevform.

Hele utvalget, gutter og jenter inkludert, med unntak fra 1 person hvis mor var født i Amerika, hadde mødre som var født i Norge. 27 av ungdommenes fedre var født i Norge. Av de resterende fire ungdommene kom 2 av fedrene fra Europa og 1 fra Amerika. Den siste ungdommen valgte å ikke svare, og lot avkrysningskjemaet stå blankt. Her kan man tenke seg at ungdommen kanskje ikke hadde noe kjennskap til sin far, eller at det var andre personlige grunner som gjorde at han/hun valgte å ikke svare.

På spørsmål om hvor gamle de var da de flyttet inn på Fagertun Hybelhus svarte 3 av ungdommene at de var fylt 15 år; 12 hadde fylt 16 år, 11 hadde fylt 17 år og 4 hadde fylt 18 år. 1 ungdom lot svaret stå blankt, med kommentar om at hun ikke husket hvor gammel hun var da hun flyttet inn.

Utvalget fikk spørsmål om hvordan nettverket deres var innenfor arenaer som familie, venner, skole og jobb, på det tidspunktet de flyttet til Fagertun Hybelhus;

Familie: 3 gutter og 4 jenter svarte at forholdet til familien var *godt*, 1 gutt og 3 jenter svarte at det var *dårlig*, og 11 gutter og 9 jenter svarte at det var *både godt og dårlig*.

Venner: 9 gutter og 8 jenter hadde et *godt* forhold til sine venner, 2 gutter og 3 jenter svarte at det var *dårlig*, og 4 gutter og 5 jenter svarte at det var *både godt og dårlig*.

Skole: 3 gutter og 8 jenter svarte at nettverket på skolen var *godt*, 4 gutter og 4 jenter svarte at det var *dårlig*, 7 gutter og 4 jenter svarte at det var *både godt og dårlig*, og 1 gutt lot svaret stå blankt med tilleggskommentar om at han ikke gikk på skole.

Arbeid: 4 gutter og 4 jenter svarte at nettverket på arbeid var *godt*, 3 gutter og 5 jenter svarte at det var *dårlig*, 1 gutt og 1 jente svarte at det var *både godt og dårlig*, og 7 gutter og 6 jenter lot svaret stå blankt med tilleggskommentarer om at de ikke jobba.

Det at jeg på forhånd ikke reflekterte over hvordan de som ikke gikk på skole eller ikke hadde arbeid skulle svare, gjorde at dette kom til syne i noen av svarene som feildata. 1 gutt og 1 jente av de 8 som svarte at de hadde et *dårlig* nettverk på skolen, viste seg å ikke gå på skole, - og 2 gutter og 4 jenter av de 8 som svarte at nettverket på arbeid var *dårlig*, jobbet ikke på daværende tidspunkt. Herav kan man trekke konklusjonen, *dårlig* ikke nødvendigvis betyr et dårlig nettverk, men at ungdommene rett og slett *ikke var deltagende* på den arenaen.

Flere hadde tilleggskommentarer til dette spørsmålet:

- En som hadde krysset av for *både godt og dårlig* på familie og venner, og *dårlig* på skole og arbeid, skrev: "Jeg hadde ingen nettverk, det var bare meg."
- En som hadde krysset av for *dårlig* på alle områder med unntak fra arbeid, skrev: "Hadde ikke nettverk. Jobbet ikke."
- En som krysset av for *dårlig* på familie, *både godt og dårlig* på venner og *godt* på skole, skrev: "På ungdomshjem havner man lett i dårlige miljøer. Folk du ikke kan stole på. Jeg hadde 1 venn jeg kunne stole på, resten dårlig. Jobbet ikke."
- En som krysset av for *både godt og dårlig* på familie, skrev: "Flyttet til Fagertun pga familien min, inget sted å bo. Jobbet ikke."
- En som hadde krysset av for *både godt og dårlig* med familien, *dårlig* med venner og *godt* på skolen, skrev: "Inn i barnevernet grunnet problemer med mor. Blitt bedre, men fortsatt turbulent. Lite venner, flyttet(...). Vgs var bra. Jobbet ikke."
- En som krysset av for *godt* på alle punkter unntatt arbeid, skrev: "Far er død. Mor hadde problemer, ellers bra. Jobba ikke."
- En som hadde krysset av for *godt* på familie og arbeid, og *både godt og dårlig* på venner og skole, skrev: "Hadde jobba med forholdet til familien tidligere ved en annen institusjon, fortsatte arbeidet på Fagertun. Hadde støttekontakt som jeg var med på arbeid og jobba med, kjempe bra. Gikk på skole bare i(...) dager."

6.2.1 Oppsummering av tiden før Fagertun Hybelhus

Gjennom det totale utvalget på 31 tidligere beboere ved Fagertun Hybelhus har jeg fått en jevn fordeling av kjønnene representert; jentene, som vi så, med 1 i pluss. Flertallet, det vil si 23 av 31, var fylt 16 eller 17 år da de flyttet inn på Fagertun Hybelhus. Nesten alle ungdommene hadde foreldre med etnisk norsk bakgrunn, og det lot seg derfor ikke gjøre å se om etnisk opprinnelse ville hatt betydning for deres opplevelser.

Ved å se svarene utvalget har gitt på hva slags nettverk de hadde da de flyttet inn på Fagertun Hybelhus mot svarene de har gitt om nettverket nå i dag, kan vi danne oss et bilde av om oppholdet på Fagertun Hybelhus kan ha hatt en påvirkning på disse i positiv eller negativ retning. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 7. For øvrig når det gjelder forskjeller mellom kjønnene på nettverk i tiden før Fagertun Hybelhus er ikke de utpreget store, med unntak fra nettverket deres på skolen. Her svarte kun 3 gutter, mot hele 8 jenter, at de hadde *godt* nettverk på skolen. Skillet viser seg igjen på de som svarte *både godt og dårlig*; her er det guttene som er i flertall med 7 representert, mot jentenes 4.

6.3 Under oppholdet på Fagertun Hybelhus

Et klart mindretall av utvalget hadde bodd på Fagertun Hybelhus i en kortere periode; kun 2 ungdommer krysset av for 0-6 måneder og 2 ungdommer for 6-12 måneder. Disse var alle gutter. 14 av de tidligere beboerne svarte at de bodde på Fagertun Hybelhus over en periode på 1-2 år, noe som representerer flertallet av de spurte. Av disse var halvparten gutter og halvparten jenter. 7 av ungdommene bodde der i 2-3 år; 6 av disse var jenter. 4 av ungdommene hadde bodd der i 3-4 år; 3 av disse var gutter. 1 jente krysset av for at hun hadde bodd på Fagertun Hybelhus i 4-5 år. Av dette kan man se at utvalget i undersøkelsen har flere års erfaringer med å bo på Fagertun Hybelhus, og derfor også har et solid grunnlag for å kunne uttale seg om opplevelsene sine knyttet til denne perioden i møtet med personalet som jobbet der.

Kan man tenke seg at de som var på institusjonen over en kortere tidsperiode har vært preget av en form for ”hvetebrødsdager” og er mer positivt innstilt til tiden på Fagertun Hybelhus enn de som har bodd der lenge? De fire som bodde på Fagertun Hybelhus i 0-12 måneder har alle svart at de følte at personalet viste interesse for dem; at de ble hørt og tatt på alvor. 3 opplevde at det ble lagt vekt på meningene deres og 1 visste ikke; 3 opplevde å bli sett og 1

visste ikke, mens 3 opplevde grensesettingen som omsorg og 1 som maktutøvelse. Som resultatene under kapittel 6.3.1 tegner et bilde av, viser det seg imidlertid at flertallet av de som har bodd på Fagertun Hybelhus over en periode på 1-5 år, er enige med de som har bodd der i kort tid. Av dette kan vi tenke oss at opplevelsene til de som har bodd der i kort tid ikke er preget av ”hvetebrødsdagene”/innkjøringsfasen, men er et resultat av en genuin opplevelse basert på det Fagertun Hybelhus som en samlet enhet har å tilby ungdommene som bor der.

17 av de tidligere beboerne gikk kun på skole mens de bodde på Fagertun Hybelhus; 8 av disse var gutter, 9 var jenter; 2 av ungdommene jobbet, 1 gutt og 1 jente; 11 ungdommer gikk både på skole og hadde arbeid ved siden av. Av disse var 6 gutter og 5 jenter. 1 jente gjorde ingen av delene. På spørsmål om hvordan de hadde fått skoleplass/job, svarte 20 ungdommer at de hadde skaffet dette på *egen hånd*; halvparten var gutter, halvparten jenter. 9 ungdommer hadde fått *hjelp av Fagertun Hybelhus*; 4 av disse var gutter, 5 var jenter. Og 5 ungdommer hadde fått *hjelp av noen andre*; av disse var 4 gutter. Her ser vi at svarandelen gir et falskt bilde. Det kan se ut som det er 34 tidligere beboere som har svart. Dette kommer av at 1 av ungdommene hadde krysset av på alle tre svaralternativene, ved *egen hjelp*, ved *Fagertun Hybelhus' hjelp*, og ved *hjelp av andre*. Ytterligere 2 ungdommer hadde krysset av to steder; at de hadde greid det på *egen hånd* og fått *hjelp av andre*. Disse 3 ”overflødige” svarene gjaldt de fra utvalget som både gikk på skole og hadde jobb, og man kan derfor tenke seg at en mulig konklusjon er at de greide det ene oppdraget selv, og fikk hjelp til det andre.

6.3.1 Anerkjennelse i praksis?

Jeg spurte ungdommene om personalet på Fagertun Hybelhus viste interesse for å bli kjent med dem etter innflytting/under oppholdet; alle 31 svarte ja! 18 tidligere beboere hadde tilleggskommentarer, halvparten gutter og halvparten jenter. Jeg gjengir noen av disse her (direkte avskrift):

- ”De viste meg omsorg, tillit og lot meg komme å snakke med de når jeg selv følte meg klar. Ingen tvang eller noe stress.”
- ”Ikke ett vondt ord å si om dem. Stille opp 24/7, kun positivt. Stiller fortsatt opp i dag om jeg behøver hjelp.”
- ”Dett er 3 grunner til at du følt deg velkommen. 1.) Personalet var søkende. 2.) Jeg var/er voksen søkende. 3.) Noen av Personalet fra(...) ble overført til Fagertun.”
- ”Dem tok seg alltid tid til å prate med oss ungdommene.”

- ”De var personlige!”
- ”De tok initiativ - tok det rolig med meg fordi jeg hadde problemer med å stole på folk, og ”ventet” til jeg stolte på de.”
- ”Nysgjerrige - det var bra for meg. Koselig og trygt, følte meg velkommen.”
- ”Snakket mye sammen om godt og vondt. De ville høre historier/opplevelser av meg. Ikke av mappa mi. Sjefen sa faktisk at han ikke hadde lest den, ville høre av meg åssen jeg opplevde de.”

Det ungdommene fremhever i kommentarene sine vil jeg si er nært knyttet opp til anerkjennelsesbegrepet slik Løvlie Schibbye omtaler det. Ungdommene snakker om at personalet ved Fagertun Hybelhus møtte dem der de var, med tålmodighet og ivaretagelse av hver enkelt sine grenser, de var nysgjerrige på ungdommene uten å være invaderende, og de var personlige. Som den ene jenta fra utvalget forteller, det var noen som viste interesse for å høre *hennes* historie om opplevelsene som preget livet hennes. Hun ble sett på som et likeverdige individ med egen rett til egne opplevelser.

På spørsmål om de følte seg *hørt* svarte 29 av ungdommene ja. 14 av disse var gutter og 15 var jenter:

- ”Hvis jeg hadde noe på hjerte, så lytta dem alltid til hva jeg sa og mente.”
- ”På det jeg sa. Det var veldig uvanlig fordi det hadde ingen gjort noen gang.”
- ”Følte meg sjelden alene.”
- ”Kunne alltid snakke med noen og de viste interesse for det som ble sagt.”
- ”De er flinke til å høre før de snakker og evt. kommer med forslag, kommentarer. Jeg syntes det var deilig å bli støttet, de var på min side, de trodde på meg! Det var deilig siden mor som regel er flink til å manipulere folk...”

Det var 2 jenter som svarte nei, ingen gutter:

- ”Ikke i begynnelsen. Det gikk litt opp og ned. Mot slutten følte jeg meg heller ikke at jeg ble hørt.”

Her er de som følte seg hørt helt klart i overtall, men tallene lyver allikevel litt. 1 av de tidligere beboerne krysset av både for ja og nei, med tilleggskommentar:

- ”Ikke alle, men de fleste.”

1 valgte å la spørsmålet stå blankt, hvor tilleggskommentaren var:

- ”Stort sett.”

Det er vanskelig å si, ut fra disse kommentarene, at de 29 som opplevde at personalet på Fagertun Hybelhus *hørte* dem sitter igjen med en følelse av at de virkelig ble *lyttet* til på en slik måte som Løvlie Schibbye snakker om i kapittel 3.4.1. Men, de tegner et bilde av en personalgruppe som tok seg tid til å høre hva de unge hadde på hjertet. Den ene jenta sier at hun opplevde det som deilig at hun fikk snakke ferdig, før eventuelle tilbakemeldinger på det hun hadde sagt, kom. Tidligere erfaringer med en mor som var manipulerende, hadde utstyrt henne med en forståelse av at hun aldri ville bli trodd. Fagertun Hybelhus gav denne jenta en følelse av at hun hadde en sannhet å fare med, og at hun kunne bli støttet på de opplevelsene hun satt inne med.

28 av de tidligere beboerne svarte at de følte at de ble tatt på alvor, av disse var halvparten gutter og halvparten jenter:

- ”Du blir behandlet retferdig, som en voksen person. De hører og respekterer.”
- ”Jeg var til å stole på, fikk tillit.”
- ”Hvis jeg fortalte om det jeg hadde opplevd.”
- ”Flytta ut da jeg var 19, sammen med en kjæreste. Og dette ble tatt på alvor. Gift i dag, med samme mann.”

2 svarte nei, begge var jenter:

- ”Ikke i begynnelsen, men etter at vi ble kjent. Barnevernet var mest kritisk.”

1 gutt svarte at han ikke visste.

26 av 31 av de tidligere beboerne svarte at de følte at det ble lagt vekt på meningene deres. Av disse var 11 gutter og 15 jenter:

- ”De spurte om ønsker og gjorde sitt beste for at vi skulle trives på Fagertun.”
- ”For det meste. Så egentlig både ja og nei. Kunne være noen situasjoner hvor de bestemte noe uten å spurt hva jeg mente.”
- ”Lyttet og vurderte.”
- ”Da det lot seg gjøre.”

- ”De fornuftige meningene mine ble vektlagt. He he...”

3 av ungdommene; 2 gutter og 1 jente, svarte at det ikke ble lagt vekt på meningene deres, men da var tilleggskommentarene:

- ”Hadde ikke så mange meninger som trengte å bli hørt.”
- ”Men mine meninger var også på den tiden helt bak mål.”

2 gutter svarte at de ikke visste; ingen tilleggskommentarer.

På spørsmål om de følte seg *sett* av personalet på Fagertun Hybelhus, svarte 27 av de tidligere beboerne ja. 12 av disse var gutter, 15 var jenter:

- ”Ja, men det var første gang for meg. Fordi jeg hadde aldri opplevd det hjemme(...).”
- ”Dem tok seg av hver enkel ungdom. Satt å prate med oss, spurte hvordan vi hadde det.”
- ”Følte meg sett, men prioritert bort.”
- ”Fulgte med på hva jeg gjorde, snakka med meg hvis det var noe galt, og gjorde det beste for at jeg skulle ha det bra.”
- ”Hyggelige og spurte hvordan jeg hadde det.”
- ”Jeg var avhengig av andre, og av å ha folk rundt meg, og ble ivaretatt der.”
- ”De har veldig flinke og hyggelige ansatte.”
- ”Det var bare 1000 ganger bedre enn hjemme hos mor og far!”

1 jente svarte at hun ikke følte seg sett, og 3 gutter svarte at de ikke visste. Ingen av disse hadde tilleggskommentarer til spørsmålet, så det er vanskelig å vite hvorfor de opplevde at de ikke ble sett, eller om de ikke hadde noen formening om det.

6.3.2 Utvikling av selvrespekt

Utvalget fikk følgende spørsmål: ”Hvis du følte at du hadde gjort noe dumt, hvordan opplevde du at du ble møtt av personalet?” Her kunne utvalget krysse av for flere enn ett svar, noe som gjør at den samlede svardeltakelsen overstiger 31 som var det faktiske utvalget.

Åpne armer: 12 ungdommer; av disse var 4 gutter og 8 jenter. Tilleggskommentarer:

- ”Jeg var en av de snilleste (vanligvis). Forbud mot alkohol på Fagertun. Jeg drakk og røyka på rommet - røykvarsleren gikk og brannvesenet kom. De var opptatt av at jeg skulle forstå situasjonen.”

Sinne: 5 ungdommer; av disse var 3 gutter og 2 jenter:

- ”Da hadde jeg gjort noe dumt også da! He he.. - Men de skrek jo aldri eller noe da. Men det var kun 1.gang.”

Forståelse: 19 ungdommer; av disse var 8 gutter og 11 jenter:

- ”Kom ann på situasjonen.”
- ”De hører etter din side av saken før de setter en passende ”straff”.”

Fordømmelse: 4 ungdommer; av disse var halvparten gutter og halvparten jenter:

- ”Ble kastet ut. URETTMESSIG(…)”

Likegyldighet: 1 gutt og 1 jente krysset av for likegyldighet:

- ”Det varierte veldig fra person til person.”

Skuffelse: 17 av ungdommene; av disse var 10 gutter og 7 jenter:

- ”Men vi satt å pratet om det som var dumt. Å kom alltid til en enighet om at man gjør ting annerledes.”
- ”Utkastelse..”
- ”Ble ikke fordømt, men gikk an å snakke om ting og ble enige om at det ikke var så lurt.”

21 av de tidligere beboerne svarte at de følte de fikk hjelp og støtte til å håndtere egne følelser i situasjonen hvor de følte de hadde gjort noe dumt. Av disse var 8 gutter og 13 jenter.

Tilleggs kommentarer:

- ”Dem var gode lyttere. Dem kom med råd og lignende”
- ”De tok mine problemer på alvor.”
- ”Spilte på min samvittighet. Det beste for alle parter.”
- ”De hjalp meg og hjelper meg fremdeles med å takle følelsesmessig konsekvenser av et turbulent forhold til mine foreldre.”
- ”Leve mitt eget liv, uten å være avhengig av andre.”
- ”Ut ifra deres evne til å forstå.”

3 svarte nei på det samme spørsmålet; alle var gutter. *Tilleggs kommentarer:*

- ”Hadde ikke behov for det. Hvis behovet var der hadde de sikkert det.”

Den ene gutten som svarte nei skriver at reaksjonen i etterkant fjernet ham fra folk han følte tilknytning til, og førte til at skolegangen ble avsluttet. Hans kommentar er ikke tatt med som direkte avskrift i et forsøk på å verne om hans person.

6 svarte *vet ikke*; av disse var halvparten gutter og halvparten jenter. 1 gutt lot svaret stå blankt med tilleggs kommentar:

- ”Husker ikke.”

13 av de tidligere beboerne svarte at deres oppfattelse av seg selv etter en slik situasjon ble endret til det bedre. Av disse var jentene i overtall med 9, mens bare 4 gutter følte at selvoppfattelsen ble endret:

- ”Fordi jeg vart sterkere i minne meninger å jeg kunne si hva jeg mente uten at dem såg ned på meg.”
- ”Gjorde mindre tull.”
- ”Men tok litt tid. Hadde det ikke vært for de hadde jeg ikke vært så selvstendig i dag og forstått så mye.”
- ”De hjalp meg til å bli bedre kjent og akseptere den jeg er.”
- ”Dårlig miljø før - ble et nytt menneske og fikk begynne på nytt.”

4 ungdommer svarte at deres oppfattelse av seg selv ble endret til det verre; av disse var 3 gutter og 1 jente:

- ”Selvtilliten er det som er svekket mest etter oppvekst problemene. Derfor blir det verre selv om du får forståelse, fordi du skuffer både deg selv og de som er der for deg.”
- ”Etter denne velkomsten til "voksen verden" så ampurtert for muligheter til å klare seg satte meg langt tilbake. (Tok tid å komme på beina).”
- ”Fått mye dårligere selvtillit.”

Som en av ungdommene påpeker, var selvtilliten hennes dårlig i utgangspunktet, noe som forsterket den krenkelsen hun opplevde ved å skuffe seg selv og miljøterapeutene på Fagertun Hybelhus. Barnevernsinstitusjonens utfordring med å jobbe anerkjennende kan komme i konflikt med den ivaretagelsen og omsorgen som foreldre representerer for sine barn, ved at

ungdommen ut fra sitt individuelle utgangspunkt kan bli stilt urealistiske forventninger og konsekvenser.

14 svarte at de ikke vet om deres selvoppfattelse endret seg; av disse var 8 gutter og 6 jenter:

- ”Lot de aldri komme innpå meg.”
- ”Begynner å bli så lenge siden, husker ikke.”

Løvlie Schibbye snakker om forståelse, aksept og toleranse som viktige ingredienser innen anerkjennelsesbegrepet. Hun sier, kort gjenfortalt, at forståelsen for miljøterapeuten handler om å ta innover seg ungdommens opplevelsesverden for å kjenne på lignende følelser i seg selv; en indre ”terapeutisk forståelse”. Ungdommene trenger hjelp til å se seg selv utenifra, å speiles, for slik å kunne reflektere over egne valg og handlinger. Aksepten og toleransen kommer til syne gjennom tre ledd: å ikke fordømme, å sette selvvurderingen til ungdommen inn i en større sammenheng, og å ytre at følelsen deres er forståelig, men at miljøterapeuten ikke nødvendigvis ser den som beskrivende for ungdommens individ. Videre sier hun at aksept og toleranse handler om at miljøterapeuten aksepterer ungdommens rett til sin følelse, at de tåler den og lar den være.

Vi kan se litt nærmere på svarene fra ungdommene på de tre foregående spørsmålene i undersøkelsen. De danner til sammen et helhetlig bilde av prosessen fra hendelse til bearbeiding. 4 ungdommer; 2 gutter og 2 jenter hadde krysset av for at de opplevde å bli møtt med *fordømmelse* da de hadde gjort noe de selv anså for å være dumt. 2 av disse hadde i tillegg krysset av for *sinne, likegyldighet, skuffelse, forståelse, åpne armer*. I de to påfølgende spørsmålene svarer disse fire følgende: 1 opplevde ikke å få hjelp og støtte til å håndtere egne følelser, og oppfattelsen av han selv ble til det *verre*. 2 svarer *vet ikke* på hjelp og støtte, hvorav 1 fikk forverret selvoppfattelsen sin og 1 fortsatt ikke vet. Den siste av de fire svarte at hun hadde fått hjelp og støtte og at selvoppfattelsen ble bedre. Alt i alt opplevde 19 av de 31 ungdommene at personalet på Fagertun Hybelhus møtte dem med *forståelse*. 14 av disse 19 følte de fikk hjelp og støtte til å håndtere egne følelser, og 8 av disse igjen følte at selvoppfattelsen ble *bedre*. 9 svarte at de *ikke visste*, og de resterende 2 svarte at selvoppfattelsen ble *verre*.

Kan man tenke seg her at det er forståelsen, aksepten og toleransen som ligger til grunn for at 13 av de tidligere beboerne følte at selvoppfattelsen deres ble til det *bedre*, da 14 *ikke vet* om den ble endret og kun 4 som følte den ble til det *verre*?

6.3.3 Sommerprosjektet – solidaritet på flere nivåer

Her kunne utvalget krysse av for flere enn ett svar, noe som gjør at den samlede svarandelen overstiger 31.

Var ikke med: 8 svarte at de ikke var med. Av disse var guttene i flertall med 6 svar:

- ”Jobbet ikke i forkant, leverte klær og diverse som andre hadde samlet inn.”
- ”Pga. jeg hadde en annen jobb.”

Bortkastet tid: 1 jente krysset av her med tilleggskommentaren:

- ”Eksamenstid da som ble prioritert.”

Givende: 19 ungdommer. Av disse var 8 gutter og 11 jenter. Tilleggskommentarer:

- ”Veldig gøy. Kunne godt ha tenkt meg å bli med på flere turer.”
- ”Kunne tenkt meg å dra til Litauen igjen.”
- ”Beste som har skjedd meg.”

Opplysende: 13 svarte at de syntes det var opplysende; 5 gutter og 8 jenter.

Uinteressant: 1 gutt svarte at han syntes det var uinteressant.

Gutten som svarte at han syntes sommerprosjektet var uinteressant, krysset også av for at han ikke deltok på sommerprosjektet. En av de 8 som svarte at de ikke var med på sommerprosjektet, har under spørsmålet om hvilke tanker han gjorde seg etter besøket, skrevet at han hadde vært i Russland og levert klær og annet som var samlet inn.

22 av de tidligere beboerne ønsket å dele tanker de gjorde seg om besøket i Litauen; 10 gutter og 12 jenter. Her er et utdrag:

- ”Var mange tanker: Har sitti å tenkt på det en dag i dag. Vi i Norge har det jammen godt. I forhold til mange andre barn rundt om i verden. Tenkt på hvordan barna hadde det på barnehjemmet der nede. Syns vi hadde det godt i forhold ja.”
- ”Dårlig - jeg trodde jeg hadde det dårlig, hjalp meg til og få opp øya.”
- ”Se ungdom der nede – hvordan de levde. Å få gi noe, og få noe tilbake var suverent.”
- ”At det ble satt pris på av mottakerne og at det var en viktig tur.”

- ”Muligheten til å hjelpe andre som hadde det verre enn meg selv. 2 år på rad var jeg med til Litauen.”
- ”Vokste på besøket, og fikk min beste venn.”
- ”Hvor godt vi har det her i landet. Ting som ikke betyr mye i Norge kan bety mye for barn i Litauen.”
- ”Takknemlig for å bo i Norge. Litauen er et veldig vakkert men fattig land.”
- ”Så godt vi egentlig har det. Vi har det ikke så fælt i motsetning til de.”
- ”Russland. Sterk opplevelse.”
- ”Syntes at vilkårene der borte var dårlige og reflekterte over hvordan de kunne få det bedre.”
- ”Ikke sjokkert over forholdene, egen familie reist mye, sett mye ille før. Gleden over der vi var og hjalp til med, var enorm. Underlige inntrykk over deres behandlingsmåter.”
- ”Jeg fikk faktisk sett hvordan de hadde der nede. Det var veldig gøy og morsomt. Men det var ikke morsomt og se hvordan de hadde det der. Jeg synes det var veldig fin tur.”
- ”Andre folk har det verre enn meg. Godt å få gjøre noe for dem.”
- ”At det var viktig å lære seg og sette pris på det man har. Det finnes alltid noen som har det verre enn deg.”

Honneths tre nivåer for anerkjennelse, se også kapittel 3.2, er sentral i de tidligere beboernes opplevelse fra sommerprosjektet: *Kjærlighet* - å treffe disse barnevernsbarna og verdsette deres særegenheter, og deres rett til å oppleve kjærlighet i en primærrelasjon som et hvilket som helst annet barn som bor sammen med sine foreldre. *Rett* - ved å være ”foreldreløse” er de rettsinnehavere i form av at staten plikter å ta vare på dem, gi dem tak over hodet og mat i magen. *Solidaritet* - og sist men ikke minst, ved å vise solidaritet til noen i tilnærmet samme situasjon som dem selv, lærer ungdommene fra Fagertun Hybelhus å se seg selv utenifra og i et annet lys. Fagertun Hybelhus jobber, som nevnt i kapittel 2.2, etter Norsk Folkehjelps grunnleggende tanke om solidaritet.

Honneth sier at mennesket er i behov av en sosial verdsetting for å kunne oppnå et intakt selvforhold. Turene til Russland og Litauen har åpnet øynene til de tidligere beboerne ved Fagertun Hybelhus. De har gjort noe med dem som medmennesker, for ikke å snakke om hva det har gjort med dem som individ. Ungdommene fra Fagertun og barna i Litauen har felles at de deler en erfaring av å bo på institusjon uten foreldrene sine. De har gjennom å delta i dette

sommerprosjektet erfart at deres opplevelse av å bo på barnevernsinstitusjon i Norge er noe annet enn å bo på et barnehjem i Litauen, til tross for fellesnevneren – å bo uten foreldrene sine ivaretatt av det offentlige. Her kan vi, om vi legger godviljen til, trekke en parallell til Løvlie Schibbys ”terapeutiske lytting” i overført betydning. Som jeg skrev i kapittel 3.4.1, tror jeg det kan være litt sånn for oss mennesker, at for å kunne forstå oss selv, tankene våre og den virkeligheten vi lever i, er vi avhengig av å ytre disse tankene høyt – for slik å høre gjenklangen av vår røst, som et svar fra en annen.

Beboerne ved Fagertun Hybelhus har vært med på en reise der de har blitt presentert for barn og unge som aktivt har påvirket dem gjensidig. Individene anerkjenner hverandres særegenheter og evner; de verdsetter hverandre symmetrisk. Sommerprosjektet spiller en viktig rolle for endringsarbeidet til ungdommene som bor på Fagertun Hybelhus, men ikke bare i form av å vise solidaritet. Realitetskonfronteringene treffer, som vi ser av tilleggskommentarene til ungdommene, ganske hardt; de er en oppvekker.

6.3.4 Omsorg og kjærlighet – terapeutisk metodikk

5 av de tidligere beboerne svarte at de ikke opplevde noen grensesetting fra personalet på Fagertun Hybelhus. 3 var gutter og 2 var jenter:

- ”Snill og grei, hadde ingen grenser innenfor visse rammer.”
- ”Trenge ikke så mye grenser. Fikk tillit.”

25 av de tidligere beboerne opplevde grensesettingen som omsorg fra personalet på Fagertun Hybelhus. 10 av disse var gutter, 15 var jenter:

- ”Frihet under ansvar.”
- ”Grensesetting for hver enkelt person.”
- ”De satte regler som var felles og noen individuelle.”
- ”Fikk være med å bestemme egne grenser.”
- ”Noen grenser føltes urimelige på den tiden, men stort sett fair. Forståelse og imøtekommelse.”
- ”Grenser, i forhold til alder. Tilpasset hver enkelt. Ikke noe problem å gjøre avtaler om tid for eksempel.”
- ”Under oppholdet trodde jeg de faktisk brydde seg.”

2 svarte at grensesettingen var maktutøvelse fra personalet på Fagertun; 1 gutt og 1 jente.

Tilleggs kommentar:

- ”Maktsjuka folk.”

Den totale svarandelen ble høyere enn 31 på dette spørsmålet, da 2 av de tidligere beboerne krysset av på to svaralternativer; begge jenter. Den ene krysset av på både omsorg og maktutøvelse med tilleggs kommentar:

- ”Varierte veldig fra person til person.”

Den andre krysset av på ingen grensesetting og omsorg med tilleggs kommentar:

- ”Ingen grensesetting for meg. Omsorg for de andre. Jeg var så snill og fornuftig vettu.: -P Da får du lov til mye.: -).”

1 gutt lot svaret stå blankt.

27 av 31 svarte ja på at de fikk nok oppfølging under tiden de bodde på Fagertun Hybelhus. Av disse var 13 gutter og 14 jenter. Dette er tilleggs kommentarer på hva de syntes var bra:

- ”Dem var alltid der for meg. Har lært å stå på egne ben. (bli voksen).”
- ”De fulgte opp alt, enten det var positivt eller negativt.”
- ”Dem var imøtekommende og forståelsesfulde.”
- ”Helt topp, alt, privat, følelsesmessig, økonomisk – hele mennesket.”
- ”Det sosiale og ble respektert for den jeg var.”
- ”Jeg følte at de tok meg på alvor og jeg lærte hvordan jeg skulle vaske, vaske klær og lage mat.”
- ”Vanskelig å si...tett oppfølging.”
- ”De la vekt på meg og mitt (individuelt).”
- ”Siden de er flinke til å lytte å ta deg på alvor...”
- ”Jeg vet ikke riktig hva det er de gjør, men de er det nærmeste jeg kommer en "A4" familie.: -)”
- ”De forberete deg på det livet som ventet utenfor huset. Mye bedre forberet på livet. Med en strak rygg, godt utrustet med kjærlighet.: -)”
- ”Kom meg ut av det dårlige miljøet, fikk begynne på nytt. Tror ikke jeg hadde sittet her i dag uten.”

- ”Ingen faste regler, men samarbeider med ungdommen. Som når du bor hjemme og er en vanlig 16åring.”

5 ungdommer svarte nei på at de fikk nok oppfølging. Av disse var 3 gutter og 2 jenter.

Tilleggs kommentarer på hva de savnet:

- ”Mer forståelse, å bli satt mer pris på, bli mer sett. Følte meg ofte oversett av enkelte.”
- ”Manglet kanskje noe mens jeg bodde der, men var samtidig tilstede hvis jeg ringte.”

1 jente svarte at hun ikke visste. 2 ungdommer; 1 gutt og 1 jente, krysset av både på ja og nei noe som resulterte i at svarandelen ble høyere enn det totale utvalget på 31 personer.

Ungdommenes måte å beskrive hva de syntes var bra med den oppfølgingen de fikk er, som vi kan se, nært knyttet opp til det å være en del av en ”vanlig” familie. Opplevelsene deres er i samsvar med hva Fagertun Hybelhus i kapittel 2.2 forteller at de ønsker å oppnå, gjennom sine fire sentrale begreper i den terapeutiske metodikken: *kjærlighet, omsorg, realitetskonfrontering og erfaringsbrudd*. Her sier Fagertun Hybelhus at ungdommene ut ifra sine egne forutsetninger skal etablere seg med en optimal kompetanse for selvstendighet og egenomsorg. De skal kunne ha troen på en framtid, etableres i en skole/jobb, et positivt nettverk, og å ha en bolig preget av trygge rammer og utviklingsmuligheter med en samfunnsmessig akseptabel økonomisk situasjon. Og det er nettopp dette ungdommene fremhever: å bli tatt på alvor, bli møtt der de er, lære seg praktiske huslige gjøremål, bli møtt med forståelse og kjærlighet, og sist men ikke minst lære seg å stå på egne ben med tryggheten av å ha noen i ryggen om det skulle behøves.

27 av de tidligere beboerne følte at den omsorgen og kjærligheten som ble vist dem var ekte.

Av disse var 11 gutter og 16 jenter. Tilleggs kommentarer var:

- ”I aller høyeste grad. Kun ett personale som jeg ikke kom overens med, og det var gjensidig.”
- ”Fra de aller fleste.”
- ”Fra noen, men fra andre kom det fra en ”bok” - kun jobben deres.”
- ”Under oppholdet, men en (...) periode etterpå appselutt ikke.”
- ”Til en viss grad, med tanke på at de ikke var foreldrene mine.”
- ”Veldig!”

- ”Ja, hvorfor skulle den ikke være det!? Alle som jobba der var som familie.”
- ”Også i ettertid.”

2 gutter og 1 jente svarte nei på spørsmål om de følte at omsorgen og kjærligheten som ble vist dem var ekte. Tilleggskommentarer var:

- ”Varierte veldig fra person til person.”
- ”Både òg. 90 % jobba der fordi de ville og var ekte. Ett eller to tilfeller opplevdes som jobb.”

3 ungdommer svarte *vet ikke* på spørsmål om de følte at omsorgen og kjærligheten som ble vist dem var ekte. Alle var gutter. Tilleggskommentar:

- ”Er jobben deres tross alt!”

Den samlede svarandelen overstiger 31 på dette spørsmålet da 2 ungdommer krysset av for både ja og nei. 1 ungdom krysset av for både nei og vet ikke. og 1 ungdom lot svaret stå blankt.

I Honneths første nivå av anerkjennelse, kjærlighet, som jeg behandlet i kapittel 3.2.1, påpeker han at dette er en varig emosjonell tilknytning innen primære relasjoner. 27 av 31 tidligere beboere opplevde omsorgen og kjærligheten fra personalet på Fagertun Hybelhus som ekte. Som vi også har sett av svarene deres på det foregående spørsmålet, knyttes dette med oppfølging nært opp til familiære forhold. Granli Aamodt snakker om at gjensidighetsrelasjoner er av betydning for om anerkjennelse oppnås eller ikke. Om vi ser tilbake på kapittel 3.3.1 kan vi trekke denne parallellen til Honneths primærrelasjon. Hun omtaler anerkjennelse som en spirallignende bevegelse, hvor miljøterapeuten gjennom å se ungdommen som et subjekt, setter ungdommen i stand til å se seg selv som et likeverdig individ gjennom miljøterapeutens øyne, som derfor kan anerkjenne miljøterapeuten som et individ fremfor en fagarbeider. Av de tidligere beboerne som ikke opplevde omsorgen og kjærligheten fra personalet på Fagertun Hybelhus som ekte, eller ikke visste om den var det, ser vi av kommentarene deres at de fremhever miljøterapeutenes stilling som en forklaring på hvorfor den ikke skulle være det.

23 av de tidligere beboerne svarte at de føler at Fagertun Hybelhus har kjempet for dem. Av disse var 9 gutter og 14 jenter. Tilleggs kommentarer var:

- ”Det som var verdt å bry seg med. Det følte som de var der for å hjelpe/ikke jobbe.”
- ”De kjempet for meg i fht skole - barnevern osv.”
- ”Og fortsatt den dag i dag. Hjelper meg med å finne god faghjelp.”
- ”De lærte folk å gå sin egen vei.”
- ”Sto på for mitt velvære. Kjempet for midlene jeg kunne få tildelt (...). For å klare starten på eget liv.”
- ”Førerkort, vanskelig familie.”
- ”De lot meg bli til jeg var 20.”
- ”Erling (red.anm: leder ved Fagertun Hybelhus) kjempet for at jeg skulle få plass på Fagertun når kommunen sa nei.”

3 ungdommer svarte nei på spørsmål om de følte at Fagertun Hybelhus har kjempet for dem; 2 gutter og 1 jente:

- ”I begynnelsen noe, men føler virkelig at de forverret min lifssituasjon ved å urettmessig kastet meg ut.”

6 ungdommer svarte *vet ikke* på spørsmålet. Av disse var 4 gutter og 2 jenter:

- ”Har vel sikkert det...”

Svarandelen totalt ble høyere enn 31 her, da 1 av ungdommene krysset av for både ja og nei.

Av svarene til ungdommene tegnes et bilde av en barnevernsinstitusjon som ser beboerne sine som rettsinnehavere. Honneth snakker om *rett* som det andre nivået av anerkjennelse.

Ungdommene oppnår selvrespekt og egenverd ved at Fagertun Hybelhus kjemper for rettighetene deres. Gjennom Fagertun Hybelhus sine øyne er de blitt gjort oppmerksomme på at de er individer som er verdt å kjempe for, og som for framtiden bør ha selvrespekt nok til å kjempe for seg selv.

6.3.5 Oppsummering av tiden under Fagertun Hybelhus

Vi ser av resultatene at flesteparten av de tidligere beboerne har lang fartstid på Fagertun Hybelhus, og derfor har et godt grunnlag for å kunne uttale seg om hvordan tiden der opplevdes i sin helhet.

Ungdommene hadde alle, med unntak av en, skoleplass og/eller jobb mens de bodde på Fagertun Hybelhus. Av de 20 som hadde ordnet skoleplassen/jobben ved egen hjelp viser resultatene at guttene og jentene er likt fordelt. Når det gjelder hvem som fikk hjelp av Fagertun Hybelhus til å skaffe skoleplass/jobb, er det heller ingen forskjell å snakke om kjønnsmessig; 4 gutter og 5 jenter. Av disse resultatene kan det se ut som at ungdommene i stor grad mestret praktiske oppgaver på egen hånd, og at Fagertun Hybelhus slik sett var/er en institusjon som representerer noe annet viktig i ungdommenes individuelle utvikling og endringsarbeid.

Hele utvalget på 31 tidligere beboere forteller at de opplevde at personalet ved Fagertun Hybelhus viste interesse for å bli kjent med dem etter innflyttingen, og under oppholdet. Trenden fortsetter etter hvert som spørsmålene blir stilt. Et soleklart flertall av utvalget sitter igjen med en opplevelse av å ha blitt hørt; av å ha blitt tatt på alvor, av at meningene deres ble vektlagt, av at de følte seg ”sett”, av at omsorgen og kjærligheten som ble vist de var ekte, av at grensesettingen opplevdes som omsorg, av at de fikk nok oppfølging og av at de følte at Fagertun Hybelhus har ”kjempet” for dem. Ungdommene har opplevd på kroppen hvordan det kjennes ut å føle at de har gjort noe dumt. Reaksjoner fra miljøterapeutene på dette har preget dem, fordi ungdommene har en opplevelse av å ha blitt vist ekte omsorg og kjærlighet på Fagertun Hybelhus. Flertallet har opplevd av å bli møtt med både forståelse, skuffelse og åpne armer. Kjønnsmessig har det ikke vært store forskjeller i svarene til utvalget, med unntak fra at jentene var i klart overtall på de som følte at selvoppfattelsen deres ble endret til det bedre. I kapittel 7.1 vil jeg se nærmere på hva de ungdommene som ikke er så positive til Fagertun Hybelhus sier.

Ungdommene har fått være med på et sommerprosjekt som har åpnet øynene deres for en verden utenfor stuedøra. De har tatt erfaringen til seg og fått plassert sin egen selvforståelse og selvrespekt i en større sammenheng, og har blitt i stand til å se seg selv som individer av betydning for andre.

Som jeg har pekt på under analysen av noen av disse svarene, inneholder flere av dem aspekter av anerkjennelse. Vi har kunnet gjenkjenne nivåene til Honneth i ungdommenes refleksjoner rundt sommerprosjektet. Vi har sett Løvlie Schibbys elementer av å bli lyttet til, vist forståelse, bli akseptert og tolerert i flere av de andre svarene de har gitt. Hvordan har disse opplevelsene som ungdommene sitter igjen med preget utviklingen og livet deres? Har resultatene vært udelt positive, og er det et mål i seg selv?

6.4 Etter oppholdet på Fagertun Hybelhus

29 av 31 svarte at de føler seg i bedre stand til å takle hverdagen med den ”bagasjen” de fikk med seg fra Fagertun Hybelhus. Av disse var 13 gutter og 16 jenter. Tilleggs kommentarer var:

- ”Lærte mer om konsekvenser av ting.”
- ”Vært selvstendig alltid, men de hjalp med en god start på livet.”
- ”Botrening.”
- ”Absolutt.”
- ”Kom meg videre. Fikk prøve meg på ting. Er gift i dag og gravid.”

Her ser vi Fagertun Hybelhus sin terapeutiske metodikk representert i svarene ungdommene gir: *realitetskonfrontering* i form av å lære om konsekvenser, *erfaringsbrudd* i form av å ha kommet seg videre og fått prøve seg på ting, *omsorg* og *kjærlighet* i form av å ha fått botrening – og støtte til en god start på livet.

4 ungdommer svarte at de ikke føler seg i bedre stand til å mestre hverdagen med den ”bagasjen” de fikk med seg fra Fagertun Hybelhus; 2 gutter og 2 jenter.

Ingen krysset av for *vet ikke*.

Svarandelen ble høyere enn 31 på dette spørsmålet, da 2 ungdommer krysset av for både ja og nei. Kun en av disse hadde tilleggs kommentar som kunne ha forklart hvorfor de følte/ikke følte at ”bagasjen” var nok, men kommentaren lød bare som følger:

- ”Både og.”

18 av de tidligere beboerne svarte på spørsmål om hva de gjør i dag, at de jobber; 10 gutter og 8 jenter. Av disse 18 hadde 8 av dem jobb allerede ved innflytting til Fagertun Hybelhus, hvorav 6 hadde jobben ved siden av skolegang.

Ingen krysset av for at de er under utdanning av noe slag i dag. 12 svarte at de er trygdet/arbeidsledige; 4 gutter og 8 jenter. Av disse 12 hadde 5 ungdommer jobb i tillegg til skole da de flyttet inn på Fagertun Hybelhus. 6 gikk på skole og 1 gjorde ingen av delene. Som tilleggskommentarer til spørsmålet skriver 5 av de som gikk på skole ved innflyttingen til Fagertun, samt den ene som ikke gjorde noen ting:

- ”Måtte avslutte skolegangen pga depresjon.”
- ”Oppsagt grunnet nedgang i byggebransjen.”
- ”Uføretrygda grunnet ulykke. Jobber litt, det jeg klarer.”
- ”Jeg er alenemor med ei datter(...).”
- ”Går hjemme med minstemor.”
- ”Går på 18 ukers kurset på(...).”

1 gutt krysset ikke av for noen av alternativene, men med tilleggskommentar:

- ”Attføring/er i arbeidspraksis.”

På spørsmål om hvordan nettverket deres er i dag svarte de:

Familie: 9 gutter og 11 jenter svarte at de har et *godt* forhold til familien i dag. Det er 13 flere enn tiden *før* Fagertun Hybelhus. 2 gutter og 1 jente svarte at det er *dårlig* i dag; det er 1 mindre enn *før* Fagertun Hybelhus. 4 gutter og 4 jenter svarte at det er *både godt og dårlig*, det vil si 12 mindre enn *før* Fagertun Hybelhus.

Venner: 9 gutter og 15 av de 16 jentene svarte at de har et *godt* forhold til venner i dag. I tiden *før* Fagertun Hybelhus var det 17, altså en økning på 7 totalt. 2 gutter svarte at det er *dårlig* i dag. Det er 3 mindre enn tiden *før* Fagertun Hybelhus. 4 gutter og 1 jente svarte at det var *både godt og dårlig*. Det er 4 mindre enn tiden *før* Fagertun Hybelhus.

Skole: 1 gutt og 1 jente svarte at de har et *godt* nettverk på skolen. 3 gutter og 3 jenter har svart at de har et *dårlig* nettverk på skolen. 2 jenter har svart at de har *både et godt og et*

dårlig nettverk på skolen. Man kan jo spørre seg hvorfor 10 av ungdommene har krysset av for hva slags nettverk de har på skolen, med tanke på at ingen i utvalget har krysset av for at de går på skole i dag. Totalt av de 31 ungdommene var det 21 av de som unnlot å svare på spørsmålet.

Arbeid: 10 gutter og 9 jenter svarte at de har et *godt* nettverk på jobben, med unntak fra en av disse har alle krysset av for at de er i jobb i dag. 1 gutt og 3 jenter som tidligere har krysset av for at de er trygdet/arbeidsledig i dag, svarer at de har et *dårlig* nettverk på jobben. 3 gutter og 3 jenter svarer at de har *både et godt og et dårlig* nettverk på jobben. Av disse har 4 tidligere krysset av for at de er trygdet/arbeidsledig, og 1 skrev som tilleggskommentar at han er på attføring med arbeidspraksis. Herav kan vi se at flertallet av dem som har svart at de har et *dårlig* nettverk på jobben, eller at de har et *både òg* forhold på jobben, tidligere har krysset av for at de er trygdet/arbeidsledig. 1 gutt har ikke svart på spørsmålet, og 1 jente lot det stå åpent med tilleggskommentar om at hun er i fødselspermisjon.

Flere av de tidligere beboerne kom med tilleggskommentarer på dette spørsmålet. 8 av dem kun med kommentar om at de ikke går på skole eller jobber. Resten gjengir jeg i sin helhet her:

- Skrevet av en som krysset av for at nettverket til venner er *både godt og dårlig*: ”Har få venner, men de jeg har er bra. Går ikke på skole nå.”
- Skrevet av en som krysset av for *godt* på alle punkter unntatt skole: ”Går ikke på skole. Bra med mor – dårlig med far, men han er ikke av betydning i livet mitt. Kvittet meg med de dårlige vennene jeg hadde.”
- Skrevet av en som krysset av for at nettverket er *godt* på alle punkter unntatt skole: ”God relasjon med min samboer, barn og svigerfamilie. Både og med min familie. Fått nylig kontakt m/min(...) far, veldig godt.(...)”
- Skrevet av en som krysset av for *godt* på familie og arbeid: ”Venner – både òg grunnet flytting. Går ikke på skole. Arbeid – positive tilbakemeldinger, godt mottatt.”
- Skrevet av en som krysset for *både godt og dårlig* på familie og arbeid, og *dårlig* på venner: ”Hadde ett bedre nettverk da jeg bodde på Fagertun.”
- Skrevet av en som har krysset for *godt* på familie og arbeid, og *både godt og dårlig* på venner: ”Familien - svært godt. Venner – Noen veldig gode, ikke bare bekjente. Går ikke på skole.”

En av jentene som krysset av for at hun ikke hadde noe nettverk da hun flyttet inn på Fagertun Hybelhus: verken familie, venner, skole eller jobb, krysset av at nettverket er godt på alle områder i dag med unntak fra skole som hun ikke går på. Til tross for at hun i dag er uførtrygda grunnet en ulykke og kun kan jobbe det hun orker, er hun fornøyd med det nettverket hun har.

16 av de tidligere beboerne ønsket å komme med egne kommentarer om tiden på Fagertun Hybelhus. Av disse var halvparten gutter, og halvparten jenter:

- ”Spesielt sted, men samtidig et godt sted. Anbefaler alle å flytte dit og bo der en stund. Ville gjerne fortsatt å bo der resten av livet, eller jobbe der.”
- ”Menneskeverden de viser, til tross for om jeg tråkka i grøfta. Er alltid velkommen dit nå også, husker meg. Er ikke bare en jobb for noen, viser hjertet.”
- ”Fagertun var/er ett bra sted. Utrolige snille personer som jobber der!”
- ”Voksenomsorg var godt.”
- ”Takk for meg!”
- ”Fagertun er skikkelig bra! Har bodd på annen institusjon før og vet forskjellen på ulike plasser. Tenker tilbake på tiden der og setter pris på den.”
- ”(...) De som jobber på Fagertun er fantastiske mennesker som gjør jobben sin meget bra!”
- ”Veldig bra institusjon. Vært på andre institusjoner også. Fagertun er flinke til å se hver enkelt person og opptatte av at vi skal komme videre. De bruker ikke bare "fagboka" for å hjelpe, men bruker egen livserfaring.”
- ”Jeg skylder Fagertun en stor takk for at dem tok meg inn. De er flinke i det de gjør og de skal ha mye av æren for hvordan jeg er i dag. Engasjemang og utholdenhet er stikk ord som er viktig og få med. Takk for meg :-).”
- ”Alt med opphold og senere kontakt med Fagertun var positiv. Mine negative erfaring har jeg fra Barnevernet i seg selv. RÅD: ...Selv om en sak er like, så er sannsynlig ikke Personen det. Eks.! I vår familie var det flere (Red.anm.: byttet ut faktisk antall, med flere) barn under Barnevernet. (Vi har også vert på Fagertun alle(...)). Fagertun behandlet oss ikke likt, men det gjorde Barnevernet. Det har skap flere problemer både da og nå. Alt Pga. at de behanlet seken likt, også er vi svært ulike som personer. Det skal også sies at mange som har vert på institusjon

angrer på hvordan de var der. Siden det er mange mulig heter på ett sån sted, som man ikke benyttet seg av. Jeg er en av de.”

- ”Har blannede følelser om fagertun. Jeg har sterk tro på styringsformen der hvor barnevernsbarn ikke føler seg fengslet. I samtale med folk fra andre ungdomshjem har jeg et inntrykk av at fagertun var friere og mindre instutisjons preget.”
- ”Eneste negative: For dårlig lydisolert, måtte sitte på biblioteket å gjøre lekser for å få ro.”
- ”(...)Så du kan tro at da jeg flyttet på Fagertun Hybelhus var dem der for MEG. Det var veldig vanskelig å begripe ganske lenge, fordi da jeg bodde hjemme så måtte jeg ta hvare på flere (Red.anm.: byttet ut faktisk antall, med flere) mindre søsken. Personalet på Fagertun behandlet meg med respekt å de pratet med meg. Jeg hadde aldri møtt noen voksne som ville mitt beste. Derfor må jeg si at etter at jeg flyttet dit og etter på har jeg blitt ett bedre meneske.

6.4.1 Oppsummering av tiden etter Fagertun Hybelhus

De tidligere beboerne har gått fra å være ungdommer i en vanskelig livssituasjon, bosatt på Fagertun Hybelhus, til å bli voksne selvstendige individ med alt det måtte innebære. Svarene deres er oppløftende og viser tegn til håp. 29 av 31 tidligere beboere føler seg i bedre stand til å takle hverdagen med den ”bagasjen” de har med seg fra Fagertun Hybelhus. Av tilleggskommentarene deres kunne vi se at Fagertun Hybelhus sin terapeutiske metodikk representerer noen av årsakene til at ungdommene føler som de gjør.

18 av 31 er i jobb i dag. Av de 12 som svarte at de er trygdet/arbeidsledig i dag, er jentene i flertall med 8 mot 4 gutter. Det kan være flere grunner til at jentene er i overtall her. To av tilleggskommentarene på hvorfor de er det, viser at de er hjemmeværende med barn. Kanskje kan man tenke seg at dette gjelder flere av dem, uten at de har tatt det med i en egen kommentar?

Nettverket til de tidligere beboerne viser oppløftende resultater i dag, kontra tiden før de flyttet inn på Fagertun Hybelhus. Det er en klar økning i de som føler at nettverket innenfor kategoriene familie, venner og jobb er blitt godt, og en klar nedgang på de som synes det i dag er dårlig, eller både òg. Sett bort i fra at guttene er representert med kun 9 mot 15 jenter på at

de i dag har et godt nettverk til venner, er det ingen signifikante kjønnsmessige forskjeller i svarene de har gitt for øvrig.

Hva er egentlig det overordnede målet med en plassering på barnevernsinstitusjon? Blir vi fagfolk så resultatorienterte at vi glemmer at veien blir til mens vi går? Hvordan kan vi forstå svarene de tidligere beboerne ved Fagertun Hybelhus har gitt oss i denne undersøkelsen? I neste kapittel vil jeg presentere et sammendrag av hva ungdommenes stemmer forteller, på godt og vondt.

7 Hva forteller ungdommenes stemmer?

Gjennom denne undersøkelsen har svarene til de tidligere beboerne ved Fagertun Hybelhus tegnet et bilde av opplevelsen deres av tiden; *før*, *under* og *etter* institusjonsplasseringa. Halvorsen og Vatne savner et fokus på barnevernsbarnas stemmer, samt studier som undersøker hvordan mottakerne av anerkjennende tilnærminger opplever det i praksis (se kapittel 3.5). Hva forteller ungdommenes stemmer? I dette kapittelet finner du én tolkning av svarene deres.

I kapittel 7.1 vil jeg se nærmere på svarene til tre tidligere beboere som ikke har udelt positive opplevelser knyttet til denne perioden i sitt liv. Og i kapittel 7.2 ser jeg på hva som ligger til grunn for at et flertall har positive opplevelser, og hvordan dette kan tolkes.

7.1 ”*Liten tue kan velte stort lass*”

Noen av ungdommenes stemmer skiller seg ut fra flertallet. De sitter med en annen opplevelse fra tiden før, under og etter Fagertun Hybelhus. Hva kan det være med dem som gjør at de har andre inntrykk? Hva slags opplevelse sitter de igjen med etter oppholdet på institusjonen? Som vi har sett av tilleggskommentarene til noen av de tidligere beboerne, har ikke all tilbakemeldingen vært rosenrød og full av lovord om Fagertun Hybelhus som barnevernsinstitusjon. Jeg sitter her med spesielt tre besvarelser som blant annet ytrer frustrasjon over manglende imøtekommenhet fra Fagertun Hybelhus i spesifikke situasjoner, og i livssituasjonen generelt som opplevdes spesielt vanskelig for ungdommene.

Den ene besvarelsen står fram som unik i den grad at ungdommen i løpet av sine 2-3 år på Fagertun Hybelhus sitter igjen med få positive opplevelser derfra. Nettverket var godt både når det gjaldt venner og skole mens hun bodde på Fagertun Hybelhus, familien var både òg. Ungdommen følte at personalet viste interesse for å bli kjent med henne under oppholdet. Hun forteller imidlertid at hun ikke følte seg hørt, ikke tatt på alvor, at meningene hennes ikke ble vektlagt, og at hun ikke ble sett. Gjennomgående i svarene hennes er det krysset av for både ja og nei på flere spørsmål. Med egne kommentarer til spørsmålene forteller hun at det varierte veldig fra person til person hvordan hun ble møtt, og hvordan hun opplevde dette møtet. Et eksempel er at følelsen av om kjærligheten og omsorgen som ble vist henne opplevdes som

ekte eller ikke, varierte ut i fra hvem som var på jobb. Som vi så i punkt 6.3.12., skriver hun at hun savnet: ”Mer forståelse, å bli satt mer pris på, bli mer sett. Følte meg ofte oversett av enkelte.” I en situasjon hvor hun følte hun hadde gjort noe dumt, opplevde hun å bli møtt med alt fra forståelse til sinne, fordømmelse og likegyldighet; også dette avhengig av hvem som var på jobb. Hennes oppfattelse av seg selv i denne situasjonen ble til det verre, og hun skriver at hun har fått mye dårligere selvtillit. Hun forteller at hun i dag er trygdet/arbeidsledig, og at skolegangen måtte avsluttes grunnet depresjon. Nettverket hennes i dag er godt når det gjelder venner, men hun har krysset av for dårlig på familie med en tilleggs kommentar: ”Har bare mamma. (ikke at det er ”bare”).”

Ut i fra denne jentas beskrivelser kommer det frem at hun gang på gang har opplevd krenkelser på de tre nivåene Honneth i kapittel 3 omtaler innenfor anerkjennelse: kjærlighet, rett og solidaritet. Det har vært betinget ut i fra hvem som har vært på arbeid om hun har følt at omsorgen og kjærligheten har vært ekte; om hun har fått nok oppfølging, og om hun ble ”kjempet” for. Som jeg nevnte i kapittel 1, er det ikke alltid at det fundamentet barn og unge har fått med seg hjemmefra er stødig nok til å kunne bygge videre på. Enkelte må bygges opp fra bunnen av, mens andre kommer man kanskje aldri i posisjon til å kunne hjelpe. Vi kan lese mellom linjene at denne jenta ikke føler seg trygg på at hun er elsket, at hun ikke er verdt å bli lyttet til, eller bli kjempet for. For et barn eller en ungdom som sliter med slike følelser, er fundamentet ekstra skjørt, og det skal ikke mye til for at det står i fare for å rase. I dette tilfellet det være seg om det er ”den rette” miljøterapeuten som er på jobb, eller ikke. For noen barn kan det være svært vanskelig å skulle ha tillit til om miljøterapeutene er genuine i sitt møte med dem, og om den omsorgen og kjærligheten de viser er ekte. Usikkerheten deres kan ligge gjemt bak en forståelse (vrangforestilling) av at når ens egne foreldre en gang ikke evner å ha omsorgen for dem, hvorfor skulle en vilkårlig miljøterapeut bry seg på en genuin måte? Utfordringene for å jobbe anerkjennende i barnevernsinstitusjonene er mange og komplekse.

De to andre besvarelsene har forholdsvis ganske like utgangspunkt; frustrasjonen bunner i utkastelse fra Fagertun Hybelhus. På spørsmål om hvordan ungdommene opplevde å bli møtt av personalet når de følte at de hadde gjort noe dumt, krysset den ene kun av for *fordømmelse*, den andre kun for *skuffelse*. Her kunne ungdommene, som man kan se av det vedlagte selvutfyllingsskjemaet, krysse av for flere av i alt seks svaralternativer. Den ene krysset av for *vet ikke*, på om han fikk hjelp og støtte av personalet til å håndtere egne følelser i denne

situasjonen. Den andre krysset av for *nei*. Han fortalte at det endte opp med at han ble revet bort fra de menneskene han hadde tilknytning til, og at skolegangen måtte avsluttes. Begge opplevde at deres oppfattelse av seg selv endret seg til det verre, som referert til tidligere under punkt 6.3.8.: ”Etter denne velkomsten til "voksen verden" så ampurtert for muligheter til å klare seg satte meg langt tilbake. (Tok tid å komme på beina).” Ingen av disse guttene sitter igjen med følelsen av at Fagertun Hybelhus har ”kjempet” for dem.

I en såkalt ”vanlig” familie ville disse guttene mest sannsynlig ikke oppleve å bli kastet ut på grunnlag av at de hadde gjort noe dumt, alvorlig hendelse eller ikke. På en barnevernsinstitusjon er det dog slik at hensynet til de andre beboerne og det øvrige personalet ligger til grunn for de avgjørelsene som tas. Det vil i praksis kunne si at de to guttene riktig nok ikke satt igjen med en følelse av å ha bli møtt med anerkjennelse av Fagertun Hybelhus. Men hypotetisk sett kan vi likevel tenke oss at de resterende beboerne mest sannsynlig følte det, hvis utkastelsen av de to kom som følge av å ivareta de andre. Vi kan si at deres rettsikkerhet, fra Honneths andre nivå av anerkjennelse, ble hovedfokus og ga de resterende beboerne en opplevelse av å være individer som har rett til beskyttelse.

Flere likheter viser seg i disse guttenes besvarelser. Det tegner et bilde av deres evne til å reflektere over tiden på Fagertun Hybelhus som ikke udelt negativt. Det gjennomgående i begge besvarelser er at: de følte at personalet viste interesse for å bli kjent med dem under oppholdet, de følte seg hørt, de følte seg tatt på alvor (med kommentar om at det var avhengig av hvem som jobbet), de følte seg sett, og de følte at grensesettingen fra personalet opplevdes som omsorg. På spørsmål om de følte at omsorgen og kjærligheten som ble vist de var ekte, svarte den ene *vet ikke*, og den andre *ja* med tilleggskommentar: ”Under oppholdet, men en(...) periode etterpå appselutt ikke.” Begge to hadde dårlig nettverk på skole og jobb under tiden da de bodde på institusjonen. I dag har begge to jobb, og har krysset av for at nettverket på arbeidsplassen er godt. Den ene svarte at nettverket med venner var godt før, den andre både og. I dag har begge krysset av for at det er godt. Nettverket med familien var tidligere både òg for den ene som i dag har krysset av for godt, for den andre var det dårlig både før og i dag.

I spørreskjemaet har disse tre ungdommene kommet med kommentarer og refleksjoner rundt Fagertun Hybelhus. Med egne ord har de beskrevet sine opplevelser:

- ”Har blannede følelser om fagertun. Jeg har sterk tro på styringsformen der hvor barnevernsbarn ikke føler seg fengslet. I samtale med folk fra andre ungdomshjem har jeg et inntrykk av at fagertun var friere og mindre institusjons preget.”
- ”Sliter litt med konsentrasjonen for tiden, derfor jeg svarer litt lite utfyllende. Men, det er utrolig mange flotte ansatte på fagertun, og mange av dem har hjulpet meg masse. Men det er en del av de som jobber der som overhodet ikke burde vært i en slik type jobb også. Kan virke som om de noen ganger kan være litt ukritiske til hvem de ansetter. En annen ting er at jeg er blitt utrolig selvkritisk etter å ha bodd der, fordi jeg veldig ofte følte at det ble mye fokus på de ”feil” jeg gjorde, mens de ”bra” tingene jeg gjorde ofte ble oversett.”
- ”Samboer, barn og fast jobb i dag. Livet er veldig bra.”
- ”Erling Segelstad (red.anm.: leder ved Fagertun Hybelhus) hjelper meg i forbindelse med ting jeg lurte på angående oppdragelse av eget barn (Jeg kan vel ikke alt om barn). Fint å ha noen jeg kan spørre.”

Alt i alt kan det til tross for opplevelsen av å ikke bli møtt i en vanskelig livssituasjon, se ut som om disse tre ungdommene allikevel sitter igjen med en følelse av at noe av det arbeidet som ble gjort på Fagertun Hybelhus var av en viss betydning.

7.2 ”På seg selv kjenner man andre?”

Hva skal man kunne anse for å være varig forandring hos ungdommene? I dag sitter 29 av 31 tidligere beboere igjen med følelsen av å ha fått med seg nok bagasje til å mestre hverdagen. Hvem sine standarder av det *å mestre hverdagen* skal legges til grunn for vurderingen av om de faktisk mestrer hverdagen bedre? Anser vi for eksempel at de tidligere beboerne ikke mestrer hverdagen hvis de er arbeidsledige etter utflytting? Vi vet ikke om de er i stand til å gå til de nødvendige instansene og be om hjelp, framfor å søke andre mindre heldige løsninger på situasjonen. Hvordan skal man kategorisere i hvilken grad indre utvikling har skjedd og kan vedvare? Vi må lytte til dem som vet svaret; vi må lytte til de tidligere beboernes egne stemmer.

Av det totale utvalget på 31 av 49 ungdommer av totalt 64 gjenlevende tidligere beboere på Fagertun Hybelhus, viser resultatene at flertallet synes å være samstemte i at Fagertun

Hybelhus har vært et godt sted å bo. Samtlige av de tidligere beboerne opplevde at Fagertun Hybelhus har hatt interesse av å bli kjent med dem etter innflyttingen, og flere av dem har kommentert at de fortsatt kan kontakte Fagertun Hybelhus den dag i dag, eller at Fagertun Hybelhus tar kontakt med dem. Det fremstår for meg som at de vet de har et "hjem" å ringe til dersom de er i behov for foreldrestøtte. Videre viser resultatene fra denne undersøkelsen i sin helhet ingen signifikante forskjeller mellom guttenes og jentenes svar. Dette kan tyde på at arbeidet som gjøres på Fagertun Hybelhus er av en slik art at de berører nesten hver eneste ungdom på en måte som gjør at de føler seg ivaretatt som individ. Det at Fagertun Hybelhus har hatt fokus på at all ungdom er like i betydningen all ungdom er forskjellig, har på en grunnleggende måte greid å ivareta det enkelte menneske. Spørsmålet blir jo i så måte: er det anerkjennelse som ligger til grunn for at ungdommene sitter igjen med denne opplevelsen, eller er det noe annet?

Hele utvalget med unntak fra to følte at de ble hørt. Alle med unntak fra tre følte at de ble tatt på alvor. Alle med unntak fra fem følte at det ble lagt vekt på meningene deres, og alle med unntak fra fire følte at de ble "sett". Som vi så den ene ungdommen svare under punkt 6.3.2: "De er flinke til å høre før de snakker og evt. kommer med forslag, kommentarer. Jeg syntes det var deilig å bli støttet, de var på min side, de trodde på meg!(...)" En annen svarte at personalet på Fagertun Hybelhus behandlet han/henne rettferdig, som en voksen; at de hørte og respekterte. Løvlie Schibbyes (2002) anerkjennelsesbegrep har, som jeg så nærmere på i kapittel 2, fokus på å lytte, vise forståelse, aksept/toleranse, bekreftelse, og behandlerens "bagasje". Hun sier at det å lytte ved å bruke fenomenologien, og det å tåne oss inn på ungdommens subjektive virkelighetsoppfatning, skaper endring – at det er viktig å vise en indre terapeutisk forståelse gjennom kryssmodal tilbakemelding.

Når ungdommen sliter med uakseptable følelser som er i uoverensstemmelse med eget selvbilde, må miljøterapeuten vise aksept og toleranse ved ikke å fordømme ungdommens opplevelse, sier Løvlie Schibbye (2002). Ungdommens selvvurdering må settes inn i en større sammenheng, og miljøterapeuten må ytre at ungdommens følelser er forståelige, men at han/hun ikke ser de som sanne eller beskrivende for hvem ungdommen er. "De hjalp meg til å bli bedre kjent og akseptere den jeg er", svarte en ungdom under punkt 6.3.8. En annen svarte at han/hun, ut ifra miljøterapeutenes evne til å forstå, fikk hjelp og støtte til å håndtere egne følelser i en slik situasjon. Bekreftelsen som ligger i forståelsen, i den umiddelbare tilbakemeldingen, i den affektive inntoningen – viser at miljøterapeuten forstår. Som jeg pekte

på i kapittel 7.1, opplevde ikke alle ungdommene ved Fagertun Hybelhus denne aksepten og toleransen. Men alt i alt var det kun et fåtall av ungdommene som opplevde at de ble møtt med likegyldighet, fordømmelse og sinne da de følte at de hadde gjort noe dumt. Flertallet svarte at de opplevde å bli møtt med forståelse, skuffelse og åpne armer. 21 av 31 følte at de fikk hjelp og støtte til å håndtere egne følelser i denne situasjonen. Av de resterende ti svarte seks at de ikke visste, og kun tre svarte nei.

Ungdommenes nettverk før og nå har endret seg noe i løpet av tiden som har gått. Nettverket til familien har bedret seg betraktelig, viser tallene. Fra 7 som svarte at nettverket var godt før innflytting til Fagertun Hybelhus, svarer 20 at det er godt i dag. Av disse tretten ungdommene som har opplevd en bedring, kommer tolv fra svaralternativet *både godt og dårlig*, og en fra *dårlig*. Når det gjelder nettverket til venner, har det vært en økning på syv ungdommer – fra 17 til 24 som svarer at det er godt i dag, kontra de som svarte det var godt før innflytting til Fagertun Hybelhus. Av disse syv kommer tre av de fra svaralternativet *dårlig*, og fire fra *både godt og dårlig*.

Ingen av de tidligere beboerne går på skole i dag. Det lar seg vanskelig gjøre å si at lediggang er roten til alt vondt, men det går an å si noe om de som er i jobb i dag har et bedre eller dårligere nettverk nå enn hva de hadde da de bodde på Fagertun Hybelhus. 17 av de 18 som har svart at de er i jobb i dag, har svart at de har et godt nettverk på arbeidsplassen. 10 av disse hadde også et godt nettverk på skolen/jobben de hadde mens de bodde på Fagertun Hybelhus. Den siste svarte at nettverket er både og i dag, men hadde et godt nettverk på skolen mens han/hun bodde på Fagertun Hybelhus. Det var en tidligere beboer av utvalget som verken gikk på skole eller jobbet mens hun bodde på Fagertun Hybelhus. I dag er hun trygdet/arbeidsledig og har svart at nettverket på arbeidsplassen er både godt og dårlig. De to som kun jobbet mens de bodde på institusjonen, hvorav en hadde dårlig nettverk og den andre godt – jobber også i dag. Begge har svart at de har et godt nettverk på arbeidsplassen.

Som vi så Kvaran hevde i kapittel 4.3.1: under barns oppvekst er omsorg det mest grunnleggende behovet de har, og det danner grobunn for all videre utvikling i livet. For barn og unge som ikke kan vokse opp hjemme hos mor og eller far, er det barnevernsinstitusjonenes ansvar å sørge for at nettopp disse barna sikres trygge, gode oppvekstvilkår, på lik linje med de som bor hjemme blant sine egne. Det vil si at omsorg og kjærlighet, og realitetskonfrontering og erfaringsbrudd som Fagertun Hybelhus har

inkorporert i sin terapeutiske metodikk, er av essensiell betydning for at disse barna skal kunne ha tilnærmet like vilkår for sin utvikling; slik andre barn og unge har. I denne oppgaven har jeg vist at Fagertun Hybelhus sin metodikk helt tydelig har spor av anerkjennelse i seg.

8 Avslutning

8.1 Taus kunnskap

Sosialt arbeid har siden tidenes morgen vært preget av en form for "taus kunnskap", på samme måte som samfunnets moralske og etiske verdier er preget av det. Levin (2004) uttrykker at sosialt arbeid i stor grad handler om nettopp å arbeide etter disse moralske og etiske verdiene. Hun viser her til eksempelet om at ingen barn i Norge skal måtte leve i nød, hvor det innen sosialt arbeid blir definert at vi skal jobbe slik at det er "til barnets beste." "Hvordan den vurderingen foregår, er ofte innforstått og uuttalt. Kunnskapen om verdier sitter ofte i kroppen, vi bare "vet" det" (Levin 2004: 51).

Det er på tide at vi innen barnevernsarbeid begynner å sette ord på den tause kunnskapen. Jeg er overbevist om at det ville ført til en mer målrettet form for endringsarbeid med de barn og unge, og deres foreldre, som vi møter på vår vei. Som jeg har vist i denne oppgaven, er det tydelig at anerkjennelse har fungert som en form for taus kunnskap innen miljøterapeutisk arbeid: "(...)gode intensjoner sikrer ikke godt resultat. Analysen kan være med på å sikre større samsvar mellom intensjon og resultat" (Levin 2004: 92). Vi har sett at elementer av anerkjennelse viser seg i de metodene fagfolkene Andreassen, Kvaran og Larsen har omtalt som godt miljøterapeutisk arbeid. Vi har også sett at flertallet av utvalget av tidligere beboere ved Fagertun Hybelhus sitter igjen med en følelse av å ha blitt lyttet til; av å ha blitt forstått, av å ha blitt akseptert og tolerert av personalet, og gjennom disse handlingene opplevd å bli bekreftet som likeverdige mennesker. Med andre ord essensen av Løvlie Schibbys praktiske måte å jobbe anerkjennende på.

Fagertun Hybelhus har med et par av sine begreper innen terapeutisk metodikk; omsorg og kjærighet begynt å sette ord på noe av den tause kunnskapen. Jeg oppfordrer institusjoner og fagfolk over det ganske land å ta til ordet for begrepet anerkjennelse som en del av målsettingen i møtet med barn, unge og deres familier som er i en vanskelig livssituasjon. Ved å skape en bevissthet rundt anerkjennelse som noe grunnleggende viktig innen endringsarbeid, og å få på plass noen håndfaste begreper, kan vi på en god måte for fremtiden faglig dokumentere hva denne tause kunnskapen om anerkjennelse faktisk kan utrette for de vi er

ment å ivareta. Levin viser til at ”(...)ord som hele tiden unnlater å bli uttalt, vil etter vært bli u-tenkte. Og etter en stund vil en begynne å tvile på sitt eget erfaringsgrunnlag” (2004: 51).

Det vil, som eksemplifisert i kapittel 7, for barnevernsinstitusjoner være en utfordring å jobbe anerkjennende. En utfordring, ikke umulig! Krenkelser innenfor de tre anerkjennelsesnivåene til Honneth, kjærlighet, rett og solidaritet, vil alltid finne sted. De vil finne sted innenfor ”vanlige” familier, så vel som innenfor barnevernsinstitusjonenes fire vegger. Derfor må svaret på problemstillingen også være at man i aller høyeste grad kan jobbe ut fra et prinsipp om anerkjennelse i barnevernsinstitusjoner. Vi må nyttiggjøre oss ungdommenes stemmer for å lære av de krenkelsene vi vil komme til å være en del av for å bevisstgjøre oss på våre handlinger for fremtiden.

Kort oppsummert – følg Jonas Gardells råd som vi så innledningsvis i kapittel 1. Erkjenn det som har hendt, og aksepter det som må aksepteres. Den tause kunnskapen har fått en stemme – ungdommenes stemme. Den har utviklet seg fra å være noe som har vært diffust å forklare, til noe man tydelig kan kjenne igjen. Så, sitt ikke der og la nyttig forskning gå til spille. Kom an ketchup!

Litteraturliste

Aamodt, L.G. (2003). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkingen i sosialt arbeid. *Nordisk Sosialt Arbeid*, 23(3), 154-161.

Andreassen, T. (2003). *Behandling av ungdom i institusjoner. Hva sier forskningen?* Oslo: Kommuneforlaget.

Angell-Jacobsen, M.-L. (2008). *Anerkjennelse av kulturelt mangfold i barnehager. Rekonseptualiseringer av "anerkjennelse" ved hjelp av (auto)etnografi og rhizoanalyser.* Masteroppgave, Høgskolen i Oslo, Oslo.

Halvorsen, A. (2005). Mot en bredere forståelse av resultater og evidens i barnevernet? *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 8 (1), 47-57.

Honneth, A. (2007). *Kamp om anerkjennelse.* Oslo: Pax Forlag.

Johnsen, A., Sundet, R. & Torsteinsson, V.W. (red.). (2001). *Samspill og selvopplevelse – nye veier i relasjonsorienterte terapier.* HS-Trykk: Universitetsforlaget.

Kvaran, I. (1996). *Miljøterapi. Institusjonsarbeid med barn og ungdom.* Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Larsen, E. (2004). *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut.* Oslo: Universitetsforlaget.

Levin, I. (2004). *hva er SOSIALT ARBEID.* Oslo: Universitetsforlaget.

Mathiesen, R. (1999). *Sosialpedagogisk perspektiv.* Hamar: Sokrates AS.

Ringdal, K (2007) *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode.* Bergen: Fagbokforlaget.

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.

Schibbye, A.-L.L. (2002). *En dialektisk relasjonsforståelse i psykoterapi med individ, par og familie*. Oslo: Universitetsforlaget.

Segelstad, E. (Ansvarlig) (2004). *Grunnlagsdokument for godkjenning av Fagertun Norsk Folkehjelps Hybelhus som barneverninstitusjon*. Upublisert manuskript.

Vatne, S. (2008). Anerkjennende tilnærming. Et grunnleggende terapeutisk prinsipp i psykiatrisk sykepleie. I B.Karlsson (red.), *Se mennesket – om forskning og klinisk arbeid i psykiatrisk sykepleie*. (s.40-63). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Internett

A-magasinet 7.juni 2008. Stoltenberg, Kristin (2008); På tro og ære. Hentet fra internett: <http://www.aftenposten.no/amagasinet/article2468074.ece> (7.juni 2008).

Fagertun Hybelhus hjemmesider; www.123hjemmeside.no/fagertun. Hentet fra internett: <http://www.123hjemmeside.no/fagertun/14320713> (18.mars 2009).

Haraldsen, Ingunn (2009); Syke av avvising. Hentet fra internett: <http://www.forskning.no/artikler/2009/januar/206173> (Forskning.no sine hjemmesider, 21.april 2009).

Rapporter

- Årsrapport Fagertun Hybelhus 2006
- Årsrapport Fagertun Hybelhus 2007

Vedlegg

1. Bekreftelse fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).
2. Intervjuguide.
3. Påminnelsesbrev.
4. Spørreskjema.
5. Resultater: brev versus telefonintervju.
6. Erklæring på gjennomlesning av kapitler vedrørende Fagertun Hybelhus. Det var kapittel 5 om metode (tidligere kapittel 4) og kapittel 1 om Fagertun Hybelhus (tidligere kapittel 5) som ble oversendt.